

Donatului Demarat
în semn de deosebită considerație

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA
FACULTATEA DE LITERE ȘI FILOSOOFIE DIN BUCUREȘTI
№ 13.594

Mândrescu

ELEMENTE UNGUREȘTI

67256

ÎN

LIMBA ROMÂNĂ

CERCETATE DE

SIMEON C. MÂNDRESCU

ABSOLVENT AL ȘCÓLEI NORMALE SUPERIORE
DIN BUCUREȘTI

TESĂ DE LICENȚĂ ÎN LITERE

(Secțiunea Istorico-Filologică).

134860

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, F. GÖBL FII

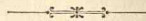
12, Pasagiul Român, 12

1892

Biblioteca ...
Culo 78591
Inventa: 134860

În urma raportului favorabil al d-lor profesori B. P. Hasdeu și G. L. Frollo, cari au cercetat această tesă, noi decanul aprobăm imprimarea.

Francudi

B.C.U. Bucuresti

C134860

COMIȘIUNEA EXAMINĂTORE:

Președinte, D-L B. P. HASDEU
Membrii : { „ EP. FRANCUDI
                  „ A. I. ODOBESCU
                  „ V. A. UREGHIĂ
                  „ N. QUINTESCU
                  „ G. L. FROLLO
                  „ G. TOCILESCU

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

No 13597

D-lui B. Petriceicu-Hasdeu

Dedică această primă încercare în semn de recunoștință

Elevul său.

INTRODUCERE

Nu sînt eû cel dintîi, care mi-am propus sã desleg chestiunea elementelor ungurești în limba romãnã. S'ãu mãi ocupat și alții, dar toți aũ comis o greșalã, care este capitalã, cãnd e vorba de elemente streine într'o limbã ore-care.

Picot în „*Documents pour servir à l'étude des dialectes roumains*“ arãtãnd greșala tuturor, celor ce s'ãu ocupat cu cercetarea elementelor strẽine din limba nãstrã, dupã ce vorbește de încercãrile lui Albert Schott și Diez, adaugã: «En dehors de ces travaux plusieurs auteurs ont dressé des listes des éléments étrangers contenus dans le roumain ; on a calculé la part, de ce qui revient au slave, au grec, au turc, au magyar, mais toutes ces études, quelque intérêt qu'elles présentent d'ailleurs, ont un défaut capital ; elles confondent en un seul tout, les emprunts faits aux langues étrangères dans les divers pays roumains.»

Și'ntradevër așa și este. N'ai de cãt sã rësfoești ori-ce încercare de felul acesta, și vei vedea, ce nedrepti sînt în aprecierea limbei romãne, punẽnd pe socotela ei, fel de fel de bazaconi, sau din lipsã de o justã

metodă saŭ numai și numai spre a-și servi interesele, pe cari le vîneză.

Cel dintîi, care ne vorbește de elemente ungu-rești în limba română, e *Jerney Iános*, care la 1844 și 45 întreprinde o călătorie în Orient, pentru a cerceta Atelkuzul. La 1851 a fost publicat rezultatul acestei călătorii sub titlul *Jerney János keleti utazása, a magyarok őshelyeinek kinyomozása végett*, coprinđend două volume. În volumul I înșiră între altele și cuvintele bănuite de el ca ungu-rești, auđite în Moldova. Și Dómnne, ce trebuie să'ți mai vadă ochii! găsești aci o grămadă de cuvinte, pe cari el ni le dă ca fiind de proveniență maghiară, pe cari n'a îndrăsnit să le înșire între ungu-risme nici măcar d. Alexics György. Voiŭ înșira aci numai câte-va din ele, ca să se vadă principalele sale minunății.

Opăresc din abárlom, *obraz* din ábrázat, *adaus* din adás, *hac* din ág, *ocol* din akol, *armaș* din armás, *înșelare* din csalni, *buhă* din bika, *țîngănesc* din csengek, *țuc* din csokolok, *fiu* din fiú, *ibric* din ibrik, *călăuz*—kalauz, *Crăciun*—karácsony, *par*—karo, *ocară*—káromlás, *gard*—kert, *mișcare*—mozgás, *muștar*—mustár, stâlp—oszlop, *cărăuș*—szekeres, *zurgalău*—zörgetyü.

Acestea sînt principalele etimologii fantastice din *Jerney Iános keleti utazása* în privința ungu-rismelor moldovenești. Cât pentru circulația cuvintelor înșirate, de el, cred că el saŭ le-a cules de pe la Ciangăii din Moldova, saŭ că pentru o bună parte din ele a întrebuițat *Lexiconul Budan*, din care a extras cuvinte pentru susținerea teoriei sale.

La 1871 apare lucrarea lui *Robert Roesler: Romä-*

nische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Romäniens.

În această lucrare găsim la pag. 347 următorul titlu : *Das Magyarische im Rumänischen* adică : *Elementul unguresc în limba română.*

Sînt cunoscute intențiunile lui Roesler precum și întreaga lui teorie. Din acest punct de vedere privește el și elementul unguresc din limba română. El nu recunoște vechimea acestui element ¹⁾ ca nu cum-va faptul acesta să pótă fi adus ca un argument în contra teoriei sale. La pag. 124 zice : «Elemente ungurești în limba română nu sînt multe; puținul pare a fi luat în timpuri mai recente. Ca argument pentru orî contra continuităței locuinței Românilor în Dacia nu e potrivit nici de cât, căci influența s'a întins numai asupra părții vestice a națiunei române, fiind-că coloniilor ungurești din Moldova nu le putem atribui mare influență.»

De altfel chiar la început își începe el studiul sêu prin o greșală, susținênd, că influența ungurêscă ar fi numai lexică ²⁾.

Etimologii fantastice câte vrei ! ex : adă, bade, tabără, curvă etc.

În *Nyelvtudómányi Közlemények* vol. 14, apare la 1878 un studiũ, care trecênd prin condeiful lui *Hunfalvy Pál* va purta în sine tot ce acesta gândea și simțea în aprecierea limbei și raporturilor nòstre cu nația, din care pretindea, că face parte.

Lucrarea lui Hunfalvy e apărată în cât-va și de

¹⁾ În cele mai vechi scrieri ale nòstre se găsesc elemente ungurești.

²⁾ «Was ich in vielfältiger rumänischer Lecture an Ungarismen — denn auf lexicologisches allein beschränkt sich der Einfluss des Magyarischen auf das Rumänische—notirt habe, theile ich hier mit» (pag. 347).

renumele, la care a ajuns el. Acesta însă nu mă va împede de a-î arăta o parte din greșelile, cari din neștiință sau rea voință sau strecurat în lucrarea sa.

Studiul său se împarte în 3 părți: Prima parte tractează despre vechimea și originea limbei române și despre relațiunile bisericești ale Românilor. În partea a doua urmăze descrierea limbei române și în fine a treia intitulată: «*A magyar nyelv hatása a rumunra*»—Influența limbei maghiare asupra celei române—este o lucrare analógă cu cea întreprinsă de mine și decî partea care în cazul de față prezintă mai mult interes.

Între sufixe de origină maghiară admite și pe ș din *sutaș*, *armaș* etc. D-nul Hasdeu în Mag. Etym, p. 1948 a dovedit latinitatea acestuia și prin urmare nu voiu mai face vorbă de geaba.

Are și Hunfalvy destule etymologii fantastice, dintre cari voiu înșira aci numai principalele, să se vadă unde póte ajunge și un om ca Hunfalvy.

Aluat din *alutó*, levain, ferment, pâte, pâtiiserie. Cuvéntul acesta îl găsim și la celelalte limbî neolatine, evident că modificat după natura fie-careia din ele; port. *levado*, prov. *levat*, néap. *levato*, it. *lievito* etc. Al nostru *aluat* presupune un *typ* latin **allevatum* sau *levatum* și nici de cât pe ungurescul *alutó*. *Bân* din *bân-guvernator* și monedă. *A bușdi*, *jaillir avec violence*, *bouilloner*, se *fâcher*, din *buzdulni*. E onomatopeic ca și a *durăi*, pe care-l înșiră toți între elementele ungurești a limbei române.

Dar ce să mai zicem, când Hunfalvy face până și pe beata *Filmă* unguroică, pe care cu un an mai

târziu A. de Cihac o va deduce din serbica *Vila*, încercându-se să combată aserțiunea d-lui Hasdeu din „*Zina Filma, Goții și Gepizii în Dacia*“, că a-nume Zina Filma ar fi venit de la Goți prin intermediul Gepizilor de la Tisa, cu cari Români din Temișana au fost în contact.

Apoi mai știți minune? *Vodă* al nostru e de origine maghiară ! Și iată de ce : Fînd-că se zice Petru-Vodă. Mihaïu-Vodă ca și în Ungurește : Péter-Vajda Mihály-Vajda, adică titulatura e pusă după numele de botez, de aceea *Vodă* nu mai e slav, ci un-guresc, fiind-că în scrierile vechi îl găsim ocupând acelaș loc, ca și *Vodă*.

Punerea titlaturei după numele de botez sau după pronume își are originea nu la Unguri, ci la Slavi, de unde s'a introdus la noi de odată cu o mulțime de termenî administrativi.

Cu un an în urma studiului de mai sus, apare volumul al II-lea din Dictionnaire d'étymologie daco-romane a lui A. de Cihac, cuprîndînd: Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais. Cât pentru elementele un-gurești, pe cari le admite el în limba română, va fi destul să arăt numai o parte din onomatopeele, formațiuni curat românești, cari le găsim înșirate ca fiind de proveniență maghiară, ca să se vadă valórea lucrării sale cel puțin în par-tea care ne privește.

Bocăesc, bocănesc, bodogănesc din dobogni, *ciripesc*, csiripelni, csirpelni, *cuțiu* kuszi, kutya, *dăinăesc, dănănăesc*, dalolni, danolni, *durduesc, duduesc, durăesc, dărăesc, dirăesc*, dörditni, dördülni, dörgeni, dörögni, dörreni, durrogni,—deaci

durdă, fusil ; *hodorogesc* cu derivatele lui, hadarászni, hadarni, *hârăesc*, *hîrîesc*, hörögni, hörgeni, *jăpăesc*, csapó, *pitpălac*, pittypalátty, *tongănesc*, kongani, kongatni, *țuc*, *țocăesc*, csokolni, *zîngănesc*, *țîngănesc*, zengeni, csengeni, *zornăesc*, *zorăesc*, *zurăesc*, *zurzuesc*,—de unde zurgălău, zörgetni, zörgeni, zörögni, zörreni, csörgetni, csörögni, csörgö, csörgetö, csörgetyü, zörgetyü.

Nu mai vorbesc de celelalte etimologii trase de pěr ale lui A. de Cihac, privitoare la elementele ungurești din limba română, căci dacă ași vrea să le înșir pe toate aci, ar eși o listă prea mare.

Să venim acum la o altă lucrare mai recentă și care a început să se traducă în revista *Ungaria* din Cluj, redactată de d-nul *Moldován Gergely*.

Lucrarea a apărut în Budapesta la 1888 sub titlu: «*Magyar elemek az oláh nyelvben*». Elemente ungurești în limba română. Autorul este d-nul *Alexics György român* ca și d-nul *Moldován Gergely* în a cărui revistă se publică traducerea ei. O critică amănunțită n'am să-î fac, căci cele zise relativ la predecesorii săi se pot aplica în parte și la d-sa. Un lucru însă 'l deosebește de toți, și care 'l scöte mai mult la iveală, anume dorința de a pune pe socotéla limbei române cât mai multe elemente ungurești, ca și când asta ar fi o glorie pentru Unguri, pe cari ca *cetățean ungur*, ca și d-nul *Moldován Gergely* trebuie să-î slujască cu ce póte.

La d-sa mai mult de cât la orî care altul găsești cuvinte, cari pentru imensa majoritate a Românilor sînt o *terra incognita* fiind-că sînt înuz numai în părțile, pe unde Românii sînt așa de amestecați cu

Ungurii, în cât a fost peste putință să nu li se altereze limba.

Pe această cale ajunge să spună la p. 128 a lucrării d-sale: «În lucrarea mea se pot găsi peste 1000 de cuvinte», și anume acesta o zice după ce vorbește de cele 508 ungurisme ale lui A. de Cihac și de cele 137 ale lui Hunfalvy.

Dacă d-sa, ca să facă o carte mare și plăcută Ungurilor, *pentru a fi premiată de Academia un-gurască*, înșiră tot ce spune că ar fi auzit, măi știu și eu pe unde—și ce n'o fi auzit, nu e mirare că se laudă, că ar fi constatat în limba noastră peste 1000 de cuvinte.

De sigur că știe d. Alexics György, că într'o încercare de felul acesteia, măi cu sémă când pot să planeze asupra noastră atâte și atâte bănueli, un singur *hallotam* — l'am auzit — nu este probă îndestulătoare pentru existența unui cuvânt. După alte probe putem să ne dăm și noi părerea noastră, dar în tot cazul probe trebuie aduse.

Am împărțit lucrarea mea în două părți, cuprin-dând prima parte provincialismele și cuvintele din vechile noastre scrieri, cari astăzi trăesc numai ca provincialisme, dacă n'au dispărut cu totul, iar par-tea a doua, cuvintele comune tuturor Românilor din Dacia traiană.

Aci însă o nouă chestiune: *Ce condițiuni trebuie să întrunească o vorbă, ca să pótă figura într'o încercare intitulată: Elemente un-gurești în limba română?*

Luând de basă întinderea teritorială a cuvintelor

ungurești din limba română, putem face următoarea clasificare :

a) vorbe, cari ș-au câștigat dreptul de împămîntenire, ajungînd să fie órecum indispensabile.

b) vorbe, cari avînd împămîntenirea și ajungînd în limba literară, din lipsă de uz aũ devenit neînțelese și cari pierdînd dreptul de mai înainte saũ că aũ supravețuit ca esilate în părțile unde Românii aũ fost în mai apropiată atingere cu Ungurii, saũ că aũ dispărut cu totul — numérul acestor din urmă însã e prea neînsemnat.

c) vorbe cari sunt înțelese numai de Românii de sub coróna S-tului Stefan, și de o parte din Românii de peste Milcov.

În acéstã a treia categorie avem douë subdiviziuni :

1) vorbe, cari avînd o întindere mai mare aũ și o valóre mai mare și

2) vorbe întrebuintate numai unde amestecul cu Ungurii e mai mare.

Cât pentru prima categorie, acea a cuvintelor cari ș-au câștigat dreptul de împămîntenire, nu mai încapc îndoialã, că va trebui să figureze în tótã întinderea ei și se și găsește în partea a doua a lucrării mele.

Categoria a doua va putea figura aci numai dórã pentru a se putea da înțelesul cuvintelor din vechile nóstre scrieri, cari devenind neînțelese aũ trebuință de esplicație. Nu trebuie însã a li se da acestora valórea celor din prima categorie, căci multe din ele le găsim numai la scriitorii ardeleni, cari lasã că scrieaũ pentru ómenii cu puținã carte, dar nici ei

nu prea ştieaŭ multă. Cu toate acestea nu e mai puţin adevărat, că pentru trecutul nostru sînt destul de importante. Mai interesante sînt acelea, cari s'aŭ păstrat în gura poporului de peste munţi, de unde aŭ fost luate pentru a fi introduse în limba literară, cari însă, necâştigând simpatia literaţilor de mai târziu sau pôte chiar şi neavînd ocasiune să facă cunoştinţă cu aceştia, aŭ fost date uitării.

Fiind-că stau în strînsă legătură cu provincialismele, de acea le-am şi înşirat între acestea.

Urméză să vedem, ce vom face cu vorbele, cari se aud numai la Români de peste munţi sau în unele localităţi de peste Milcov.

Aci răspunsul e mai greu, chestiunea fiind mai delicată.

A exclude o parte din vorbele rostite zilnic de o parte dintre Români n'ar fi óre o nedreptate pentru ei şi o greşală neertată?

A pune pe socotéla limbei române vorbe, cari se aud într'un cerc prea restrîns în proporţie cu marea întindere a naţiunei române, n'ar însemna a voi să dai limbei ceva, ce ea în realitate nu posedă, ceva de prisos, de care ne-avînd trebuinţă sigur că nu va voi să facă uz şi nici că-l va recunoşte de al său?

Urmétórele ne vor da soluţiunea :

Cuvinte streine într'o limbă óre-care se introduc prin una din cele doué pături a unei naţiuni : clasa cultă şi popor, sau prin amîndoué de odată.

Să luăm mai întîiŭ cazul, când vorbele streine se introduc prin clasa cultă. Un împrumut de felul acesta e la noi recent, nu s'a sfîrşit, continuă încă.

Este împrumutul de cuvinte franceze, cari au venit aducând pe aripile lor cultura occidentală. Constituția cu întreaga ei terminologie e o dovadă despre aceasta.

Cuvintelor acestora le e asigurată existența'n limba română fiind-că au intrat prin clasa cultă și de aci s'au generalizat, și apoi își sprijinesc originea pe limba unui popor, care se poate lăuda cu o cultură și literatură din cele mai bogate, cultură, care nu ni-a fost impusă, ci noi am căutat-o.

Nu tot așa stă lucrul cu cuvintele, cari ne vin de jos în sus. Aci se pot întâmpla două lucruri, pentru cari decide numai și numai epoca'n care se află limba unui popor. Dacă acele cuvinte intră'n limba poporului atuncea, când e în formațiune, au cu mult mai multe probabilități de a ajunge la o valoare literară, decât dacă intră atunci, când limba este fixată prin deosebite opere naționale — de sine înțeles că numai întru cât poate fi vorba de o fixare a limbei. Cele cari intră în limba poporului, când așa numita limbă literară a ajuns a fi quasi formată, au iarăși mai multe probabilități de a fi primite în această, când au ajuns a fi înțelese și întrebuințate de o mare parte a poporului.

În fine când introducerea de cuvinte urmează amândouă curențele de o dată, urmele sînt și mai numeroase și mai durabile.

Din acest punct de vedere să privim acum elementele ungurești din limba română.

Contingentul unguurismelor din limba română a fost dat nu pe cale culturală, ci numai și numai prin contactul acestor două popoare. Nu se pot compara

ungurismele din limba noastră cu franțuzismele, despre cari vorbii mai sus ; este tocmai curentul contrar: de jos în sus.

În două perioade s'ar putea împărți influența limbei maghiare asupra celei române :

Primul și cel mai vechi, în care influența s'a întins asupra tuturor Românilor, a fost un factor însemnat în formațiunea limbei și ne-a dat cel mai însemnat contingent, căci dela acesta avem nu numai cuvinte, ci și sufixe și apoi cunoscută este valoarea unui sufix, când acesta străbate într'o limbă orecare.

Al doilea ar fi acela care n'a încetat și nici nu va înceta, cât timp vom avea în vecinătatea noastră pe Unguri. Acest period însă nu ne dă alt-ceva decât vorbe, cari și acestea majoritatea rămân printre Români, cari sînt în condițiuni mai favorabile pentru primirea lor.

Astăzi limba română literară este mai mult sau mai puțin fixată și prin urmare prea puține probabilități au ungurismele din periodul al doilea de a străbate în ea.

Și-ar zice cine-va : Dar bine ! cum adică au mai puțină probabilitate de a se strecura până în limba literară cuvinte cari se vorbesc numai de o mică parte a poporului ?

Iată cum :

Când limba e în formațiune, cel ce vrea să scrie, învață limba de la popor și anume de la acea parte din popor, în mijlocul căroră a trăit. În chipul acesta unui element, care a putut prinde rădăcină acolo, i se dă ocaziune să crească, să 'nflorască și să

aducă róde, dacă are fericirea de a fi cunoscut de cel ce scrie.

Nu tot ast-fel stă lucrul cu stadiu de quasi fixare a limbei. Acest stadiu al limbei presupune, ba chiar pretinde de la scriitor, o cunoştere cât se poate de perfectă a ei. Unde se învaţă acesta? În şcole sau în tot cazul sub conducerea autorilor, cari servă de model. Format în chipul acesta scriitorul, mai adăogând la acesta şi dorinţa de a fi înţeles şi prin asta speranţa de a câştiga simpatiile cititorilor, se va feri de provincialisme, va căuta vorbe de o valóre cât mai mare, fără ca prin acesta să-i fie exclusă inspiraţia din popor!

Să revenim acum la chestiunea, care ne preocupă. Era vorba de categoria a treia a elementelor ungu-reşti din limba română: putea-va figura ea aici fără ca să dăm limbei ceva, ce ea în realitate nu posedă, un lucru de prisos, sau putea va fi lăsată la o parte fără ca se nedreptăţim pe cei ce o au?

Răspunsul e dat óre-cum prin cele espuse până aci.

Putem pune între elementele limbei române acele vorbe cari sînt în uz cel puţin la majoritatea Românilor de peste munţi sau de peste Milcov şi acesta din două cause :

a) Fiind-că unele din ele se găsesc şi în unele scrieri vechi, dar n'aũ fost destul de tari să-şi asigure un loc în limba literară, ci aũ ramas înţelese şi întrebuinţate numai de aceia, din mijlocul cărora aũ eşit ;

b) Fiind-că astăzi sînt în uz la o mare parte de Români, la popor, în a cărui producţiuni: poeşii, bas-me, anecdote, ghicituri şi proverbe le găsim deja in-

trate și deci prea ușor s'ar putea întâmpla, ca un scriitor, căruia i-ar fi mai familiare, să introducă unele din ele în literatura cultă, să le dea o nouă, o mai întinsă viață.

Acestea vor figura în cercetarea de față sub titlu de *provincialisme*, cuprinzând partea I a lucrării.

Am exclus pe acelea, cari se aud numai în părțile mai amestecate cu Unguri, căci unde am ajunge dacă am zice d. e., că *boroșhârdău*, *arviz* și *kerestul* sunt elemente ungurești în limba română, fiindcă le găsim la Românul sătmărean, Ungaria, care zice: a veniit *ărvizul* și nyia dus *boroșhordaele* = a venit povoiul și ne-a dus buțile de vin, mergem pe drum *kerestul* = mergem peste drum etc.¹⁾

Se vor găsi multe și de acelea, cari cu toate că intră în această din urmă sub-divisiune, am fost obligat să le înșir aci, căci le-am găsit intrate în vreo producțiune poporană din părțile unde amestecul cu Ungurii a fost și este și astăzi destul de considerabil.

De alt-fel scopul acestei încercări nu este numai de a constata numărul mare sau mic al elementelor ungurești din limba română, mai ales al provincialismelor. Noi avem două literaturi, cari până acum se balanțază: una eșită din popor, și alta din cabinetele gândirei măestrite. Cât pentru poezia poporană, de care până acuma s'a făcut așa de puțin uz pentru formarea gustului tinerimeii, am putea zice, că în frumusețe prevalează doinele ardelenesti pe cele din România liberă, iar cântecele haiducești din România liberă pe cele de peste munți.

¹⁾ T. Fr. p, 22.

Și unele și altele trebuiesc puse'n mâna tinerimei, căci sunt unicele, cari pot da literaturii artistice o direcție basată pe spiritul național românesc.

În producțiunile poporului însă vom găsi și cuvinte necunoscute, fiind-că așa de variate sînt influențele actuali,—necum cele trecute!—în diferitele părți locuite de Români, pe cât de diferită e și sôrtea lor. În producțiunile Românilor de peste munți vom găsi multe ungurisme și germanisme, căci mai aũ și astăzi nenorocita ocașie de a împrumuta câte ceva de la aceștia. Pentru înțelegerea acestor producțiuni am înșirat aci atâte cuvinte, cari alt-cum n'aveau nici un rost să figureze aci.

Să nu li se dea însă acestora o valóre mai mare de cât li se cuvine, căci nu cred, că vre-o-dată să schimbăm *pălăria* noastră cu *colopul* de peste munți și nu trebuie de cât ca și acolo în locul *coloparului* ungur să avem *pălărieri români*, ca colopul să dispară, sau să piardă mult din tărîmul, ce-l ocupă astăzi.

Dacă am aplica cuvintelor acestora legea de *circulațiune a vorbelor* a d-lui Hasdeu, am vedea la ce minimă valóre se reduc. Aprópe pentru tóte cuvintele de origine maghiară se găsesc sinonime, cari le fac concurență și le scad din valóre.

Ca dovadă citez aci o poesióră din colecțiunea mea inedită, unde aceeași idee e dată prin douë vorbe, una de origine maghiară și alta de origină latină :

Ochișori negri, cerniți,
 Luați sémă, ce iubiți,
 Să nu v'aflați *celuiți*.
 Ochișori negri, rotați,

Luați sémă ce luați,
 Să nu v'aflați *înșelați*.
 Las să plângă ochii mei,
 Dacă n'am vedut cu ei.

Plângeți ochi și lăcrămați, Că voi sînteți vinovați,	Bine sémă nu luați Și vă aflați <i>înșelați</i> .
---	--

Atâta pentru influența lexică.

Influența însă n'a fost numai lexică, avem și sufixe de proveniență maghiară anume *șug* (*șig*) și *șag*, primul născut din *ség* ex : *beteșug* (*beteșig*) din *betegség*, *meșeșug* din *mesterség* și al doilea din *ság*, ex : *găzdușag* din *gazdagás*, *bobonoșag* din *babonaság* etc.

Aceste sufixe devenind românești ca și slavicul *nic*, turcescul *giu* etc., au fost aninate și la cuvinte de altă origine, fără să-și piardă accentul, ex: *prietășug* (*prietin-șug*) *ieftinșug*, *vălmășag*, *moloșag*, *adăușag*, *maierșag*, *rămășag*, *furtișag* etc.

Dar încă ceva :

134860
Timpul și mijlócele nu 'mă-au permis să cercetez și numele localităților de origine maghiară; de aceea să nu căutați aci nici *Ardealul*, nici *Băcăul*, nici *Fărcașul*, nici alte multe, ce s'ar putea pretinde de la a-céstă a mea încercare.

Sinonimele macedo-românești nu le-am luat nici dintr'un dicționar—fiind-că un ast-fel de dicționar din nenorocire nu există,—nici le-am pus de la mine, căci până acum nu sunt stăpân pe acest dialect.

Golul, ce se putea naște de aci în încercarea de față, a fost acoperit de amicul și colegul meu C. Cosmescu, Român din Macedonia, căruia îi mulțumesc pentru serviciul adus întru lămurirea cestiunei, ce m'iam pus spre deslegare.

PRESCURTARI.— LITERATURA

- Act. S.** Actele soborului bisericeii ortodoxe răsăritene din Ardeal din a. 1850.
- A. Gy.** Magyar elemek az oláh nyelvben ; írta *Alexics György*. Budapest 1888.
- Alex. Bal.** Balade, adunate și îndreptate de *V. Alexandri*. Iassi 1853.
- Alex. Poes. pop.** Poesii populare ale Românilor adunate și întocmite de *Vasile Alexandri*. București 1862.
- Anal. Acad.** Analele societatiî academice romane. 1867—1877.
- Ant. P.** O șeđătore la țară saű povestea lui Moș Alb, de *Anton Pann*; părți 2. București 1851.
- A. Odob.** Scrieri literare și istorice ale lui *A. I. Odobescu*, 3 volume. Bucuresci 1887.
- Arch.** Archivu pentru filologia și istoria de *Tim. Cipariu*. Blasiu 1867.
- Arsène Darmesteter :** La vie des mots étudiée dans leurs significations. Paris 1889.

- August Fuchs :** Die Romanischen Sprachen in ihrem Verhältnisse zum Lateinischen. Halle 1849.
- Aurel. Tera.** Tera nostra. Schițe economice asupra României de *P. S. Aurelianu*. București 1875.
- Babos.** Nouveau dictionnaire français-hongrois et hongrois-français, *Coloman Babos*. 2 vol. Pest 1851.
- Balassa Iozsef :** A magyar nyelvjárások osztályozása és jellemzése. Budapest 1891.
- Bal. Mór.** Ujteljes magyar és német szótár *Dr. Ballagi Mór*. Pesten 1869.
- B. Dos.** *Dosoŭteï Mitropolitul Moldovei* 1671—1688. Psaltirea în versuri, publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673 de *Prof. I. Bianu*. Bucuresci 1887.
- Bobb.** Dictionariu rumanesc, lateinesc și unguresc dein orenduiala Excelenții Sale Preosfintitului *Ioan Bobb*. Clusiu 1822 șt 23.—2 volume.
- Cat. Calv.** Catechismulu calvinescu impusu clerului si poporului românesc sub domnia principilor Georgiu Rákoczy I și II. transcris cu litere latine după edițiunea II tipărită în anulu 1656, în socitu de una excursiune istorica și de unu glosariu. Georgiu Baritiu Sibiu 1879.
- Cihac.** Dictionnaire d'étymologie dacoromane. I. Éléments latins comparés avec les autres lan-

gues romanes. Francfort s. M. 1870. II Éléments slaves, magyars, tures grecs-moderne et albanais par *A. de Cihac*. Frankfort s. M. 1879.

Cip. Crest.

Crestomatia seau Analecte literarie dein cartile mai vechi si noue romanesci, tipărite și manuscrise, incepundu de la seclulu XVI pana la alu XIX, cu notitia literaria, adunate și alese de *Tim Cipariu*. Blasiu MDCCCLVIII.

Col. ined.

Colecțiunea mea inedită.

Col. I. Tr.

Columna lui Traian; anî 9.

Conv. Lit.

Convorbiri literare; toți ani.

Creangă.

Scrierile lui Ioan Creangă: Volumul I. Povești, volumul II : Diverse.

C. V.

Codicele voronețian cu un vocabular și studiu asupra lui de *Ion al lui G. Sbiera*. Cernăuț 1885.

Cz. et F.

A magyar nyelv szótára, a magyar tudományos Akadémia megbizásából készítették *Czuczor Gergely és Fogorasi Iános*; 6 volume: Pest 1862—1872.

El. Sevast.

Nunta la Români. Studiu istorico - etnograficu - comparativ de *Elena Sevastos*. Bucuresci 1889.

Etym. Mag.

Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a Românilor, lucrat după dorința și cu cheltuiea M. S. Regelui Carol I, sub auspiciile Academiei române de *B. Petriceicu-Hasdeu*.

- Fab. rom.** Fabule române alese, adunate și publicate de *G. Petrini*. Iasi.
- Fab. Sion.** 101 fabule de *George Sion*. București 1869.
- Familia.** Foaia enciclopedicăși beletristică cu ilustrațiuni; anii XI, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV și XXVI.
- F. II** Foia ilustrată; an. I. Sibiu.
- Frédéric Diez :** Grammaire des langues romanes. Tome I traduit par Auguste Brachet et Gaston Paris ; Tome II traduit par Morel Fatio et Gaston Paris. Paris.
- Gaz. Trans.** Gazeta Transilvaniei ; de la 1839—1890.
- G. D. Teod.** Poesii populare române, culegere de *G. Dem. Teodorescu*. București 1885.
- G. Dem. Teodorescu.** Incercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român. București 1874
- Gustav Gröber :** Zeitschrift für romanische Philologie, herausgegeben von Dr. Gustav Gröber. 1877—1881.
- Hasd. Cuv.** Cuvente den bătrâni. B. Petriceicu-Hasdeu. București vol. 1878, vol. II 1879, vol. III 1881.
- I. Bar.** Istoria prea-frumosului Arghir și a prea-frumoasei Elena, de *Ioan Barac*. Brașov 1809.
- I. et B.** Doine și strigături din Ardeal, date la iveală de Dr. *Ioan Urban Iarnik* și *Andrei Bârsan* București 1885.

- I. Eliade :** Vocabularu de vorbe streine în limba romana adica: slavone, ungurescî, turcescî, nemțescî, grecescî etc. Bucurescî 1847.
- Ioan Nădejde :** Istoria limbei și literaturii române. Iași 1886.
- Ioan Slavicî :** Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bucowina. Wien und Teschen 1881.
- Jerney.** Jerney Iános keleti utazása a magyarok' őshelyeinek kinyomozása végett, 1844 és 1845. 2 volume. Pest 1851.
- Közlemények.** Nyelvtudományi közlemények ; kiadja a magyar tudományos Akademia nyelvtudományi bizottsága. Szerkeszti *Hunfalvy Pál*. De la 1872—1886.
- (In volumul al 11 se cuprinde lucrarea d-lui *Edelspacher Antal* RumunElemekamagyar nyelvben).
- L. Șăin.** Elemente turcescî în limba română de Lazăr Șăineanu. Bucurescî 1885.
- Lex. B.** Lesicon românescu-latinescu-ungurescu-nemțescu, quare de mai mulți autori, în cursul a tri-deci și mai multor ani s'a lucrat seu Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum etc. etc. Budae 1825.
- Let.** Cronicele Romaniei sëu Letopisețele Moldaviei și Valahiei; a doua edițiune, revădută, înștrată cu note, biografii și facsimile etc. etc. de *Michail Kogălniceanu*. Vol. I și II. București 1872, vol. III. București 1874.

- Mag. ist.** Magazinul istoric pentru Dacia sub redacția lui *A. Treb. Laurian* și *Nicol. Bălcescu*. — vol. I, II, III. 1845—1846.
- Marian Desc.** Descântece poporane române, culese de *S. Fl. Marian*. Suceava 1886.
- Mariencescu Bal.** Balade culese și corese de *At. Marianu Mariencescu*. Peșta 1859.
- M. Căn.** Poezii populare. Doine culese și publicate întocmai cum se zic, de *Mihail Cănianu*. Iași 1888.
- Miklos. Alban. For.** Albanische Forschungen I. Die Slavischen Elemente in Albanischen, von *Dr. Franz Miklosich* Wien 1870.
- Miklos. Beiträge.** Beiträge zur Lautlehre der Rumunischen Dialekte, von *Dr. Franz Miklosich*. Wien 1881.
- Miklos. Lex. Pal.** Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum, emendatum auctum edidit *Fr. Miklosich*. Vindobonae 1862—1865.
- Miklos. Rum. Untersuch.** Rumunische Untersuchungen. I. Istro- und Macedo-Rumunische Sprachdenkmähler von *Dr. Frantz Miklosich*. Wien 1881.
- Miklos. Sl. El. im Magy.** Die Slavischen Elemente in Magyarischen, von *Dr. Frantz Miklosich*. Wien 1871.
- Miklos. Sl. El. im Rum.** Die Slavischen Elemente im Rumunischen von *Fr. Miklosich* 1861.
- Nunta Marian.** Nunta la Români, studiu istorico-etnografic—comparativ de *S. Fl. Marian*. București 1890.
- N. P.** Vechia metropolia ortodoxa ro-

mana a Transilvaniei, suprimerea și restaurarea ei; de Nicolaă Popa, Sabiniu 1870.

Obedenaru (Dr. M. G.) :

Texte macedo-române, basme și poezii populare de la Crușova, publicate după manuscrisele originale de *Prof. I. Bianu*. Bucurescă 1891.

Pap. Ilar.

Tesauru de monumente istorice pentru România, atât din vechiu tipărite, câtu și manuscripte, cea mai mare parte străine, adunate, publicate cu prefațiuni și note ilustrate, de A. Papiu Ilarian. Tomu I Bucurescă 1852. Tomu II 1863, Tomu III 1864.

Petriciceiu.

B. P. Hasdeu: Istoria critica a Romanilor. Vol. I București 1875.

P. Gegö Elek.

A moldvai magyar telepekröl, a magyar tud. Akadémia élébe terjesztve. Budán 1838.

Picot.

Documents pour servir à l'étude des dialectes roumains, recueillis et publiés par Émile Picot. Paris.

Pompiliū.

Balade populare române, adunate de *M. Pompiliu*. Iași 1870. (Cântece de pe valea Crișului, Negru și comitatul Sibiului.)

Pompiliū Conv. Lit. XX.

M. Pompiliu, Graiul Românilor din Biharea. Convorbiri literare XX p. 993 et sequ. ¹⁾

Pop Povești.

Povescă ardelenescă, culese din gura poporului de *Ioan Pop Rețeganul*. Brașov 1888. 5 fascicole.

¹⁾ Am pus sub un titlu deosebit, articolul d-lui M. Pompiliu din conv. Lit. ca și al d-lui V. Vaida publicat în Tribuna a. VII, din cauza deselor citațiuni ce am să fac din articolele D-lor.

- Pop. Trand.** Trandafirii și viorele: Poezii populare culese și adunate de *Ioan Pop Reteganul*; ediț. II Gherla 1891.
- Prav. bis.** Pravila bisericescă, numită cea mică, tipărită mai întâiu la 1640 în mănăstirea Govora, publicată acum în transcripțiune cu litere latine de *Academia română*. București 1889.
- Ps. Sch.** Psaltirea scheiană (1482) publicată de *Prof. I. Bianu*, București 1889.
- Reteganul.** Cine nu știe striga citescă cartea asta, adevă chiuituri, de care strigă feciorii în joc, adunate din popor de *Ion Pop Reteganul* și date poporului de *A. Todoran*. Gherla 1891.
- Rev. Tocil.** Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie sub direcțiunea lui *Gregoriu G. Tocilescu*: anii I, II, III, VI.
- Robert Roesler.** Romänische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Romäniens. Leipzig 1871.
- Roesl. T. et Gr.** Die Griechischen und Türkischen Bestandtheile im Romänischen, von *Dr. E. Robert Roesler*. Wien 1865.
- R. Pont.** Dicționarul româno-francesu de *Raoul de Pontbriant*. București 1862.
- Schuchardt Hugo:** A maghar nyelv román elemeihez. Budapest 1889.
- Sevastos Cînt.** Cîntece moldovenești de *Elena, Didia, Odorica Sevastos*.

- Slaviĉi Nov.** Nuvele din popor de Ioan Slavici. București 1881.
- Speranță.** Th. D. Speranță: alte anecdote populare, vol. II 1892.
- T. Fr.** Rotacismul la Moși și Istrieni de *Teofil Frâncu* și *Gheorghe Candrea*. București 1886.
- Tim. Cipariu:** Gramatica limbei române. București 1869.
- Traugott Tamm:** Über den Ursprung der Rumänen. Ein Beitrag zur Ethnographie Südost-Europas.
- Trib.** Tribuna. Sibiu. Toți anii.
- Urechia (V. A.):** Schițe de Istoria literaturii române. P. I. București 1885.
- Vaida Trib. VII.** Material jargon de dialect sălăgian, Tribuna VII, 83 et sequ.
- Vech. institut.** *Ioan Brezoianu*: Vechile instituțiuni ale României, (1327—1866). București 1882.
- Xenopol (A. D.):** Istoria Românilor din Dacia traiană. Iasi: vol. I 1888, vol. II 1889, vol. III 1890, vol. IV 1891.

mr. = macedo-românește.

fr. = franțuzește.

ung. = ungurește.

istr. rom. = istriano-românește.

I
PROVINCIALISME.

Acar—akár; —macar, măcar, batăr, orî, fie; — mr. iți (iți va să hibă-orî ce va fi); — fr. n'importe (qui, quoi, comment etc.).—

An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 12) «*Akar*. Sive, vel». Bobb. «*acarcă* — etsi, *acar ce*» quidcumque, *acar cine* — quicumque.»— Vaida Trib. VII: «acar—sive vel: spre pildă: acar ce ȕici, tăt pe voie nu ȕ-oiu face.» —

Gaz Tran. 1890, p. 147: «*Acar* păcat, *acar* ba,
La badea gură ȕ-oiu da.»

Etym. Mag. I. 119: «In aparință *acar* se identifică cu *macar*, avënd acelaș sens și abea diferind prin formă. In realitate însă, ambele cuvinte sunt cu totul străine unul altuia prin origine. Intrebuințat numai la Români de peste Carpați și chiar acolo rar, *acar* este din punct în punct maghiarul: *akár* «n'importe,» în compozițiune: *akár ki*=acar-cine, *akár mi*=acar-ce, *akár-hól*=acar-unde etc., dintr'o rădăcină curat unгурescă cu semnificațiunea de *voire*».

Acăstău — akasztófa; — spânzurătoare; — mr. spânzurătoare; — fr. potence, gibet, fourches patibulaire.

Vaida Trib. VII. «se zice 'n sens translat despre omul din cale-afară de lung și subțire». — A. Gy.

18. «Bihar megyében hallottam két jelentésben: 1) *akasztófa*, 2) *akasztófárávaló*. (L'am auzit în Biharia cu două semnificațiuni: 1) *furci*, 2) *bun de furci*, *bun de spînzurat*».

Intrebuințarea cuvântului *acăstău* pentru numirea unui om deșirat, din cale afară lung și subțire s'a născut în următorul chip: Unui om prea 'nalt îi zic, că n'o să aibă trebuință de scaun pentru a-l spînzura, căci ajunge tocmai la laț; el va fi măsura pentru înălțimea lațului și de aci numele lui de *acăstău*.

În comitatul Mureș-Turda și Bistrița—Năsăud: «*du-te 'n acastéie*» s. «*mâncate-ar acastéiele*» — «care aduce cu. «Indrăgi-î-ar ciorile

Și spînzurătorile» a lui Eminescu, s'a născut întocmai ca: *du-te 'n Gherla* s. *mâncate-ar Gherla!* formulă de blăstămăre, ce se aude de alt-fel și în România, introdusă de Ardelenii imigrați. Pușcăriile din Gherla sînt destul de cunoscută și de gróznice, în cât să fi putut da naștere numitei formule, stereotipată în gura poporului.

Acău — akó; — fr. seu. baquet, muid.

M. Pompiliu (Conv. Lit. XX: «*acău*: o măsură de capacitate mai mare de cât vadra». — Jerney I 141. — Etym. Mag. I 135: Cuvânt aprópe necunoscut în România. Vine de-a-dreptul din ungar. akó.

Adău — adó; — dare, tribut; — mr. dat, hreü; — fr. redevance, tribut.

N. P. 16 «Să fie purtător de grijă în locul spășitului protopop Nicolae pînă la Săborul mare, *adăul* împărătesc; dăjdile vlădicești și alte venituri»; idem 83 — «*adăul țării*.» — An. Lug. (Rev. Tocil. VI) *Adău*.

Tributum». Etym. Mag. 290 «Este maghiarul *adó* «tribut» cu obicinuita trecere a lui *ó* în *â*u.»

Nu este a se deriva din ungurește cuvîntul *adó*-șag, despre care domnul Hasdeu în Etym. Mag. 259 zice: «Cuvînt format cam în epoca Fanarioșilor pentru diferite adaosuri fiscale peste dările cele obicinuite.» Cuvîntul este format din *adaos* și *șag*, suffix de origine maghiară, care se anină și la cuvinte nemaghiare: *furtușag*, *moloșag*, *vălmășag*, etc.

Agiag—*agyag*;—argilă, lut, imală—mr. *smóla*;—fr. argile, terre de potier.

R. Pont. — Vaida Trib. VII, «*agiag*, uneori și *aghiag*—argilă, letin.»

Diferința între *agiag* și *lut* în comitatul Mureș-Turda e următoarea: «*Agiag*» se numește «argila simplă» sau «un pământ argilos» iar «lut»: «argila amestecată cu alte elemente și frământată bine pentru a putea lipi sau murui cu ea.»

Alaș—*állás*;—schele, podelă;—mr. schele;—fr. échafaudage, plancher.

Lex. B. «*zasc* se chiamă un *alaș* mai înalt.»

Conv. Lit. XXIV 280: Pod de *alaș*,

Peste oraș.

Vaida Trib. VII «*alaș* schele, pedestal; adăpost pentru vite la ospătării.»

Etym. Mag. I 676 «*alàs* (pl. *alașe*) s. n.; t. d'archit.; échafaudage. Se întrebuintează în Transilvania ca sinonim cu *schele*, adică *podurile* și *scările*, ce se așează pentru *zidări*, ca să poată lucra la rădicarea unei clădiri.»

Din bogatele semnificațiuni, ce le are *állás* în ungurește, n'am putut constata în românește de cât

semnificațiunea de *schele, podelă* și pe cea de *adăpost pentru vite la ospătării*.

Alău.— elö;— arvună (provincialism: arhon);— mr. aruvuoană,— fr. arrhes, gage d'un marché (R. Pont.);—arrha, arrhabo (Let. B.).

Etym. Mag. I 694: «E peste puțință a-l trage din maghiarul *foglaló* (Chi. II 475), dar totuși maghiar el este, însă vine din *elö*—avance, commencement“. «A lăsa *cuiva de alău* = a da arvună».

Doină de pe Mureș:

Du'ți bade dorul cu tine,
Nu'l lăsa *de-alău* cu mine,
Că eū am de secerat,
Dor așteptă sărutat,
Și eū am de făcut fin,
Dor așteptă strîns la sîn.

«(Familia 1883, p. 215);»

Se întrebuintează și pentru *înainte! dispari!* și anume în Selagiū: Vaida Trib. VII: «*allău: înainte! Culege-te din ochii mei!* Se mai țice, când se rostogolește ceva obiect în jos pentru exprimarea avîntului, ce obiectul a luat. *La fuga! Dârr înainte!*».

În comitatul Mureș-Turda: *halo!*—dute!, cară-te! înainte!

Col. ined. *Halo* tri, de tri ori tri.

Mărioră ochi căprii,

Nu căta la doi la tri!

Alcâm.—alkalm;—viclenie, cursă, capcană arcan;— mr. șiretlic, capcană, stăpiță;— fr. ruse, piège, guét-apens, savoir-faire.

Lex. B. ars, techna; arcanum, mysterium, res o-

culta. Etym. Mag. I, 763: «Cuvîntul se aude în Transilvania. Lexiconul Budan, vrînd cu ori-ce preț să-l apropie de latinul «arcanum», îi sucește forma și sensul tot-odată: «*Alcamu* vel *arcamu*: 1. taină, lucru ascuns, arcanum, mysterium, res occulta, 2. viclenie, ars techna». Alții au mai confundat cu *alcam* pe arcan «fune cu ochiu la capăt» (L. M.), o vorbă curat tătărăscă. Numai forma *alcam* și sensul «viclenie» sunt poporane și istorice.

«Cuvîntul ne întîmpină de trei ori la Coresi, Omi-
liar 1580:

Quatern. XI p. 3: «... ne-amă cufundatū și ne chinimū în năpăștile vrăjmașului și în alcămurile lui....»

quat. XVI p. 14: «... chinuiții de ale vrăjmașului năpăști și de *alcămuri-i*....»

quat. XXVI p. 1: «... ačastă dumnezeiască să-mânță să ne nevoimū să o priimimū, ca să nu fie călcată saū răsipită de dracii văzduhului; așijderé să o răsădim într'adâncū, să ne nevoimū ca să se înrădăcineze, ca să nu de *alcămurile* năpăștilor să se usuce...»

«Alcam nu e turcesc, nici slav. El n'are a face cu latinul «arcanum», căruia i-ar corespunde românesce «arcân» ori «arcâm» saū «arcău» nici o dată *alcam*. Prin sens și prin formă, este curat maghiarul *alkalm* «meșteșug, îndemănare»: *alkalmas* «habile adroite», *alkalmasság* «adresse, savoir-faire,» *alkalmazékony* «expéditif, *alkalmazkodni* «s'accomoder, s'arranger» etc. Din *alkalm* — *alkam* prin disimilațiunea unuia din cei doi l.»

Aldaș. — *aldás*; — bine-cuvîntare, har, dar, felicitare; — mr. vlughie, orăciune; — fr. *bénédiction*, féli-

citation, prospérité; — Lex B. benedictio, felicitas, der Seegen, das Heil.

M. Pompiliu (Conv. Lit. XX): «*aldaş* bine-cuvântare». — Vaida Trib. VII: «*aldaş*har, dar, bine-cuvântarea lui D-zău».

Etym. Magn. I, 779: «Este întocmai maghiarul áldás. Se întrebuintăză numai la Români din părțile Ungariei».

Jerney înse ne spune, că se aude și în Moldova I, 141).

Alduesc — áldani; — urez, binecuvintez, salut; — mr. or, avlughisescu; — fr. bénir, féliciter, souhaitez du bonheur, saluer;—Lex. B. beo, fortunato, benedico; saluto, gratulor, aggratulor; seegenen, beglücken, grüssen, begrüßen, glückwünschen, gratuliren.

M. Pompiliu: Conv. Lit. XX: «*alduesc*: binecuvintez».—Vaida Trib. VII: «*alduesc*: doresc cuiva harul lui D-zău, binecuvint. Se foloseşte și chipul de salutare: D-zău tie *aldească*, *alduiască*! foarte adeseori pentru D-zău îți dee tot binele.»—Petru Furduj Col. I. Tr. VIII, 185, «Oh báje vérkéséneászke, Dumnézéu té *áldujászke*».

Etym. Mag. I, 792 «Este maghiarul áldani. Se întrebuintăză numai peste Carpați.»

Jerney afirmă că se aude și în Moldova (I, 141). Verbul *alduesc* e cu mult mai des întrebuintat și mai respindit de cât substantivul *aldaş*.

De aci *alduire*. Lex. B.;—R. Pont, bénédiction, prospérité, action de bénir.

Apoi *alduit*: Gaz. Trans. 1890, p. 287 «Fire-ați-voi boi alduiți».

Alegăduesc—elégedni;—indestulesc, satisfac, mul-

țumesc ; — mr. mulțumescu, eucharistiescu;—fr. contenter, satisfaire.

Gaz. Trans. 1890, 85: «Deci gândesce și făgăduesce,
Și pe finii D-tale-î *alegăduesce.*»

Vaida Trib. VII.

Förte rar întrebuințat.

Aleş — les ; — pîndă, cursă ; — mr. cartere; — fr. affût, embûche, piége.

Lex. B. 14 «subsessa, insidiae : les, lesés, olálkodás : die Nachstellung, das Lauern, der Hinterhalt.»—Etym. Mag. I, 856. «Din prepozițiunea a = lat. ad și din leș = ung. les «embûche, aguets».—An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 34) Leș—Insidiæ.—

Afară de substantivul acesta D. Hasdeu ne dă în Etym. Mag. I. 856 și adverbul a-lêș = insidieusement, de guet-apens, care se găsește numai în vechile texturi.

De aci *Aleşuesc* — lesni ; — pîndesc, întind curse ; —mr. staū la cartere;— fr. gueter, épier, dresser des embûches, tendre des piéges.

Lex. B. 14 «insidior, insidias tendo vel pono ; nachstellen, lauern.»—Etym. Mag. I, 857: «Sinonim cu pândesc. Se întrebuințază și forma *leşuesc* fără prepositionalul *a*. Astăđi se aude mai mult numai peste Carpați.»

E des întrebuințat și fără de acel *a* prostetic : *leşuesc* și sub acéstă formă îl găsim și în limba română mai veche.

Bobb : «*leşuesc* = lățuesc, quasi laqueum pono, insidior». —

B. Dos. 33: «Și cu ochii lacomi pre mișelū priviaște,
Ca leu'n ogradă ascuns *leşuește.*»

Idem 180: «Să nu mai âmble să *leşuiască.*»

Idem 511 : «*neleşuiți* să petriacem despre tótă mă-

estria viclénului.»—Col. I. Tr. 32: «Unii *leşuesc* trupul t^{eu} să-l înghiță.»

Tot la Dosoftei găsim cuvîntul *liaşnic* 33 :

«Ascuns să supune'n *liaşnici* cu bogăţai —

Ca să viclenescă, să nu-l sâmţă alţai.» —

Idem 184: «Se pun *liaşnici*, întind laţuri şi staū de vînedă.»

Andălescu — *îndulesc, undulesc* — indulni; — pornesc, încep, scornesc, urzesc; —mr. chinsescu; — fr. partir, se mettre en marche, inventer, ourdir.—

Pompiliū 28 «Când Gheorghită *andălia*,

Maică-sa din graiū grăia».

M. Pompiliū Conv. Lit. XX «*andălesc* pornesc».— T. F.r 54: «a *îndălu*—a începe d. e. a *îndăluit* a ninge=a început a ninge». — Vaida Trib. VII: «*andălesc*=plec, bat câmpii, pierd vremea. Folosirea e mă zilnică în părţile mărginaşe cu Biharia». — Etym. Mag. II, 1165: «Provincialism din părţile Transilvaniei.

În comitatul Mureş-Turda: *undulesc*=ţes, urzesc o intrigă, scornesc ceva; plec.

De aci *andălire, îndulire* şi *unduire*.

Arăduesc, eredni;—încep, pornesc, plec prind;—mr., încep, ahiursescu, porñescu; — fr. commencer, partir, resulter, naitre.

Pop Povestî III, 26: «Eū ne-avēnd vreme să mânc luaiū un hîrbuţ cu ceva de mîncare ş'o lingură de lemn, apoi mă *arăduesc* cătră satul meu».—Idem: «tânăra pereche se arăduiră şi veniră la tatăl fetei» (Selagiū).—Vaida Trib. XVII. «Când *arăduie* a-ţi merge răū=Când prinde, începe a-ţi merge răū. — O *arăduit* un zapor mare=Sa pornit un torent puternic».

Arăduesc se aude numai în părțile mai apropiate de Unguri.

Arneū— ernyö;— coș, coviltir;— fr. panier d'une coche.

Etym. Mag. II: «Cuvîntul se aude numai peste Carpați. Este ungurescul ernyö. Terminul cel mai răspîndit e coș».

S'ar putea adăuga aci, că și peste Carpați nu s'è aude de cât unde amestecul cu Ungurii e foarte mare.

Arșeū s. *harșeū*— ásó;—tîrnăcop, hîrleț, săpău;— mr. tîrnăcop;— fr. bêche.

Etym. Mag. II, 1741: «Vine din maghiarul ásó (ášó), cu intercalarea lui *r* ca și 'n «arșeà» din «așeà» sau «arșic» din așic (Cihac). Serbiî au împrumutat același cuvînt d'a dreptul de la Unguri sub forma ašov, iar prin mijlocirea Românilor sub aceea de aršov. La plural se dice arșeuă.»

Băgăū— bagó;— scrum;— mr. scrum;— fr. culot, chique (R. Pont.).

I. et B. 452: «Fetele din Arpătac

Mereū pipă la tabac;

Iar cele din Satu-noū

Se întrec după *băgăū*.»

Băgăū s. *băgăū* se numește scrumul din pipă, care de obicei ūl țîn țeranii între măsele și supli-nește o bună parte din fumat.

Baiū—baj;—năcaz, nevoe, grijă, sinchisală;— mr. mîraze, găilee, arale;— fr. peine, tourment, interressement.

Bobb. onus. — Gaz Trans. 1889, 105:

«Școlă mândră, dă-mi de cină.

Baiū că apa-i la fântână.»

Trib, I, 146: «Nici de pită n'ar fi *baiū*,
Dar nu știu face mălaiū.»

I. et B. 93: «Aoleo, măi hoț de dor
N'am topor să te omor...
Să nu măi am nici un *baiū*».

Pop. Trand. 164: «Patru-zeci de ani îmi pare,
De când port pěr pe spinare,
Nime baiu nu mi-l are.»

In legătură cu *am* însemneză une-orî *îmi pasă*
mai ales în: *ce baiū ai?* ce-ți pasă? *ce baiū am*
eū! ce-mi pasă mie!, altă dată își păstrează sensul
de năcaz, grijă, nevoie: *ce baiū ai?* ce năcaz ai?

Diez I, 127.—Jerney I, 141.—Lex B. «a Lat. bel-
lum, vel a vae, unde etiam dicunt Valachi vai, et
Itali gvai.»

De aci s'a format *băiluesc*=curarisesc, ingrijesc.
Bobb.

In Selagiū sē aude și adiectivul *baios*: =cu ane-
voie, anevoios, abia că (Vaida Trib. VII). venit de-
a-dreptul din ungur. bajos.

Bărnaciū, *bărnuață*, — barnás; — brunet, negruț,
ócheș; —mr. oaclius; —fr. brun.

I. P. Ret. 186: «De-aș trăi cât ași trăi
Fată dalbă n'aș iubi,
C'ași iubi una *bărnuață*
Să fiū vara cu drăguță.»

Gaz. Trans. 1887, 6: „Dă-l dracului, cu-ī nu-ī place
Gura de fată *bărnace*».

Trib VIII, 144: «Dragostea de om *bărnaciū*
Nu se stinge mintenaș.»

I. et B. 372. «Mândră cu ochii *bărnaci*,
Albă ești, dar nu-mi prea placī.»

Idem 375: «Mân-o, măi, că n'are vaci,
Numai ochii cei *bărnaci*.»

R. Pont: «brun, bai, sombre, basane.»—Jerney I. 142,
îl înșiră pîntre cuvintele auzite în Moldova.—Cihac 479.

Cuvîntul e nedeslipit de poesia poporană; în ținutu-
rile, unde nu e cunoscut e înlocuit cu «negruț» dimi-
nutivul de la «negru».

Barșon, *brașon*—bârsony;—catifea roșie, purpură;
—mr. catifea aroșe; — fr. velours, pourpre.

Lex B. byssus, Samet

Col. ined.: Câte șute, câte mute

Tóte's cu *barșon* pe frunte

Eadem: Lelea cu *brașoanile*

Nu ști mulge oile.

Familia XXI, 271: «Dă, mândră, *barșonul* tēu,
Să-l pun pod, peste Holod.»

Idem 307: «Nana mea cu *barșon* lat».

Cihac 480.—Jerney I. 142.

Forma «brașon» care se aude în comitatul Mureș-
Turda pe lângă «barșon» e forma metatetică a acestui
din urmă.

Batăr, *batír*, *batărăș*—ámátor; bátor — barem,
chiar, de și, cu tóte (că), orî (ce);—mr. barim, cu tóte că,
macar că;—fr. quoyque, bienque, quand même, si au
moins, si du moins.

I. et B. 129: «Și tot cređ c'o să mai vie

Batăr la sfânta Mărie.»

Reteganul 25: «*Batăr* ce ger o geréză

Ea-î tot mândră și-î tot creță.»

M. Pompiliu (Conv. Lit. XX): «*batăr*, de și, cu tóte
că; se întrebuinteză și ca exclamațiune: *Dómne ba-*

tăr! ce-a fi de el!» — Vaida Trib. VII «*batăr, bătă-răș.*»—M. Căn. 244. «*batîr*, chiar, quand môme.»

La Româniî Selăgeni se aude și *bar*, cu același sens ca și *batăr*, formată direct din ungurescul *bár*, care se găsește în legătură cu ám : ámbár, ca și bátor cu ám; ámbátor : Vaida Trib. VII, «bar : o *dacă*, spre pildă : *bar* ghear mere el, o *dacă* ar merge el, ori, *bar* cui póte plăcé : ori cui póte plăcea».

Belceu—bölcso; leagăn;—mr. sírmîniță. — fr. berceau.

Reteganul 51: «Domnule solgăbirău,
Mult ímblai în réndul meú
Să'mi puî peană și ciacău,
Punele-ai la pruncul tēu,
La cel măi mic din *belceu* (leagăn)»
(Sătmar).

Vaida Trib. VII, «De-ar fi bătut Dumneđeú

Tălpile de la *belceu*

In care m'am legănat eú.»

(Selagiú).

E întrebuintat numai în părțile, unde contactul e măi mare.

Berliș, *beliș, beleș, berluire, berlueală, beletueală* : bérlés, béllés, béllet ; — căptușală;—mr. ímpurvuștire;—fr. doublure, garniture, fourrure.

Berluesc, *beluesc, beletuesc, beleșuesc* : béleni ;—căptușesc ;—mr. ímpurvuștescu;—fr. doubler. garnir, fourrer.

Cu tóte că nici substantivul, nici verbul nu l'am putut constata în nici o poesie poporană, totuși le-am înșirat aci, căci sînt fórté răspândite. Le găsim de alt-fel aprópe în tóte dicționarele românești : Lex. B., Bobb, R. Pont.—Vaida le înșiră între vorbele aúde în Selagiú, Jerney între cele din Moldova ; A.

de Cihac le pune asemenea între ungurismele limbei române.

Bicaș—békasó ;—o pietricică albă, cremene;—mr. sturnare;—fr. caillou, gravier, silex.

Cantemir : «zidit cu *bicașe* care sînt în îndestulare prin dealurile de prin prejur.» (apud Cihac II, 482).

Ca diminutiv: I et B. 59: «Părăuț cu apă rece,...

Dare-ar Dumnedeu să sece,,...

Să rămână *ghicășei*» (bicășei).

Familia XI. 64: «Cu *bicășei* de tămâie,

Cu țermuri de hârtie».

Col. ined.: Și-î mâncată de mulți răi,

Ca iarba de *bicășei*.

Jerney I. 142.

Biciulesc, *biciulesc*—becsülni ;—apreciez, evaluez ;—mr. ghigsescu;—fr. taxer, évaluer, apprecier.

Gaz. Trans. 1889, 105: «Oul de l'ai *biciuli*,

Nici atâta n'ar plăti».

Familia XXI, 306: «Și ți-a *biciuli* vacile

Și viței de la vaci.

C'ai mâncat de pe sëraci».

Vaida Trib. VII: *bghiciulesc* = apreciez.

An. Lug. (Rev. Tocil. VI) «*Bicsluiësk*—Aestimo.»

Ungurescul *becsülni* înseamnă pe lângă : «taxer, évaluer, apprecier» și «honorar, respecter, vénérer, révérer», dar la Români n'a trecut de cât cu primul sens.

Pe lângă *biciuluire* mai avem și formele *bici* și *biceș*, venite de-a-dreptul din ungar *becs*, *becsü* cu sensul de : estimation, appreciation, évaluation d'une marchandise (R. Pont).—Bobb.—Vaida Trib. VII. — An. Lug. «*bicsëu* = aestimatio.»

In loc de *biciuitor* = apreciator, se zice în Selagiu *bghiciș* v. Vaida Trib. VII.

An. Lug. ne dă și vorba *bicsulat* cu sensul de honor, aestimatio, vorbă provenită din becsület, care înse n'am putut-o constata aiurea.

Bintățuesc—büntetni ;—pedepsesc, osîndesc, condamna ;—mr. pedepsescu ; — fr. punir, condamner.

Cat. Calv. 70 : «După ce se va convinge despre curvia ei....., judecătorii știind voia lui Dumnezeu despre acea, care-î curvă adevărată, să o *bintățuescă*, iară celui nevinovat să-î dea slobozie.—«N. P. 17: «Cu pedepsa săborului nostru se va *bintățui*». — Vaida Trib. VII: «*bghintățesc*.»

E întrebuițat numai ca termin judecătoresc.

De aci substantivul *bintățueală* s. *bintățuire* : Cat. Calv. 68: «După acea mare osebitură iaste între mórtea ce-î după fire și între *bintățueală* ca acea, se vor fi și grele acelea, cum pribegiia și prinsórea până la mórte, i proci».... N. P. 84: «Iar cari se vor afla făcênd altmintrea, cu bintățueală, carele s'aũ dat în condițiile dintîiũ într'alți ani se va *bintățui*». Vaida Trib. VII «*bghintă*—osîndă pedepsă.»

Bios, *biu*—bö, bö(séges); — bogat, fertil, productiv, detaliat, deplin;—mr. (loc) avut, înbogat, gras;—fr. riche, copieux, abondant, fertile, productif ; détaillé, parfait.

Lex. B 56. *bios*: 1) cu de tóte înfromșeiatu: abundans, dives, 2) roditu, mánosu ; uber, fertilis, abundans».—Idem 57: *biu* saũ *de biu*—prisost.

An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 15) ne dă: *bios*—fertilis și *biosime*—fertilitas.

Jerney îl înșiră între cuvintele auđite în Moldova.

Ungurescul *bö* are următoarele semnificațiuni : 1) large, ample; 2) fréquent, nombreux, copieux, abondant; 3) fort détaillé, étendu, long (Babos).

Sensul al doilea a lui *bö* a trecut la noi în *bios*, pe când în *biu*, totdeauna în legătură cu *de*, ni s'a păstrat semnificațiunea de sub 3), adăugând la acesta și pe aceea de *deplin*, *perfect*. Trei citații ne vor lămuri:

Let I. 125: «Loc mai bun și mai *bios* căutându-și.»

C. V. 16: «Deci se sui de frânse pânre și gustă și băsădui *de biu* pânără la zori».

Cat. Calv. 77: «Nu lua dómne de la noi duhul tău, și cuvîntul cel sfânt, ce ne dă întremarea cea *de biu* a credinții drepte».

Biriș—béres;—argat, slugă la cărat sau la arat;—mr. argat;—fr. valet de laboureur, valet de charrue

Trib. I. 152: «De cît slugă și *biriș*,
Maï bine la maister Miș».

I. et B. 306: De cît slugă și *biriș*,
Maï bine colo pe Criș».

Col. ined.: «De cît slugă și *biriș*,
Maï bine la oi pe-Agriș».

Pop. Povești V, 48: «Am venit domnule, că un *biriș* d'a Măriei vóstre a đis, că mi-ați poruncit să viu»; Idem 47: «*Birișii* domnului în tótă điua veneau cîte cu đece cară».

Birău—biró—primar;—mr. cociabași, judecător, cap(u)lu a hórilei;—fr. maire.

Este un termin administrativ în Ungaria și deci lătit în tóte părțile, unde administrațiunea e ungu-réscă; însemnéza primar ca în următoarele:

Col. ined.: Bată-te crucea *birău*,

Mult îmblași de capul meu,
Să-mi pui peană și ciacău.

I. et B. 467: «Hai leliță'n satul meu,
Că nu-î popă, nici *birău*.»

La plural *birae* înseamnă primarul împreună cu toți funcționarii subalterni ai sei, sau și numai cești din urmă ca în următoarele:

Conv. Lit. XXII, 694: «Nu mă lăsa, mamă dragă,
Că *biraele* mă leagă».

Pompiliu, 50: «La *birae* s'o cetească.»

În Moldova *birău* înseamnă: *cioplitor de sare la ocne*: Alex. Poes. pop. 47: Fată de *birău*.

Fă pe placul meu.»

(în notă: *birău cioplitor de sare la ocna*).

De aci: *birăiță*: femme du maire.

Col. ined.: Ochiul negrii de *birău*,
Ei mă chiamă în făgădău
Și-mi dau vin numai să beu;
Birăița șede-acasă
Și-î uscată ca și-o lésă.

Reteganul 21: «Hai să țipăm *birăul*.

Pe *birău* nu l-om țipa,

Că-î bună *birăița*.»

Jerney I. 142—«biró=*birău*», «biróné=*biraicza*,»
«biróság=*biraire*.»

Vaida Trib. VII: cuvântul compus: *ciurbghirău*=
economul de curte, ce îngrijește stogurile de grâu.
Compus din csür=șură și biró=*birău*.— Se întrebun-
tează în Selagiu.— Afară de acesta mai avem: *fibirău*
— *föbiró* (fö-suprem):

Familia XXVI, 31: «Pe vulpiță mi-o pușca

Și-o ducea la *fibirău*.»

Apoi: *solgăbirău*—szolgabiró:

Reteganul 51: «Domnule solgăbirău

Mult îmblai în rândul meu».

Birșag — birság; — glóbă, amendă; pedeapsă 'n bani; — mr. pedeapsă, jizae; — fr. amende.

Magaz. ist. III, 313: «să dea și acela *birșag*». — N. P. 72: «cela ce nu va ispovedi omul de 4 ori într'un an, cela ce nu va posti 4 posturi într'un an, fie de care post *birșag* 7 florinți».

De aci *birșuguesc*, *birșluguesc*, *birsegăluesc*, globesc, amendez — mettre à l amende.

Magaz. ist. III, 315: «iar care Protopop nu va face așa, să aibă Vlădica a-l *birșugui* cu 24 de florinți». — Idem 314 și 315 «întâiu să-l *birșluguiască* un florint, de nu va veni și a doua oră să-l *birșluguiască* cu 3 florinți». — N. P. 16: «Pentru că i-am dat putere, cum, unde va fi lege împreună cu giurați să pôtă despărți și *birsegălui* cu dreptate, iar cine nu va asculta de cuvântul cărții noastre, să fie *birșag* (glóbă) 12 florinți.»

Bitang, *bitan*—bitang;—șpurîu, copil din florî;—mr. copil;—fr. bâtard, enfant naturel (R. Pont).

Marian Desc.: «Veniți! Cu trei unghii de bitan ciupiț-o.»—Jerney I, 142 «bitang, bitangu.»

N'are a face cu *beto* din care îl deduce Lex. B. dându-î semnificațiunea de: vagabundus, vagus, errans, abandum, vel abandonum.

În popor *bitang* se dice și unui copil din pat legitim, dar numai pentru a-î da un titlu de deștep-tăciune, șiretlenie, calitate pe care poporul o constată la majoritatea copiilor din florî.

Boboană, bobonoșag—babona, babonaság;—super-

stițiune, fermecare, vraja ; — mr. măghipsire, luarea ochilor ; — fr. superstition, sorcellerie, ensorcelement.

N. P. 83.—Vaida Trib. VII: «*boboană*, supersițiune materialul, ce se folosește la vraciurile diferite.»—R. Pont.: «*boboană*. charme, enchantement, ensorcellement»—Diez I, 127: «*bobóne*: sorcellerie — babonaság.»

Miklosich, Die Sl. El. in Rum., derivă cuvântul *boboană* din slavonul babonni.

An. Lug. (Rev. Tocil. VI): «*Boboně*: praestigiae, soperstitio. Bobonitore : superstițiosa, praestigiatrix Bobonesk: superstitionibus utor».

Boghie, *boaghie*, boglya; — purcúie, purculeț; căpiță;—mr. stog mic, căpiță;—fr. meule de foin.

Conv. Lit. VI, 116: «Cînd o vęd nepeptănată.

Parcă-î *boghia* negreblată.»

I. et. B. «Uită-te bade la mine,

Că-s mândră nesăpunită,

Roșie nerumenită

Nu ca *boaghia* hai urită.»

În comitatul Mureș-Turda există numai diminutivul *bobîță* (bobjiță) pentru o claie de grâu, constătătoare din 13 snopi.

Bolînd—bolond;—nebun; prost;— mr. zurlu, glar, hut;—fr. aliéné, fou, insensé; sot.

Reteganul 86 : «Vęd bade că ți-s urită,

Pentru că am fost *bolîndă*»

Trib. VII, 201: «Turcule, *bolîndule*,

Dar ce țiipi și chiotești ?»

Trib. VI. 159: «Dar sluga așa striga :

Turcilor, *bolinzilor*,

Ce fugiți voi, de pocniți,
La min'de ce nu veniți?»

(Bănat).

Vaida Trib. VII. -- Bobb : *bolînd de curte* : morio, udvari bolond.

Cu mult mai des întrebuițat e cuvântul «nebun». Bolînd se întrebuițeză pentru a caracteriza o nebunie împreunată cu nițică prostie. Se zice despre cine-va că e bolînd, cînd se lasă a fi înșelat de altul, sau cînd crede în utopii și une-orî și cînd e greu la pricepere. Unde contactul cu Ungurii e mai mare, bolînd are numai sensul de «nebun» semnificațiune, ce o are ungurescul *bolond*.

De aci avem verbul *bolînzesc* : înnebunesc și spun prostii:

Gaz. Trans. 1890, 147 : «Cu nevasta mă dibesc,
După fată *bolînzesc*».

Bobb : «*bolînzesc* : balordo, stultesco, bolondulok—pe altu : lympho, megbolonditom.

Tot de aci substantivul *bolînzie*, care în unele părți se aude sub forma *bolonciag* — formă venită de-a-dreptul din ungurescul bolondság — cu sensul de nebunie, prostie. Bobb : *bolunzie* : fatuitas, bolontság, esztelenség; *fac bolunzii*: insanio, bolondoskodom. Și în fine :

bolundău : măsălarită, (Vaida Trib. VII), pe care Bobb o numește *bolunzitoriū* : earbă bolunzitóre : Hyoschamus-bolonditó fü, Cihac II, 483 : «bolundarită, datura stramonium».

Borcut — bórkut ; — apă minerală, isvor de apă minerală ;—mr. isvor i că fântână de apă acrå ;—eau minérale acide, source d'eau minérale acide.

Cihac II, 484.

„*Borkút*“ în ungrește înseamnă *isvor de apă minerală*; în românește însă se întrebuintează și pentru *apă minerală*, înlocuind cuvîntul *borviz*, și acesta de origine unгурescă; v. *borviz*.

Borneu (pronunțat *bornyeu*) — *bornyú*; — raniță; — fr. *havre* — sac du soldat.

Gaz. Trans. 1890, 192: «Și mă-ai pus *borneu* pe spate.»

Trib. VII, 269 : «Plângi mândruță, plângi mereu....

Și rógă pe Dumneđu,

Să scap de *borneul* greu».

Trib. VII, 249 : «Vai săraca cătana,

Când îi vine porunca,

Ia *borneul* pe spinare

Și iasă la drumul mare».

«*Bornyú* sau *borjú*» înseamnă propriu zis: «vițel» și așa a și tradus Românul pe unгурescul «*bornyú*». Alătura cu *borneu*, numire unгурescă a raniței, mă găsim și aceea de: «vițel» ca în următórea poezie poporană: «Patrontașul și ghițelul (vițelul)

Mi-o mîncat și suflețelul». (Familia XXVI 91).

«*Borneu*» e un termin adus din miliție, ca și hozate, strajămaster etc.

Borzos — *borzas*; — zburlit, resfirat, nepieptănat; — mr. *necheptinat*; — fr. *hérissé, échevelé*.

Trib. II, 68: «Dintre găști pe *borzoșa*». — Vaida Trib. VII. — R. Pont. — Diez I. 128. — Jerney I: 142. — Familia XVIII, 239 (Marian, Descăntece din Bucovina): «In legătură cu numele acestei ființe (*Borza*) cred că stă și următorul adiectiv, carele mă ales în unele părți ale Bucovinei, este fórte răspândit și anume *borz*, fem. *borză*. Adj. acesta însemnă atáta cât : sborșit, resfirat,

infoiat și se aplică mai ales la gășcele, a căror pene sînt crețe, sborșite, cari nu staū întinse și netede ca celealalte pene, ci infoiate și resfirate în tóte părțile».

Tot din trupina *borz* s'a format verbul *burzuluesc* s. *burzulesc* = zburlesc, resfir. *O* ne mai fiind accentuat a trecut în *u* : *pot* — *putem*, *putere*. Creangă II. 44: «Vaī, aprinde-v-ar focul, să vă aprindă, zise iewa *burzuluită* grozav; dar cum se chiamă asta?»

Bosorcă, *bosorcaie* — boszorkány; — vrăjitoare, strigóie; — mr. descântătoare, maghiștră, strigă, vampiră, vurculacă; — fr. sorcière, revenant, vampire.

T. Fr. 56, «moróaiie, moroșniță, *bosorcaie*, strigoe se numesc femeile despre cari poporul crede, că s'ar transforma în iepuri, cāni și alte animale și ast-fel ar lua laptele de la vaci.»

In comitatul Mureș-Turdase zice *bosorcă*.

Bubăū, *boboū* — bubo, guba; — sarică; — mr. sarica; — fr. sarreau, manteau d'une étoffe de laine forte et grossière.

Lex. B. psila, gausape, gaunacum; ein von einer Seite zottiges Oberkleid, die Gube. — Jerney I. 144. — Hasd. Cuvente I. 271 : «bobou : sarreau, espèce de manteau grossier. In Lexiconul Budan (p. 68) : bubăū, sarecă. Din ung. *guba* prin asimilațiune consonantică regresivă peste silabă : $g+b=b+b$, cf : românul humb = ung. gomb.»

Domnul Alexics György pag. 43 ne da cuvîntul *bubó*, găsit în *Vadrosák* a le lui Kriza pag. 492, cu sensul de: «szörével kifordított börbunda» o bundă de piele cu përul întors în afară. Derivînd *bubăū* și *boboū* din *bubó*, nu mai întîmpinăm nici o dificultate fonetică, vezi *gubă*.

Buduluesc — bujdólni; — alung, daū afară; — mr.

asgonescu, agunescu și azuñescu;—fr. chasser, mettre dehors, expulser.

La început sinonim cu *budușluesc*, s'a diferențiat de acesta, luând sensul de chasser, expulser. Lex. B. — R. Pont. — Vaida Trib. VII.

Budușluesc—bujdosni;—îmblu, răsleț, mă refugiez; îmblu de ici călea fără nici un rost; — mr. imnu haimana;—fr. vaguer d'une manière occulte; se refugier, errer, faire le vagabond, flâner.

Jerney, I. 142.

Bujdosni însemnă: «vagner d'une manier occulte, se refugier», și cu sensul acesta îl găsim intrat în limba română d. e. Mag. ist. III, 53: «îmblă *budușlăii*, neferindu-se prin sate»;—idem «nu numai din țara Leșască, ci și din țara unгурescă venia *budușlăi* preste munte», etc.

Sensul acesta însă atât al verbului, cât și al substantivului s'a peiorat, așa că astăzi *budușluesc* înseamnă «îmblu de ici călea fără nici un rost», iar *budușlău*: un «perde vară, un mișel, care îmblă de ici călea, vagabond».

Buibelee, *buibălău*—bujbele, un soi de palton scurt făcut dintr'un postav subțire și căptușit cu vată. (Al. György. 111).

Reteganul 43 : «Doamna n'are *buibelee*;

Are măsă-un lepedeu

Și i-a face *buibelee*».

În legătură cu acesta *buică* cu sensul de «peptărel»: Familia XXIV 270 : «Că ei nu-î trebuie lapte

Numai s'aibă *buică* n'spate».

(Solnoc Doboca).

Apoi *buibărac*, identic în sens cu *buibălău*:

Col. ined.: Zis-o maica, că mî-o face,

Rochie și *buibărac*

Și m-a da dup'on diac.

De notat că *buibăracul* sau *buibălăul* este o haină unгурescă și numai prin părțile, unde contactul cu Ungurii e mai mare e intrat în uz și la femeile române.

Bumbușcă—gombostü;—ac cu gămălie;—mr. ac cu tupuze;—fr. épingle. R. Pont. épingle à cheveux;—istr. rom. bătun, pl. bătuni. (Col. I. Tr. an. III. 283).

Gaz. Trans. 1887, 6: «Am o mândră c'o bumbușcă, Purecii de ochi o mușcă».

Cihac II, 486.

E un cuvânt tot atât de des întrebuițat ca și *bumb*. Jerney îl înșiră între cuvintele auzite în Moldova.

Bulciū, bîlciū, bunciū: ung. bulcs, bolcs, bolcsú, búcsú;—tîrg, sêrbătore, procesiune;—mr. pîzare, sâr-bătore;—fr. marché, foire, fête, procession.

Cihac 486: «anniversaire de la dédicace d'une église, fête du village ou patronale». — Pop Povești III, 85: «Ađi e tîrg în orașul cutare, bîlciū mare». — Lazăr Șăineanu: *Incercare asupra semasiologiei limbei române* (Rev. Tocil. VI, 250): «O altă espresiune pentru sêrbătore e *bulciū* sau *bîlciū*, la Moșii din Ardeal *bunciū* din ung. *búcsú, búlcsú* «peregrinare», care întrunește sensul de sêrbătore», azi în special «sêrbătore patronală», cu acea de tîrg», întocmai ca paleo-slavicul trûgŭ, πανήγορις (românește «tîrg»), macedo-rom. panigiru (= ngr. πανήγορι) «publica celebritas, nundinæ. Slavici Nov. 99: «Era bîlciul de tómnă de la Sărata».

Prea interesante sînt—pentru lămurirea cât mai bine a cuvîntului acestuia—vorbele D-lui Ioan Slavici, de la pag. 126 din a D-sale : *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina*, pe cari le dau aci în traducere :

«Macedo-Românii în Tesalia și Epir, cari și ei, ca Mocani, duc o viață pastorală, plécă împreună cu familiile lor pentru pășunatul de vară, așa că satele lor rămân peste vară aprópe pustii.

«Așa trebuie să fi fost și la Moți unde pășunea era mai aprópe, căci numai în chipul acesta se póte explica un al doilea obicei al munților apusení, așa numitul : «Kuszmarkt (ung. csókvásár) de la Halmágy».

«Acest tîrg la Moți nu se numește tîrg, ca cel de la Găina, ci *bunciú de la Hălmaj*. Búcsuzni însemnáză în ungurește : «a-și lua rēmas bun» și búcsú saú búlcsú «procesiune, peregrinagiú».

«Tóte femeile tinere, *nevestile*, cari s'aú logodit la sērbátórea Apostolilor Petru și Pavel pe Găina, vin cālărește în deplină podóbă de mirese la Hălmaj în Sămbăta Paștilor și aci sărută pe orí-ce om cinstit, ce întălnesc pe stradă. Ar fi un motiv de supērare, când cine-va nu s'ar lăsa să fie sărutat saú dacá n'ar da un dar celei ce-l sărută, fie chiar și numai un creițar, pentru ca să se păstreze obiceiul».

Maí jos pag. 127 odaogă :

«Acest obicei la aparință fără nici un sens, póte să-și aibă originea numai în faptul, că maí de mult tinerile femeí plecaú de aci la brațul bărbaților lor și de regulă își luaú obiceiuitul rēmas bun al mireseilor de la cunoscuții lor și primiaú de la aceștia.

daruri la târgul de la Hălmaş, care avea loc tocmai pe timpul plecării.

De la sensul de procesiune, peregrinare, a trecut la acela de «târg», cu care se găseşte astăzi în multe părţi locuite de Români.

În ungureşte astăzi e mai întrebuiţat búcsú de cât búlsú, de unde s'ar părea că bulciú al nostru trebuie să fie intrat de mult în limbă. De altcum şi din búcsú se putea naşte forma bulciú, întocmai cum din böség s'a născut bilşug, belşug, cu intercalarea licidei *I*.

Canceú—kancsó;—cană, ol, ulcior, urcior;—mr. ghimaciú;—fr. cruche a vin.

Gaz. Trans. 1886, 132: «Cînd o pun domni'n *can-ceú*». (în notă: cană, urcior).

El. Sevast. 289: «Să bem cu păharele

Ba şi cu *canceauele*».

M. Pompiliú Conv. Lit. XX: «*can-ceú*: un vas de lut cu códă, la gură ca o ulcică, mai largă; un fel de cană.»—Vaida Trib. VII: scafă, cană, ulcior.

Forma, în care-l găsim, e de sigur maghiară. N'are a face cu latinul «canna».

Căpăluesc—Kapálni;—sap, prăşesc;—mr.; scâl-sire;—fr. houer, serfourir.

Col. ined.: «Săracile fetele,

Cum le mai ţin şelile,

Ziua merg *căpăluesc*

Nóptea spală, şurluiesc».

Bobb II. 563: «copeluiesc—sap, fodio, ások, kapálok.

Căpeneag s. *chepeneag*. Köpenyeg;—manta;—mr. síhmă, tímbare;—fr. manteau.

Col. ined.: «Zis'o badea c'a vini,
C'a vini c'on *căpeneag*
Ș'o vinit c'o țundră'n cap».

Coșbuc George Trib. II, 171 :
«Nici am cal, nici *căpeneag*
N'am pe lume om cu drag».

I. et B. 403: «Spune-mi mândr'adevărat
Tu cu câți te-ai sărutat,
Cu 10 cu *chepenege*».

Pompiliu 64: «Intinde *căpeneagul*,
Să-ți vërs banii cu sacul».

Este unul dintre cuvintele aduse din miliție; se și întrebuințează mai ales pentru mantaua militarăscă.

Jerney îl numără printre cuvintele auzite'n Moldova. (I, 145).

1) **Căpūt**—kaput;—haină, surtuc, palton, suman;—mr. surtuc;— fr. surtout.

Familia XIV, 177. «Cu pălăria sa ca o ólă de fiert, cu înfricoșății sei pantalonii și neschimbatele sale *căputuri* de una și aceeaș materie, din lâna oiei».

E un cuvânt des întrebuințat la românii de peste munți și mai ales: «căput de iarnă»=«palton».

2) **Căpūt**—kapu;—pórtă;—mr. pórtă;—fr. porte.

Familia XXV, 524; «A lui d'ășa să-l aștepte,
Cu deschise *căputuri*». (în notă: *porți*).

E format de la acusativul unguresc *kapu* — kaput—după cum afirmă și domnul Alexics György în ale sale Magyar Elemek az Oláh nyelvben p. 69.

Circulă alături de sinonimul său pórtă prin ținuturile, unde amestecul e mai mare.

Cătană, cotună, cătună, katona; — ostaș, sol-

dat, militar;— mr. ostaş, nizam; fr. soldat, militaire.

Mag. ist. III. 368: «Pentru cătane, ce-aŭ venit asupra lui Mihaiŭ-Vodă».

I. et B. 295: «Fóie verde buruiană,
Vaí maică m'a scris *cătană*».

Col. ined.: Io mă duc maică *cătană*
Tu rămâii de-mi spală haîne.

Aceaşi: Cine m'o luat *cătană*
N'are-a ce-şi mai da pomană.

Vaida Trib. VII: «*cotună, cătună*—miltar, ostaş».

De aici: *cătănie, cătunie* şi *cotunie*; verbul *cătunesc cătănesc* şi *cotunesc*; adiectivul *cătănesc* si *cătănaşesc*.

«Cătană» va fi o dovadă neştersă despre serviciul ce l-a făcut şi-l mai face o parte dintre Români în armata Austro-Ungară. În cele mai jalnice doine figurează cuvântul acesta, căci e greu de făcut armata şi între ómeni de aceeaşi limbă, dar mite între ómeni diferiţi prin limbă şi obiceiuri! Chinurile, ce le suferă un biet ostaş român în armata Austro-Ungară îl fac pe acesta să-şi închipuiască de cea mai mare nenorocire înrolarea sa în armată. Să mai adăogăm la acesta şi regretul vetrei, la care a crescut Românul, şi ne vom putea explica, cum în jurul vorbeii cătană s'a grupat tot ce póte fi mai jalnic din producţiunile poporului.

Una din capo-d'operele din producţiunile de felul acesta e următórea doină, ce-am auzit-o în satul Rîpa de jos, Comitatul Mureş-Turda :

Cântă cucu'n vírv de şură,	Cântă cucu'n vírv de paie
Merg voinicii la măsură;	Merg voinicii la bătaie;

Cântă cucu Vinerea,
Trec voinicii Dunărea.
Of, sĕracii voinicii,
Cum se duc ca fluturii,
Pe marginea Dunării
Negri ca călugării,

Blăstămîndu-și părinții
De ce i-o făcut pe îi!

Nu-s negri de felul lor,
Că-s de frica Nemților ;
Nu-s negri de nespălați,
Că-s negri de supărați.

Intr'o doină publicată de Iarnic și Bârsan, găsim următoarele :

«Maică până ce-oî veni
Tu cămașă mi-î croi

Dar sĕ n'o coși *omenește*,
Ci s'o coși *cătănășește*.

Óre de ce s'a pus aci «cătănășește» opus lui «omenește»? Cătana nu e «om»?

Se vede venind cine-va din depărtare; țĕranul român își zice atunci: «iată vine-un om». Dacă acel cine-va se apropie atâta, în cât sĕ pótă fi distins, dacă e un țigan, ungur, jidan, neamț sau orĭ-ce alt om, care prin port, prin limbă sau prin alt-ceva se deosebește de «român» așa cum îl cunoște țĕranul român, óre-cum ca părĕndu-î rĕu că ș-a pierdut vremea sĕ se uite la dĕnsul zice: dă-l dracului, că nu e om, ci țigan, ungur etc. Tocmai așa și cu «cătana». In doina de mai sus „*omenește*“ înlocuește pe „*românește*“, fiind-că după concepțiunea Românului *om* înseamnă *Român*, și aci *cătănășește* = *soldățește*.

Celuesc — csalni;—înșel, amăgesc; —mr. minciunez, arĕd; — fr. tromper, duper, séduir.

Pop. Trand. 25: «Nu-î voinic să se găsĕscă,
Pe ea să o *celuească*».

Conv. Lit. XXII, 533: «*Celuit-a celuit*,
Fecior tĭnĕr de zlătar
Fată de domn mare.»

I. et B. 16: «Cum mă culc, cum te visez,
 Pun mâna pe ce găsesc
 Dómne cum mă *celuesc*».

An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 17), Cseluiesk — Decipio, fallo».

«Celuesc» n'are-a face cu «celo»; e din ungurescul csalni și trăește alături de înșel — latin de origină,— care l'a și influențat din cauza apropierei fonice ce există între trupinele lor, căci pe lângă celuesc, se mai aude și *inceluesc*.

Pop. Trand. 25: «Blăstămul fetei *inceluite*».

Conv. Lit. XXIII, 1100: «Vino bade, de-î vini,

Nu mă tot *incelui*,

Că 'n*celuită*-s eu bugăt,

Că mă uit și nu te vęd;

Celuiască-te lumea

Cum mi-ai *celuit* mintea».

De aci : *celuire* și *celșag* s. *celușag*-- înșelare, amăgire.

Reteganul 110: «Spusum-i-o frunza de fag,

Că dragostea nu-î ișag,

Numai trudă și *celșag*».

Col. ined.: Din ișag și din moșie,

Am căđut la grea robie;

Din moșie, din ișag,

Am căđut la greű celșag».

Pop. Trand.; «Ba eű nu te-oiű slobođi

Că ți-e glasul bărbătesc

Și ți-e portul mueresc

Și mă tem de *celușag*».

An. Lug (Rev. Tocil. VI, 17): «Cselshag—Deceptio». *Celușag* și *celșag* sînt formate cu sufixul *șag* care

de alt-fel e de origine maghiară întocmai ca : furtușag, vâlmășag, moloșag etc. și nu sînt venite de-a dreptul din ungurește. S'a 'ntîmplat ca în limba română de peste munți două elemente ungurești să se 'ntîlnească și să formeze o singură vorbă, în care prin urmare amîndouă părțile, atât trupina, cât și sufixul sînt streine.

În ungurește înșelare, amăgire se zice : *csalás*, *csalódás* și *csalogatás*.

De-adreptul din ungrescul *csaló* ni-a venit;

Cialău — înșelător, amăgitor, seducător.

Conv. Lit. XXIV, 1093: «Ba io brato n'oi veni

Că te cunosc pe palțău

Că ești câne și *cealău*».

Trib. VII, 269: «Neico cu suflet *cialău*

De te-ar bate Dumnezeu

Nici mai bine, nici mai rău

De cât cum voiu zice eu».

«Cialău» din *csaló* ca *iștalău* din *istáló*, *birău* din *biró* etc.

Chilin — *külön*; — deosebit despărțit, separat; — *mr. ahorghia*; — *fr. séparé*, *isolé*.

M. Pompiliu Conv. Lit. XX: «*de chin*, despărțit la o parte». — Vaida Trib. VII: «*chin*, după pronunțare *tilin* și *tiling* — separat».

Jerney I. 146. — Lex. B. «*distinctus, varius, diversus, separatus*».

B. Dos. 378: «Că i-au pus cu turmele *chiline*

Pre mosii în rînd cum li să vine».

Cihac II, 489.

Se zice «*a se da de chin*» mai ales despre tinerii

însurăței, când nu mai vor să mânânce împreună cu, bētrâniī saū cu ceialalți căsenī.

De aci *chilinesc*, *deschilinesc*—separ, despart deosebesc și *chilinire*, *deschilinire*. N. P. 168: «Luând pe disc părțicele *deschilinite*».

Chindeū.— kendö;— năframă, maramă; ștergură, prosop;— mr. pischire; prusop, ștergător de față;— fr. fichu, essuie-main.

Col. ined.: «Că-s aprópe de mult rău,

Ca obrazu de *chindeū*».

I. et B. 121:— «Și-ī legată c'un chindeū».

Idem 185: «Măriuță cu *chindeū*,

Vai de măritatul teū».

Gaz. Trans. 86, 165: «Lacrămile din ochi pică ;

Io le șterg cu tindeū (chindeū)

Iele merg ca părēū».

Cihac, II, 489.—In comitatul Mureș-Turda *chindeū* se întrebuinteză întiū pentru «ștergură» alătura de sinonimul sēū «ștergar»; apoi pentru o năframă țesută tot în forma ștergurei, de cât împodobită cu mai multă artă, cu care în timpuri mai frigurose saū ploiose își învelesc femeile capul.

Chischineū, *chescheneū*, *cheschenea*— keszkenö;— năframă, maramă; --mr. pischire, șimie, calimchéră, ghismae ;—fr. fichu.

Cat. Calv. 22: «Uneori punea numai *kiskeneul* pe bolnavi și se vindecaū».—Vaida Trib. VII.

Trib. 87, 34: «Și cósă și chindisește

Chischineaue mari domnești».

Conv. Lit. XXII, 534: «Légă mâna 'n *chescheneū*

Ș-o bagă în sinul meū»,

Conv. Lit. XXIV, 92: «Ce duci lele 'n *chescheneū*?»

Idem IV, 31: «Bădișor capu mă doare;

D'adăm bade-o *cheschenea*

Să mă leg la cap cu ea»

In Hațeg *chișkineu*:

Conv. Lit. XVI, 9: «*Chișchineu* rotat,

Cin'te-a blestemat?»

Ciacău — csákó ; — chipiũ, chivëră ; — fr. tschako, schako.

Trib. II, 46 : «Domnule solgăbirău

Mult îmblași de rîndul meu

Să-mi pui peană și *ciacău*».

Reteganul 51: Aceaș, ca mai 'nainte.

Col. ined.: Imperate, nu ți-e greu

Când veđi sânge pe *ciacău*

Versat din sufletu meu ?

Cigă — csiga ; — scripete ; — mr. căruliũ ; — fr. limace, limaçon.

Bobb «fune de tras în sus cu *ciga* : subductarius-tereh tsigán felvonó kötél».—R. Pont. «sterlet, limaçon, éscargot; grue, cabestan, sabot, toupie.—Jerney, I, 142 — Cihac. II «*cigă*: s., toupie, guindal, colimaçon, cric ; — *cigă-migă* vétille, fadaise, blague ; — *csiga* toupie, guindal, cric, *csigabiga* colimaçon, vétille, fadaise etc., (*biga* colimaçon) ; pol. cyga, cr. serb. čigra *toupie*.»

Cilediũ — cseléd ; — copil, servitor, copilărime, servitorime, familie ; — mr. fâlcare ; — fr. enfant, domestique, enfance, gens de service, famille.

Trib. 1887, 33: «Dragi *cilediũ* lui,

Unde că pornește

Mare spor sporește».

Bobb II, 562: «*celed* — familie de casă, familiarium domesticum, házi cseléd».—M. Pompiliũ Conv. Lit. XX

«o familie».—Vaida Trib. VII «*cileghiū* servitorimea din casă, membrii din familie luați ca totalitate, neluând între ei și pe capii de familie».

In comitatul Mureș-Turda : «*câți ciledi ai?* = «câți copii ai?»

Cinaș — csinos;— drăguț, frumușel;— mr. béleș, beluș mușutic ;— fr. charmant, gentil, joli:

Col. ined. : M-o făcut maica *cinaș*,

Să scot fetele 'n imaș.

Conv. Lit. XXII, 535: «S'aleagă mieii de grași,

Și voinicii de *cinași*».

I. et B. 383 : «Trandafir, trandafiraș,

Drag în e omul *cinaș*».

Cuvîntul *cinaș*, cu accentul pe ultima, n'are de cât o parte din el de origine ungurească: *cin*—csin, iar *aș* e sufixul calificativ din *poznăș*, *pungaș*;— dar cu tóte acestea nu substantivul *csin* «propreté, élégance,» ne-a dat pe al nostru *cinaș*, ci adiect. csinoș. Lucrul acesta nu ni-l spune numai faptul ca substantivul n'a străbătut în limba română (nu e de a se confunda cu slavieul *cin*—rang, grade), dar și dificultatea fonetică pentru trecerea lui oș in aș precum și perfecta identitate de sens între csinos și *cinaș*. Numai analogia a făcut, ca din csinoș se ajungem la *cinaș* al nostru.

Ciont — csont ; — os ; — mr. os ; — fr. os.

Pop. Trand. «Să-ți ajungă os pe os,

Cióntele prin pat în jos».

Vaida Trib. VII : «a 'nghețat ca *ciontu*».—An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 17) «Csont. Os».

Cipcă—csipke ; — dantelă;— mr. dantelă;—fr. dantelle.

Reteganul 120 : «Vasilică clop cu *cipcă*
Vină la noi duminică»

M. Pompiliu Conv. Lit. XX : «dantelă». — Vaida Trib. VII : «*citcă, circă* = dantelă».

Cipòr s. ciopòr — csoport ; — turmă, ciurdă, cirédă, cétă, boteiù ; — mr. turmă, glótă ; — fr. troupeau, groupe.

Vaida Trib. VII : «turmă spre ex. un cipor gheboi.» — «Jerney I, 143 : «csoport — csopor». — R. Pont : «troupe, quantité, nuée, masse, volée d'oiseaux». — Cihac II, 491 : «troupeau de bestiaux».

Ciucur — csukor ; — canaf, — mr. fundă ; — fr. noeud de ruban, maille, frange, bouffette, houpe.

I. et B. 274 : «Maî bine m'âşi spânzura,
De *ciucurul* brâului».

Col. ined. : Năfrămuţă cu *ciucuri*,
Io te joc, tu te scuturi ;
Năfrămuţă '*nciucurată*,
Nu fi mândră supărată.

Domnul C. Lytza mi-a comunicat, că în Moldova *ciucur* înseamnă şi «ţurţur de ghiaţă».

Picot. 27. — Cihac. II, 491.

De aci «*a înciucura*». (Dubiu)

Clop, colop — kalap ; — pălărie ; — mr. capelă ; — fr. chapeau.

Col. ined. : Bade, *clop* împetelat,
Multe suflete-ai stricat.

Aceeaşi : «Dragumi-î de cătră sară,
Că Badea pe deal cobóră :
Cu *colopu* pe-o ureche,
Cu inima ruptă'n zece.

Reteganul 120 : «Vasilică, *clop* cu *cipcă*,
Vină la noi duminică».

Familia XIX, 580 : «Trag *colópele* pe nas
Și fac la fete necaz».

Familia XXII, 323 : «S'a dus bădița cătană
I-a rămas *clopu* și peana».

E foarte des întrebuițat. Sînt multe ținuturi, pe unde numele de pălărie nu e cunoscut.

Cochiivéchi — kótyavetye ; — mezat, licitare ; — mr. mezate ; — fr. enchères, licitation.

Cihac II, 492 : «cochiivéchi s. pl., (pour cotiivéti) enchères : (Ur. 5. 445 : tóte veniturile podului cu țedulă prin telal-bașa să se vînză la cochiivechi în Visteria gospod) ; — kótyavetye licitation, enchères, kotya licitation, vett (venni) acheté ; — selon Mikl. Magy. 33 le mot magy. vient du *serbe* koče veče, quis vult plus (dare).»

Domnul Hasdeu în Col. I. Tr. VII, 499 : «*cochiivechi* înseamnă pur și simplu mezat sau licitațiune, fie dinaintea divanului, fie de 'naintea Starostelui de negustori, ér nici de cum adunarea ómenilor cu minte și esperienți. Noi am luat acest cuvînt de la Unguri, la cari kótyavetye, pronunțat aprópe ca kokiovekîe vrea să zică vîndare publică. Ungurii la rîndul lor, după propria mărturiă a archeologului maghiar Révai, l'aũ căpătat de la Serbi».

Colduș, *culduș* — koldus ; — cerșitor, sêrac ; — mr. çiritor, çirîpân ; — fr. mendiant, gueux.

Conv. Lit. XVII, 355 : — «Bună sara om bogat ;
— Mulțumesc *colduș* de sat».

Vaida Trib. VII : «cerșitor» nu e cunoscut. — An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 33) : Kuldush-Mendicus. — R. Pont. «*culduș* pauvre, ruiné».

Colduesc și *culdușesc* — cerșesc ; — mr. çerșesc ; —

fr. mendier, gueuser, demander l'aumône, la charité.

Vaida Trib. VII.—R. Pont.

Copîrșău — koporsó; cosciug, sicriü, tron, năsălie;—
mr. chivure, sânduche de morți;—fr. cercueil, bière.

I. et B. 57 : «Morî mândră să mor și eü

Să ne facă un *copîrșeu*».

Trib. VI, 149 : «Cine din tine mă scóse

N'aibă sănătate'n óse

Nici pită de grîu pe masă

Nice lemn de *copîrșeu*

Nici nu-l erte Dumnezeu».

Familia XXII, 295 : «Că voesc a scrie carte,

La măicuța'n Brașfaleü

Să-mi trimită *copîrșeu*;

Copîrșeu mândru cernit,

Copîrșeu mândru vergat,

Trupul meu o fi sfărmat».

An. Lug. (Rev. Tocil. VI 40). Neszelia (Tumba,
Coperșeu) Sepulcrum.

Jerney îl înșiră între cuvintele auđite în Moldova.

Corcie — koresolya ; — codirlă, lésă ; — fr. patin,
poulain.

Lex. B. «scala cellaria, die Schrottleiter, Kellerleiter».
Cihac, II 493.—Gaz. Trans. 1888,50: «*corcie*=o gratie
de nuiele, ce se pune iarna pe sanie, ca să stea
finul.

Corșag — korság; — guturaïü, diaree, o boală tre-
cătórie; epilepsie; — mr. tuse, scótere afară; — fr.
catarhes; diarrhée; mal caduc, epilepsie.

Bobb: «cu *corșag* = comitaliter — korságoson». —
Gaz. Trans. 1888, 53:—*corșag* = diaree, durere de
pântece, rěsbire».

Criștaiu — kristály;—cristal;—mr. cristal și cristal; — fr. cristal.

Col. ined.: U, iu, iu, fărtău, *criștaiu*,

Pintr'on husoș să nu-l dai.

Forma e cea maghiară.

Curuț — kurucz; — cruciați unguri, rebeli. Aderenții contelui Emerik Tököly și a lui Francisc Rákoczy II, cari s'aũ resculat în diferite timpuri în potriua împăratului Leopold I.

Cihac II, 494: «croisé hongrois, rebelle; (Pan P. V. 2,75 foarte cu pușintea oaste curuți de a-ı lui ră-măsese).—*kuruc* nom des soldats du dernier Rákoczy; cech. kuruc *croisé*, rebelle; du nhall. *Kreuz-fahrer* croisé.»

Dărab s. *dărabă*—darab;— bucată; — mr. bucată, cumet, cumată;—fr. pièce, morceau.

Cat. Calv. 28: «taie un lemn din pădure și dintr'un *dărab* își face foc să se 'ncăldescă și să'și cócă pită, dintr'alt *dărab* își face Dumnezeu și îi se 'nchină.»

R. Pont.—Cihac II, 102.

El. Sevast. 328: «Apoi du-te la cea pörtă

Ș-o taie *dărabe* tótă.»

Col. ined.: Că de mâncat i-am gătat

Căpățîna din grădină

C'o *dărabă* de slănină

Și c'o olă de smîntîna.

Trib. VII, 205: «Țigane, cetera ta

Trebuiũ-ar zugrăvită

C'on *dărab* de lemn lovită».

Reteganul 108: «Șeđi bade dac'ai venit

C'ai trebui omenit

C'un *dărab* de lemn pîrlit

Ș'ăi trebui ospătat

C'un *dărăb* de lemn uscat».

De aci avem *dărăbos* identic cu necioplit, adică ceva în stare brută, în «dărăb».

De la pluralul *dărăburī* s'a format verbul:

Dărăburesc—dimic, fărăim, îmbucătățesc; mr. a di-mica, a disica, a frânge;—fr. *dépécer. rompre, casser.*

Gaz. Trans. 1890, 49: «Și să mă *dărăburească*

Și din mine să cioplască».

Pompiliū 15: «Pre mine să mă dobóre

Și să mă *dărăburească*

Și din mine să cioplască».

Darāburos—Bobb: asper.

Acestea-și aū analogia în *feluresc* și *felurime*, formate asemenea de la pluralul *felurī*—din *fel* (v. ac. cuv.)

Dereș—deres;—alburīū, suretic, sur bătēnd în roșu;—mr. durin, psar, siv;—fr. *gelée blanche, givre, gris, rubican.* Bal. Mór. *deres*: bereift, mäusefarb, mäusefahl, weiszgrau.

R. Pont.—M. Cănianu 245: «Colóre de cal» (Moldova).—Cihac II, 495: «rubican (seulement des chevaux); *cal roșu* cheval alezan parsemé de blanc, cheval rubican, cheval vineux;—*deres* couvert de frimas, gris de souris, (dér—frimas); pol. *deresz, dereszak, čech dereš, derešak, derešek* *cheval rubican, rouan.*

Diplēū s. *deplēū*—gyeplö;—frīu;—mr. fārnu, frīn;—fr. frein, bride.

Lex. B. «*depleu, dipleu*, hēșīū, habena, froenum; der Zügel.—Jerney I. 144.

Dīug—dög;—hoit, stīrv, putóre;—mr. mārșe, putóre;—fr. cadavre, charogne.

Vaida Trib. VII, «diug—hoit, stirv, mortăciune; e des uzitat».

Acest cuvînt împreună cu *hoit*, amîndouă din ungurește, sînt foarte răspândite. *Dîugule!* e sinonim cu «putóre!»

De aci *dîugos* — leneș, puturos (R. Pont.) și *dugliș* cu aceeaș semnificațiune: Creangă II, 52: «scolă, *duglișule*, înainte de răsăritul sórelui».

Î din *dîug* e un iot consonans, foarte des în graiul Românilor de peste munți: *djeal* (*dîeal*) = deal, *ljelje* (*lielie*) = lele, *njenje* (*nîenie*) = nene, etc. — *î* s'a născut sub influența lui *ö*, care sună ca un *e* român, căci altcum nu ni-am putea esplica prezența lui înaintea lui *u*.

Duhan s. *dohan* — *dohány*;—tutun, tăbac;— mr. tutune, tutume, duane;— fr. tabac, nicotiane.

Pop. Povești III, 20: «Na țigane patru bani de *duhan* și mergi de-l chiamă!» — Pop. Trand. 32: «Aveam pipă și *duhan*».

Gaz Trans. 1888, 118: «De când joc fete pe-ales
N'am *dohan* să dohănesc».

De aci:

Duhănesc— fumez;—mr afumez;— fr. fumer du tabac.—

Trib. VII, 249: «Unde șade ș-odihnește
Prinde pipa *duhănește*».

Idem 224: «Bocănireaș la feréstă,
Bărbatu-mî șede la masă;
Șede jos și *duhănește*
Dracu-l știe ce gândește».

Reteganul 33: «Cine 'n lume-a mai văduț
Epure vara cosînd

Și găina *duhănină*,
Epure suind pe scară
Și găina cu țigară?»

Duhănaș—fumător; — mr. afumător;—fr. fumeur de tabac.

Pop. Trand. 26: «Ba pe vatră nu'mi așterne
Că-s bărbații *duhănași*.

Duhăniță = tutun țărănesc (Vaida Trib. VII).

Duhan e mai rar întrebuițat de cât *tăbac*; dar lui *duhănesc* nu-i face concurență altă vorbă.

Făgădău—fogadó;—birt, cărciumă;—mr. dugane, micheane și mihăună;— fr. cabaret, gargote, auberge.

I. et B. 224: «Fóie verde de duplău,
De-ași avea un *făgădău*».

Idem 287: «La Lina la făgădău».

Col. ined.: Turcu de mân'o-a luat,
In *făgădău* s'o băgat.

Eadem: Și cu hida te-am aflat
Ducend'o la făgădău.

Alex. Bal. 95: «Colo'n jos la *făgădău*».

Jerney I. 143. — R. Pont. — Cihac II. 494.

De aci *făgădar* și *făgădăriță* = cărcimar, cărcimăriță. Alex. Bal. 95: «Măi cărcimar, măi făgădar!»

Fărtaiū, *fărtal*, *fărtar*— fertály;—sfert, pătrar; — mr. cirec;—fr. quart, quatrième partie.

Lex. B. *fărtaiū*, *fărtalu* sau *fărtariu* — quartarius, quadrans: das Viertel, Vierling, der Quart.— R. Pont.;—Cihac. II. 499.— Vaida Trib. VII.

Col. ined.: U, iū, iū, *fărtaiū* criștaiū,
Pintr'on husoș să nu-l dai.

In comitatul Mureș-Turda s'a format de aci *fărtaiș* și iată cum:

Anunțurile privitoare la dare, facere de șosele sau ori și ce interesază de o potrivă pe toți locuitorii unui sat, dacă acel sat e mai măricel, se fac prin *dobaș*, care bate doba la răspîntii sau în diferite părți ale satului și după ce încetază de a o bate, în fie-care loc, anunță ce-a ce i s'a încredințat de către autorități. În comunele mai mici însă acest *dobaș* lipsește și este înlocuit prin *fărtăiș*, ale cărui atribuțiuni sînt aceleaș ca și ale dobașului, de care se deosebește numai fiindcă-î lipsește doba. Anunțurile le face în chipul următor : Se urcă pe un deal foarte apropiat de sat,—dacă în sat se află vre-un loc mai ridicat, atunci pe acel loc—de unde strigă de mai multe ori: Tot omul la ziua cutare (sau până în x zile) să se prezinte etc..., spunând tot ce au sătenii de făcut. *Fărtăișul* strigă sau dimineța, sau sara, căci atunci sînt ómenii în sat. De unde să vină óre numele acestui funcționar ?

Darea se plătește în patru rate numite: *fărtaiul întiū*, *fărtaiul al doilea*, etc.

Înainte de încasare trebuiesc anunțați ómenii. Anunțătorul fărtaielor de dare s'a numit *fărtăiș*, care mai apoi îl vedem anunțând ori-ce lucru, ce privește întreg satul. Este un soiū de κήρυξ al celor vechi.

Fedeū — fedö; — capac ;—mr. cãpache;—fr. couverte.

Gaz. Trans. 1890, p. 91: «Cu ochii cât un *fedeū*» (în notă : acoperemînt, ce se pune pe óle).—Vaida Trib. VII «*fegheū*.»

Familia XX, 347 : «Mărita-m'ași mărita ;

— Nu știū cine te-a lua,

N'ai nici ólá, nici *fedeű*,
Vaí de măritiűl tűű .

M. Pompiliű Conv. Lit. XX : «pocriű, capac de lut».

Féle— fél — ; jumătate de oca saű jumătate de litru, halbă — mr. jumitică, jumate oca, jumitadică (contras din jumitate de oca) ; — fr. demi-livre, demi-oca, (R. Pont).

Gaz. Trans. 1889, 46 : «Cu cupa și cu *félea*.»

Pompiliű 22 : «Tot copul

Și galbenul

Și *félea*

Și talerul».

Diminutiv, *felcuță*: I. et B. 387 : Pălincuță draga mea,

M'am jurat că nu te-oiű bea

In tótă viața mea,

Ș-acuma de-o săptămână

Sint tot cu *felcuța* 'n mână».

In ungurește *fél* se întrebuițeză în compozițiuni, ori și unde e **a** se esprima noțiunea de «jumătate». La Români însă a trecut numai sensul ce-l are în legătură cu «kupa» — félkupa = $\frac{1}{2}$ oca și în trecere kupa s'a perdut, rămânând numai *fél*, care ne-a dat pe al nostru *féle*.

Feleheartű, *feleherű*, felhércz ;— ceatlăű : un lemn găurit, ce împreună suliișorii loitrelor ; — fr. garrot, tortoir.

Pop. Povești IV. 26 : «boii-ű vei prinde în jug, vaca vei lega-o 'n *feleherűl* dinapoí, iar tu vei șede pe *feleherűl* dinainte (ciacłăű).» — Buzilă, Trib. VIII : «*feleheartű* — un lemn găurit, ce împreună suliișorii loitrelor.» — A. Gy. 55.

Feleluesc, *felelesc*, *feleşesc*—felelni, feleselni ; —

m'apuc, iaŭ asupra-mi, rĂspund, daŭ samă ; rĂspund obraznic, întorc vorba; — mr. liaŭ asupra-mi, tornu sborlu ; — fr. assumer la responsabilité, répondre de qc.; prendre qc chose sur soi, répliquer, riposter impertinément.

C. V. 60 : «De mulți anii fiindu tu giudețu dreptu limbiei acesteia te știu, cu bînru sŭfletu ca de meînre *feleșesc*». — N. P. Omul, ce la ce va ȃice : cunună-mĂ preoate, cĂ-ți *feleșesc* de Vlădică, cĂ ne este slugă acela, popa de va asculta de acel om, gloabă 8 de zloți.

Vaida Trib. VII, *feleșesc*, rĂspund obraznic.

În comitatul Mureș-Turda *feleșesc* l'am auzit cu amîndoue sensurile : cu acela de a-și lua asupra sa rĂspunderea pentru ceva, — semnificație ce o întîlnim și în scrierile vechi române, și cu sensul de a «întorce cui va vorba, a-i rĂspunde la reproșuri».

Ungurescul *felelet* ne-a dat pe *feleliatiŭ*, = rĂspuns, ce-l găsim în Codicele Voronețian p. 38:

«Ascŭltați acmu al mieu cĂtră voi *feleliatiŭ*».

Felezăŭ — fĂlĂzĂ; greblă de arie, mĂtură de curățat grĂul îmblătit s. trierat; — Bal. Mór — das Streichholz.

Cihac II, 498: «une espèce de balai, que l'on passe légèrement sur le blé vanné pour le nettoyer des balles.

Trib. 1887, 294: «Și felezeu mestecan».

Felezucesc — fĂlĂzni; — a curăța cu mĂtura grĂul îmblătit; — balayer le blé vanné pour le nettoyer des balles.

Col. ined.: Cu picioarele-l îmblăteăŭ

Cu coada-l *felezuca*

Cu urechile 'n sac îl puneăŭ.

Vaida Trib. VII: «*felezesc* — daŭ turmeta și gozul în latură cu o mătură specială de pe aria, unde este griul de-alungul așternut».

Tot Vaida ne mai dă substantivul *felezitoare*, pentru felezău (Trib. VII.).

Filer, *filear* — fillér; denar; — mr. pecuñ, aspru; — fr. denier.

Bobb «1) o batcă, assarius, batka, fillér, 2) Teruncius — egy kis-pénznek három része; *fileriu* de aramă — Chalcus, Réz fillér a régiéknél». — R. Pont. — Cihac II. 499.

Germanul *Heller* trecând prin ungur. *fillér*, a ajuns la noi sub forma *filer* sau *filear*.

Firez, *firiz*, *feresău* — fűrész; — mr. pilă; — fr. scie.

Vaida Trib. VII: *firiz*, (după pronunțare *hiriz*) = *fereseu*. — An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 24): *firiz* I, 143. — M. Pompiliu Conv. Lit. XX. *feresău*.

Gaz. Trans. 1890, 192: «După mine vor veni,
Cimermani de la Vișauă,
Cu securi, cu *feresău*».

Formele acestea trăesc alături de comunul *feres-tău* s. *ferestrău* (v. al. cuv. II).

Fodor, s. *fodoră* — fodor — creț, cută; — mr. clin; — fr. jabot, plisse.

I. et B. 444: «Lelea cu *fodori* mari

Ibovnică la jindari».

Col. ined.: Lelea cu *fodori* mari

Bună-i coită la jindari,

Lelea cu *fodori* mici

Bună-i coită la voinici.

M. Pompiliu Conv. Lit. XX: «*fodre*— crețele». Tri-

buna VIII, Buzilă:» Partea mânecii de la lânșeț se numește *fodorî.*»

În An. Lug. (Rev. Tocil. VI 24) găsim pe *fodor* în compozițiune cu *menta: fodormenta-mentha, fodormenta* kalului: Calamintha. În ungurește *fodormenta* înseamnă «*mintă creață*». Ungurii l'au tradus din rumânește și în traducerea ungurească a trecut la Bănățeni, unde trăește alături de rumânescul «*mintă creață*».

Foitaș—fojtăș; — încărcătura unei puști; cartușă; torent de plóie; viscolitură s. vicolitură; —fr. cartouche, bourre; ondée, averse, pluie battante; tourbillon.

Cihac 588.—Vaida Trib. VII: «*foitaș*, 1) torentul puternic de plóie. 2) cumulul de omet, ce vîntul adună, 3) pravul și tot ce se îndesue în pușcă sau piștol, cînd se umple.»

Fudamentală idee a ungurescului fojtas e: *innăbușire* de unde s'a aplicat la tot ce poate să innăbușescă o ființă.

Domnul Vaida ne dă și verbul a *foităi* «Se zice despre torentul de plóie, ce e pe aci, pe aci să înăbușască un om, viețuitoare. Mai adese se folosește vorba a *foităși* tot în acest sens». (Trib. VII.).

Forstuesc, forstesc—fórrasztani;—lipesc, innădesc, îmbin,—mr. alichescu; împreunez,—fr. souder, plomber, braser, conglutiner.

Marian Desc.: «Așa să se *forstescă*

Mina lui N.

Cum *forstesce*

Țiganu fieru!

Cihac II «500. *forstuesc*, ferestuesc, herestuesc,

conglutiner, cimenter, consolider, corroyer, souder, plomber;—*forostău*. Helianthemum vulgare; la plante écrasée se met sur des blessures fraîches et on en enveloppe même les membres démis».

Găbănaș—gabonás; -hambar; grănar;—mr. ambare;—fr. grange, grenier, magasin à blé.

Gaz. Trans. 1886, 143: «Să trăiești cu sănătate,

Să ai plin în *găbănaș*».

Cuvântul trăiește alături de hambar sau ambar. În comitatul Mureș-Turda s'a specificat însemnarea ambelor acestor cuvinte: hambar sau ambar e un lădoiu, un susiu mare pentru păstrarea grânelor, iar găbănaș: o mică clădire a parte, menită anume pentru păstrarea cerealelor și a unei părți din cele a le iconomieii.

Galischie—galiczka (provincialism secuenesc), kaliczka și kalitka;—colivie, cușcă;—mr. căfaze;—fr. cage.

Conv. Lit. XXIII, 812: «Pasere din *galischie*,

Spune bădiței să vie».

Gat—gát—parapete;—zăgaz, hăițaș, leasă;—mr. scara (de la iaz);—fr. rempart, digue.

Trib. VII, 196: «Trecui apa fără *gat*,

Era sara pe'nserat».

Jerney I, 143.—A. Gy. 57. «A móczoknál (Torda-Aranyos m.): Kövekből rakott emelkedés a patakban, mellyel a piztrágnak vagy más egyébb hálnak menekülő útját zárják el = La Moți (comitatul Turda-Arieș): o rădicătură de peatră în păréeie, cu care se închide calea de scăpare a păstrăvului său a orii căruii alt pește».

Găzdac s. *găzdrag*—gazdag;— bogat, avut;— mr. avut, îmbogat;—fr. riche.

Pompiliu 17: «De cât moș, fie *găzdacu*,
Maî bine fecior sëracu».

Vaida Trib. VII: «Dă-mă maică după drag
Nu mă da după *găzdrag*».

I. et. B. 181: «Lăcomit-am, lăcomit,
Lăcomit la 7 vaci,
Ș-am luat hida din *găzdacî*.

De aci *găzdăcoi* = chiabur, și *găzdăcie* avere.
M. Pompiliu Conv. Lit. XX, «*găzdăcoi* = om chia-
bur»;—Pop Povești III, 82: «Tôte sémână a *găz-
dășie* ¹⁾ a o stare bună împreunată cu socotélă».

Gazdușag—gazdagság;—bogăție, avere;—mr. avu-
țilie;—fr. richesse, fortune.

Col. ined.: Mândră ochii tēi din cap,
Nu-s făcuți a *găzdușag*,
Că-s făcuți a curvușag.

Gaz. Trans. 1886, 206. «Ce folos, c'am *găzdușag*,
Dacă nu-î cine mi-î drag;
Ce folos, că am avere,
Dacă n'am om pe plăcere?
Gazdușagu mi se gată,
Dar uritu nici odată,
Găzdușagu se sfirșește,
Dar uritu tot trăește».

Vaida Trib. VII, «*găzdagie*, *găzdășag*».

Forma *găzdușag* e formată direct din ung. *gaz-*

¹⁾ Găzdășie = găzdăcie. In nord-estul Ardealului, ca și in Moldova nu se zice cine, ci șine (un soiū de $\frac{3}{2}$ șeapă etc.

dagság, iar *găzdăgie* e formațiune românească din *găzdag*: (v. a. c.).

Ghezeș—*gözös*;—tren;—mr. cale de her;—fr. traîne chemin de fer.

Trib. VII, 120: «Tună, Doamne, ce-î tuna,
Tună holda de ovës,
Rótele de la *ghezeș*
Că o dus ce-am fost ales».

A. Gy. 58.

Ghistină și *aghistină*—*gesztenye*; — căstană, găstână;—mr. căstăne;—fr. chataigne.

Lex. B. castană, *ghistina*: castanea vel nux castanea.—Etym. Mag. I, 508: «*aghistină* sau *ghistină*». Se aude în Ardél, în loc de căstană. — Dr. M. Gaster (Rev. Tocil. I. p. 30): «Forma transilvană *aghistină* nu este de aceeași origine (ca găstână), ci a fost luată de la magyare: *gesztenye* cu protesa unui *a*, cum se obicinuște adesea în dialectul transilvan, d. e. *amistuesc*=*mistuesc*; *asuna*=*sună*; *amirosi*—*mirosi* etc.» (Da ! de cât în *amistuesc* *a* nu e protetic, ci e născut din ung. *e emészteni*, și numai dup'acea a fost tractat ca protetic și înlăturat). «Dovadă pentru originea mag. este mutarea accentului și voc. *i* în loc de *ă* în ambele silabe : *aghistină*.»

Cuvîntul *ghistină* se întrebuintează și pentru numirea cartofilor: Trib. II, 229: «cartofi se mai numesc : mere, pere, alune de pămînt, bóbe, baraboî, barabuște, picioçi, peruște, crumpene, grumbe, ghistine, hiribe.»

***Ghiuliuș**, *giulus*—*gyülés*;—adunare;—mr. adunare;—fr. assemblée, réunion; congrégation.

Let. I, 495: «și atunci făcură *ghiuliuș* acolo la Cluj, și afară o samă de boeri să aducă iar pe Batori». Pap.

Ilar. II, 274: «In cea după urmă cerură eșirea împăratului din tahtü și *giulușiü* de alt împărat nou». — Magaz. ist. 280 : «Iar Betlen Gabor fiind la Pojunü la *ghiuliusiü*, cumü s'aü zisü mai sus, și multă biruință făcînd asupra Nemților, și coróna crăiască o aü luat de la Pojunü la 7129 și aü dus'o la Kașa; de acolo o aü adus în cetatea Ecetului și iarăși întorcîndu-se la Kașa, *ghiuliusiü* făcîndu-se de tótă țara de sus și de jos, l'aü ales Krai Unguresc».

Vaida Trib. VII : *ghiuliș* — adunare.

Cuvîntul acesta când va așa de des întrebuintat, azi nu mai trăiește de cât izolat în părțile acele, unde a fost alimentat de *gyülés-ul* maghiar.

Goz — gaz ; — gunoi ; — mr. — cuprie ; — fr. immondice, mauvaise herbe, ivraie.

Marian Desc. 4: «Și ne ducem
La fântâna lui Dumnezeu,
S'o curățim de *gozuri*.

Gaz. Trans. 1888, 37: «Casa și-o măturat,
Gozul afar' l'a țipat».

Col. I. Tr. I, 10: «De'mbucă vr'o 'mbucătură
I se face *goz* în gură». —

M. Pompiliü Conv. Lit. XX: «*goz* = gunoiü, paie sau fin rëü».

Domnul C. Lytziica îmi comunică, că în Moldova *goz* și *gozure* se întrebuintează mai ales când e vorba de cereale.

Gubă, *gub*, *gubăü* — guba ; — sarică ; — mr. sarică ; — fr. sarreau, manteau d'une étoffe de laine forte et grossière.

Amicul Familiei XIV, 2: «Bărnuțiü în un singur

an a absolvat cursul filosofic, purtând *gubă*, ca toți Selăgenii».

Vaida Trib. VII; — Buzilă Trib. VIII: «La chit îi mai ȃic încă rechel și *gub*»; — Bobb: «gubău-gausape.»

Gunuslesc (mă)—gonoszul; — mă viciez, mă infectez; — mr. me mârghescu; — fr. se vicier, s'infecter.

Coresi 303: «De tótă mánccarea *gunusliia-se* sufletulú lor și apropiază-se până la ușa morției» — Ps. Sch. 172: «în tótă zi de cuvintele mele *gunosia-se*.»

Hagău—hágó; — potecă, cărare râpoasă; — mr. căliță, cărare; — fr. montant, sentier éscarpé.

Gaz. Trans. 1890, 159: «De-ar da, bade Dumnezeú,
Cât o fi pe sub *hagău*
Meargă-ți sângele părău.»

A. Gy. 59.

Hălăstuesc — halasztani; — amân, hezitez; — mr. amân; — fr. différer, retarder, proroger; hésiter. —

Coresi 214: «nu *hălăstui* de mórte sufletele lor»
Ps. Sch. întocmai ca în Coresi. Vaida Trib. VII
«amân».

Hamiș—hamis; — fals, viclén; — mr. șiret, mincinos; fr. faux, trompeur.

I. et. B. 398: «Dară lumea *hamișă*,
Zice zéu că n'o jura».

Vaida Trib. VII: «*hamniș*». — A. Gy. 61.

De aci *hămnișesc* — 1) (mă)—devin șiret; 2) fac pe altul șiret; înșel.

Vaida Trib. VII.

Avem și substantivul *hămișag* (pronunțat hăm—nișag), venit direct din ung. *hamisság*: Gaz. Trans. 1887, 261: «falsitate, viclenie, vulpenie, înșelăciune, tēlhărie».

Hatalm— hatalom; - forță, silă, putere;— mr. sila, zore;— fr. violence, contrainte, force.

Vaida Trib. VII: «forță, silă, putere, spre pildă: *cu hatalmû* = cu forța, cu sila».— Etym-Mag. I, 768.— Jerney, I, 144.

Hāznă—haszon;—folos, roadă;—mr. ghiafru, amin-tatic;—fr. utilité, profit.

Hasd. Cuvente II, 101: «Iani să grăim despre *hasna* celor 10 cuvinte alé lui Dumneđeũ».— Cat. Calv. 53: «iară de pre altă parte iaste cinul, care se ține de fapta și de surzuita domnului, adecă de apă, cuvinese a ști *hazna* șacramentului».— An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 27) hasnë= utilitas.— Hasd. Cuvente I, 6 «și pămîntul va da *hasna* sa».

Pop. Trand. 65: «Când am fost să-ți fiũ de *haznă*,
M'aũ luat némțul de-acasă».

Col. ined.: Cu ibovnica 'n vecinĩ,
Nu ți-i *haznă* de ce cinĩ.

Eadem: Ce *haznă* de tine fată,
Că te gată măta bine
Merĩ la joc, nu te ia nime?

Vaida Trib. VII: «Ce *haznă*, că masa-i plină,
Dacă inima-mĩ sustiină?»

Se aude numai la Româniĩ de sub coroana S-tului Stefan, împreună cu verbul *hăznălesc* și *hăznuesc* használni — întrebuințez. — Vaida Trib. VII. — An. Lug. (Rev. Tocil. VI 27).

Să nu se confunde cu *haznă*, réservoir, trésor, cu accentul pe ultima și de origine turcească.

Hēgheș — *hēdieș* — hegheș;— ascuțit, ridicat;— mr. întuplicos, turghisit;— fr. munie d'une pointe; cuspidé.

I. et B. 432: «Ferește-mě drăguți Doamne,

De juninca *hegheșă*,
De lelița *leneșă*.

Se întrebuintează numai pentru coarnele vitelor.

Hibă —hiba;—greșală, eroare sminteală; defect;—
mr. — greșală, stepsu, mânăhă; — fr. erreur, faute;
defaut, lésion organique.

Trib. I, 146: «Nici de pită n'ar fi baiū,
Dar nu știū face mălai;
Nici de mălai n'ar fi *hibă*
Nu știū face mămăligă».

Aceeași în Nunta Marian p. 30; — Vaida Trib.
VII.—Gaz. Trans. 1887, 261: *hibă*, greșală, eroare,
smintă.—Jerney I, 144.

Cuvîntul *hibă* înlocuește uneori pe *baiū* ca în
poesioara de mai sus. «*Nu-î hibă nemica s. nu-î
nici o hibă = nu-î baiū nemica = nu face ne-
mica*»; altă-dată se pune pentru «defect» «n'are nici
un defect» = *n'are nici o hibă*. Cu sensul acesta se
află și în adiectivul *hibaș* = defectuos, de la ungu-
rescul «hibás» — «defectueux». — M. Pompiliu Conv.
Lit. XX. — Vaida Trib. VII. — A. Gy. 62.

Hintăū, hinteū — hintó; — căruță, trăsură, birjă;—
mr. cucie, tiligă;—fr. char, carosse, voiture, calèche.

Doîna: Horia bea la făgădăū,

Domniū fug făr de *hintăū*.

Conv. Lit. XVII, 278: «Deschide-ne porțile,

Să 'ntrăm cu *hinteele*».

I. et. B. 23: «Trandafir de pe *hinteū*».

Col. ined.: Da de nu ți-am fripto eū

Să mă fac doamnă 'n *hinteū*.

Pop. Povești IV, 13: «și merse cu *hinteul*»

Jerney I. 144.

Hintez (are) — hintozni; — mă huțuț s. mă uțuț, mă dau în scrînciob, în légăn; — mr. mă légăn; — fr. se balancer, brandiller.

Lex. B. «oscillo». — R. Pont. — Cihac. II, 506. — Jerney I, 144.

Tot din hinteũ: *hinteț* și *hinteuaș* «balançoire, brandilloire», scrînciob, légăn, uțutuũ și huțuțuũ. (Cihac II, 506).

Hir — hir; — veste, știre, nume, faimă; — mr. sâ-crâche, năutate, știre; — fr. bruit, rumeur, nouvelle; avis.

Pop. Trand. 115 : «Mersa *hiriul* la Galați,
Că m'am iubit cu doi frați...
Dar *hiriu*-a veni 'napoi
Că ni-om lua amîndoi».

Gaz. Trans. 1888, 112 : «Când bătea ceasu la patru
Merea *hiriu* la 'mpêratu».

F. II. I, 11 : «Ș-acolo pe-un câmp cam lat,
Voi fi maica mea culcat,
Prin dirimuță pușcat,
In sânge roșu scăldat,
Cu pușcuța lingă mine,
Nu mi-auzi de *hir* nime».

Hiriș — hires; — vestit, faimos, renumit; — mr. cu name; — fr. célèbre, renommé.

Vaida Trib. VII : «*hiriș*, *hiriclit* — vestit, faimos; cuvîntul în dialectul din Marmatia are sensul de *frumos* spre pildă: *hirișă tată*; idem *hiriclit* = faimos, celebru; se obicînuște și forma *hirucilit*, dar mai rar».

Să nu se confunde acest *hiriș* de proveniență maghiară și cu însemnarea indicată mai sus, cu un alt

hiriş ce-l găsim la Cantemir : Ist. ierogl., care este în loc de *firiş* şi acesta în loc de *firesş*, cu obicînuita trecere a lui *f* urmat de *i* în *h* : hier = fier, hie = fie, şi a lui *eş* în *iş* : *chipiş* = *chipeş* etc. Etym. Mag. 771 : «Cantemir : Ist. ierogl. (Mss. în Acad. Rom. p. 29) : «cămila nepăsărită şi paseré necămilită, căriia unui alcătuindu-î numele Strutocamilă îi zic ; aîasta precum *hirişă* cămilă să nu fie, penele o vădesc, şi iarăşi *hirişă* pasire să nu fie, nezburare în aer o pârêşte».

Hitioan, *hiteuan*, *hition* şi vitioan — hitvány ; — slab ; — mr. slab ; — fr. maigre.

M. Pompiliu Conv. Lit. XX: «Slab la trup, viteuan»; — Vaida Trib. VII : «Macru, slab. Cuvântul se obicînueste şi în Biharia şi în mai multe ţinuturi locuite de Români». — Hasd. Cuvente I, 285.

Se aude şi'n comitatul Mureş-Turda şi Bistriţa-Năseud.

Hodnogiū, *homnogiū* — hadnagy ; — locotenent ; — fr. lieutenant.

L. B. «subcenturio, procenturio, locum tenens». — R. Pont. — Jerney I, 144. — Vaida Trib. VII : «homnogiū = locotenent».

Hoher — hohér ; — hengher, călău, ghîde ; — mr. jilat, cărjiliu ; — fr. bourreau.

Col. ined.: — Nevastă bărbatu-ţi vine :

— Las să vie, dracu-l ştie,

Hoherii calea î-o ţie.

Trib. II, 28: «Nevastă mi-s furcile,
Vin roşu mi-e sângele.

Ceteraş

E *hoheraş*».

Cuvântul se aude şi 'n Moldova.

De aci s'a format verbul *a hoheri*, cu sensul de a chinui pe cineva pînă aproape să-l omori.

Hozate. — hozzátartozás; calabalic, bagaj; — mr. călăbliche, glótă; fr. bagage, hardes.

Conv. Lit. XXII, 538: «Mi-o-asudat chemaşa'n spate,
De puşcă şi de *hozate*».

Col. ined. : Rëu mă dóre maică'n spate,
De puşcă şi de *hozate*.

«*Hozzátartozás*» înseamnă «ce qu'appartient à qq.», «inherence». — La noi a venit din armată, căci *hozate* înseamnă propriu zis tot ce aparţine unui ostaş, de unde-l şi vedem în cele două citate de mai sus în legătură cu *puşca*; în spate 'şi duce ostaşul tot bagajul ca şi puşca, care n'o pórtă pe umër ca la noi; de aci se póte explica' pentru ce ostaşul se plânge, că-l dóre'n spate, de puşcă şi de hozate..... *Hozzátartozás*, prea greu de pronunţat în întregimea lui, a fost scurtat în «hozate».

Hunsfut — hunczfut s. hunczut; -- pehlivan, om de nemica; viclean, hítru;—mr. pehlivan, tihealae, tiheală, mîscără;—fr. vaurien, vagabond; astucieux, rusé.

R. Pont. «homme de rien, vagabond, vaurien». M. Pompiliu Conv. Lit. XX: «viclean, hâtru».

Se zice : „*ochi hunsfuţi*“ «pentru ochi vicleni». Se derivă din nemţescul *Hundsfott* s. *Hundsvogt*, dar ne-a venit prin intermediul Ungurilor ca şi filer = Heller etc...

Husar — huszár;—călăraş;—fr. cavalier, hussard.

I. et. B. 431: «Badea'nalt cât un *husar*
Lelea pînă la pieptar».

Cihac. II, 507: Jerney I, 144.

Husoș, *husăș*—*huszas*; —sfanț, sorocovăț, o piesă de 20 creițari.

I. et. B. 395: «Hop mândruță gura ta
Pentru-un husoș nu-o aș da.

Col. ined.: U, iū, iū, fărtaiū, criștaiū,
Pintr'on *husoș* să nu-l dai;
Husoșu-i de cheltueală.

Pompilū 25: «Tot pasul
Și *husoșul*,
Tótă urma
Groșița».

Pop. Povești: «taleri și *husoși* ca laptele de frumoși».

Creanga I, 4; «Treii *husăș* plătea acum tata pentru mine». Idem II, 16: «Cere cîte trei husăș pe lună». —*Husz* în ungurește înseamnă 20, iar *huszaș* «pièce de 20 de kreutzers». Sinonimul său „*sfanț*» e nemțescul *zwanzig* = *huszas*.

Iosag — *joszág*; — avere, bunuri, proprietate moșie; — mr. avere, cifliche; — fr. bien, propriété, possession:

Pop. Trand. 34: «La copii și la *iosag*,
La neveste mai cu drag».

Gaz. Trans. 1888, 51: «N'oi cere mare *iosag*,
Făr un om care mi-e drag»

Trib. 1887, 123: «Că dragostea nu-i *iosag*».

Col. ined.: Din *iosag* și din moșie,
Am cădūt la grea robie.

Reteganul 110: «Spusu-mi-o frunđa de fag,
Că dragostea nu-i *iosag*».

Vaida Trib. VII: «avere, bun material și 'n deoseli vitele de la o economie».

Cuvînt fôrte des întrebuițat.

Ipulet — épület; — clădire, edificiu; — mr. stismusire; — fr. édifice, bâtiment, construction.

Bobb II, 565: *ipulet*: casă și celealalte făcute, supraedificata, épuletek.—Vaida Trib. VII: *ipuletiű.* = clăditură, edificiu; este des întrebuințat.

În comitatul Mureș-Turda l-am auzit sub forma *ipulat* și mai ales la plural *ipulaturī*.

Ispital — ispitál s. ispitály; — spital; — mr. spital; — fr. hôpital.

I. et B. 317: «Jumătate-s împușcate,
Și la *ispital* băgate».

Bobb: casă de bolnavi—Hospitale, valetudinarium.

Fôrte rar se aude cu acel *i* inițial caracteristic la Unguri pentru vorbele streine începătore cu st, sp, și sc: istálló, Stall; ispitál — Spital, și iskola — șkola; — de obicei se zice spital.

Iștalău—istálló — grajd, coșar, poiată; — mr. cușară; —fr. étable, écurie.

Familia XXV, 152: «Insóră-me taică-al meu,
Că de mine-î fôrte rău,
Că mă culc în *iștalău*
Pe-on dărab de buhai rău»

Gaz. Trans. 1890, 118: «Ai casă și *iștalău*
Și ți le-oî face perne».

Vaida Trib. VII.—Bobb.

E ungurescul *istálló*, care la rëndul său vine din nemțescul Stall: grajd.— rar întrebuințat.

Jăb—zseb;—buzunar;—mr. jepe;—fr. poche.

Pop. Povești III, 17: «Și-o luară și le puseră amêndouă 'n *jěb* (buzdunar) sub suóră»—Eliade 4: «bine că am zis buzunar. și jěb».—Vaida Trib. VII.

Jăcmănesc—zsákmányolni; — prădez, răpesc, des-

poiŭ;—mr. împrad, fur;—fr. piller, ravir, saccager, dépouiller.

Bobb;—Magaz. ist. II, 148: «iar de pre altă parte ei umbla tot *jăcmăhind* și pre afară pe la sate cât putea, ajungea, prăpădea tot».

De aci *jăcmănie*. — Magaz. ist. II, 194: «și ne-spuse *jăcmăni* și răutăți săracilor au făcut».

Jașcău—zsácskó s. zacskó;—pungă, buzunar;—mr. pungă;—fr. bourse, poche.

Gaz. Trans. 1888, 54: «jașcău, pungă ori săcuet mic de piele, în care-și țin pipașii tăbacul».

Reteganul 21: «Când eram în făgădău,
Pân'aveam bani în *jașcău*,
Toți îmi ziceau dragul meu».

Idem 35: «Și zice că-i vinul rău
Dacă nu's bani în *jașcău*».

Col. ined.: Socăcița de la ôle,
Ș-o făcut *jașcău* la pôle,
O ascuns carnea din ôle
Ș-o rămas ôlele gôle.

Jinău—gyanu; —prepus, bănuială;—mr. șubee; —fr. soupçon, suspicion.

Lex. B. 335.—T. Fr. 55: «Am *jinău*, că el mi-ar fi furat banii». — Vaida Trib. VII.— A. Gy. 110.

De aci *jenuesc* s. *jinuesc*.— Vaida Trib. VII.

Lab—láb;—iugăr, pogon. — mr. pogon.—fr. arpent de terre.

Lex. B. *labu*— un pământ mare de sămănat, care se pôte ara 'ntr'o zi : «jugum, jugerum».

A. Gy. 76.

Numele de lab se dă și unui *loc* mai mare de un pogon.

Lepedeu—lepedö;—cearşaf, prostire;—mr. ciarciaf;—fr. drap de lit, linceuil. Lex. B. linteamen, das Leintuch, Leinlacken.

I. et B. 442: «Asta-î fată de birău,
Cu póle de *lepedeu*»

Conv. Lit. XXIV, 709: «Mărita-m-aş şi io zău
Şi n'am leac de *lepedeu*.»

Familia XXIII, 604: «Nevastă cu brîul lat
Astă érnă ce-ai lucrat,
De n'ai *lepedeu* pe pat?»

Bobb. —Jerney I. 146.

Măgan (de)—magán;—de sine, de bună voie, singur, de capul său,—mr. de caplu a lui, de vrerea a lui;—fr. de son propre mouvement, spontanément, volontairment, volontiers.

Gaz. Trans. 1890, 159: «Nici mereu, nici cătingan,
Ca frunza *de-a ei măgan*»

Eadem 1886, 163: «Şi leagăn de măgheran,
Să mă légăn *de măgan*.»

I. et B. 254: «Scrisorică de pe ban,
Nu m'ai urit *de măgan*;
Scrisorică pe hârtie
Alţi-or sămănat urgie».

Vaida Trib. VII:—M. Pompiliu Conv. Lit. XX.

Măiş—májos;—cartaboş;—mr. lucanicu;—fr. bou-din de foie.

Lex. B. tomaculum, farcimen, hepaticum: Leberwurst.—Cihac II, 513.

Măiu—máj;—ficat;—mr. hicat;—fr. foie.

Lex. B. 369: 2) una dintre mărunţai, adică ficatul, hepar, jecur: máj, die Leber.

Marian Desc. 21: «Din plămâi
De su plămâi,
Din *maïŭ*
De su *maïŭ*»

Cihac II, 513.—Jerney I, 146.

De aci *maiatec*—*maïetic*—boudin de foie.— Lex B.— Cihac II, 513.—Jerney I, 146. — Lazăr Şăineanu Dicţ. germ. rom. Leber-wurst=*măïetic*, cartaboş, — v. *maioş*.

Majă — mázsa; — cântar; — mr. zigă; — fr. quintal, balance.

Lex B. «pondus centenarium, vulgo centenarius : der Centen, der Centner».

Conv. Lit. XXII, 695: «Arză-te focul urît,
Că io mult te-am cumpënit,
Cu trei-zeci de măji de sare!»

Cihac II, 513: «*majă* = quintal, balance, — *măjesc* — peser *măjărie*, *măjărit*;—action de peser, de vendre au poids, pressée, droit affermée de vendre au poids surtout des poissons, droit affermé de vendre de poissons en général, (Ur. 4, 70, 71; venitul *măgeriei* din vânzarea peştelui sărat şi prósăt care vine pe Dunăre cu caicele la schelea Galaţiî; 16 3. 55: vama de la schelea Galaţilor din venitul domnesc care se numeşte *mazarie*; Cant. 83: vânzarea de peşte, ce se zice la Moldoveni *măzărie*; Sulz. 1. 81: 3. 381: *măzărit*, taxe sur la pêche).

Ioan Brezoianu în Vech. instituş., numerând veniturile ţerei româneşti pe 1767, la pag. 165 zice : «*Măjăritul*. Vênzătorii de peşte de la bălţi saŭ eleştaie, plătiaŭ pentru peştele sărat câte 3 lei şi 40 bani de carul cu doi boi, şi câte şapte lei şi 40 de bani

de carul cu patru boi; iar pentru cel próspăt, câte 3 lei și 12 b.

Măjămeșter — mázsamester; — máglar, cantargiũ; — mr. zigar; — fr. inspecteur des poids.

Lex. B.

Marhă — marha; — vită, dobitoc, animal; — mr. pravdă; — fr. bétail, animal domestique quelconque.

Mag. ist. III, 313: «Care mirenii se vor duce cu putere pe casa popii, saũ pre femeile lui, saũ pre *marha* lui, fără de știrea Vlădicăi». — Pompiliu 62: «Ca pe *marhă* peitoriũ!» — Hasd. Cuvente II, 383: «*marhă*, învederat ung. *marha*, «vită», ceia-ce probéză, că comerciul de căpeteniă al Românilor consista în vite». — Cihac îl înșiră între slavisme.

Meghiș — mégis; — totuș, cu toate acestea; — mr. cu tóte aiste; — fr. pourtant, cependant, néanmoins.

Gaz Trans. 1889, 46: «Apoi de trei pãlmi în frunte *Meghiș* nu vorbesce multe».

Vaida Trib. VII: «*meghiș* — totuși; este des întrebuițat».

Melegar — melegágy; — pat de florii, rásadniță, strat cu gunoii; — mr. pat de lilici; — fr. couche chaud de fumier (Cihac. II, 514).

Lex. B. strues fimetaria plantis mature gignendis: das Mistbeet, Frühbeet. — A. Gy. 81. — Vaida Trib. VII «*melegaghiũ* = pat cald.» — Jerney I, 146.

Părerea Domnului Alexis György, că anume *ar* din melegar ar înlocui pe *ágy* din melegágy, nu ca format din *ágy*, ci ca sufix nominal românesc, căci din melegágy ar fi trebuit să rezulte *melegagiũ*, mi se pare fórte probabilă. Poporul a tractat pe *ágy* ca sufix ca și pe *aj* din *tolvaj* și l'a substituit cu ar.

Mintenaş, *minteni* — mindjárt; numai de cât, la moment, îndată curînd;—mr. truórá, ínghie, curându; — fr. aussitôt, à l'instant, à la minute.

I. et B. 407: «Dă-mă maică după Gheorghe,
Nu măi face-atâtea vorbe,
Că coalea e Grigoraş
Şi lua-l-oî *mintenaş*».

Idem 412: «Las să fie cum o vrea,
Că drăguţ pe sama mea
Mintenaş voiú căpăta».

Col. ined.: De-aş şti, maică, că mi-î da,
Mintenaş m'aş spînzura.

Trib. VII: «Să jucăm pînă ce-î nuntă,
C'apoî *mintenaş* se ciuntă».

Pop. Poveşti III, 33: «Sciú că *minteni* e aci». —

T. Fr. 56: «*mintenaş* = la moment.» — R. Pont: *minteni* = aussitôt...» — Bobb «subita mente, statim.»

Mirişug, *amirişig* — nyereség; — dobândă, câştig, profit; — mr. amintatic, ghiafru; — fr. gain, profit, lucre.

Lex B. — Cihac II, 515. — Vaida Trib. VII: «*mmirişig* — câştig,» dobândă. — Gaz. Trans. 1888, 51: «*amirişug* = profit, câştig, venit».

Miruesc, meruesc şi *amiruesc* — nyerni; dobândesc, câştig, profit; mr. amintu; — fr. gagner, profiter.

Lex B. — Cihac II, 515: «*Cine îndrăzneşte, merueşte*» la fortune couronne l'audace». — Vaida Trib. VII. — Etym. Mag. I, 1083: «*amiruesc*», sinonim cu câştig şi dobândesc. Se întrebuintează numai peste Carpaţi. Compus din prepositionalul *a* şi *miruesc*. N'are a face cu grecul $\mu\rho\rho\acute{\iota}\zeta\omega$ «unguentis inungo,» ci este maghiarul nyér «câştig».

Mojar — mozsár;—piuliță;—mr. câvane,— câțan;
—fr. mortier.

Lex. B. mortarium: Mörser, Mörsel.—Bobb. R. Pont.
Vaida Trib. VII: «piuliță pentru sare». Jerney I, 147. —
Cihac II, 516.

Molomeșter — malommester; — mai marele peste
morii.

Pop. Trand. 111: «Eü acolo duce m'oiü,

Molomeșter pune-moiü».

Morcóșă, *morocóșe* — marokvas;—bleah — bleau;
— fr. happe.

Lex B. «lamina ferrea, qua axis currus munitur:
das Achsenblech, der Achsenbeschlag.»—Gaz. Trans.
1887, 262: «*morcójă* = fierul, ce se pune pe capetele
dricului (osiei) de la car, pentru ca să nu se ródă de
rótă».—Vaida Trib. VII: «*morocóșe* das Achsenblech».
Jerney I, 146. — Cihac II, 517.

De aci *morcoșesc* — garnir d'une happe. Lex B.
Jerney I, 146.

Mulătesc s. *mulătuesc* — mulatni, — petrec; — mr.
chefuesc, mă ospetez; — fr. se rejouir, se divertir, se
distraire.

Pop. Trand. 33: «Și din graiü așia-a grăit,
Beți meseni și *mulătiți*
Mireasa nu dobîndiți».

E un cuvînt fórte rar întrebuintat.

Muștră, muștru — muștra; — deprindere, exercițiü
(milităresc); —mr. învețu,—fr. exercice (militaire).

Lex. B, 409: «(2) *muștra* qué ostașescă, i. e. exerci-
rul: exercitiium militare: das Exerciren».

De aci *muștruluesc* — exercer.— Lex B. «exerceo,
in armis exercito, exerciren, in Waffen üben».

Derivarea lui *muștră* «modèle, échantillon», di-

rect din ungurescul *muștra* (citește *muștra*) cum face Domnul A. de Cihac (II, 517) e neezactă. *Mustră* ni-a venit de-adreptul din germanul *Muster*, menținându-și sensul de «modèle, échantillon». Din ungurește ni-a venit *muștră*, sau cum se aude prin comitatul Mureș-Turda *muștru* (o nouă formațiune din *muștruluesc*, prin lepădarea sufixului verbal *luesc*), avînd sensul identic cu a ung. *muștra*, care la rîndul său nu e de cât germanul *Muster*.

Col. ined.: Arză-te focu birău

Ai știut că *muștru-i* greu.

Te-ai ținut de capul meu

Să-mi pui peană și ciacău.

Greutățile cele mari împreunate cu exercițiile soldățești au adus cu sine ca *muștruluesc*, întrebuițat la început numai pentru «exercer», să ia sensul de «harasser»: Creangă P. 304: «Iei, las că vă judec ieu acuși, necuraților; voiū scôte incul din voi, zise Ivan tulburat. Cu mine v'ați găsit de jucat? Am să vă *muștruluesc*, de au sa rîdă și căniile de voi».

Nemeș — *nemes*; — nobil, span, șlechtic; — mr. de soie, de familie; — fr. noble, gentilhomme.

Pap. Ilar. II. 266: «Emericu Tekeru la velétul 1682, dimpreună cu alți *nemeși* unguri». — Mag. ist. II. 275 «aici iobagi și în țara muntenească rumâni, căroră în Moldova le zic vecini *nemeșilor*. — Idem III, 11: Duca-Vodă, den porunca Impărăției, au trimes pre un *neameș* de ținutul Hotinului». — I. et B. 291:

«Lumea, țara-mi strigă hoș,

C'am furat eu caii toți

Dar eu zău nu-i-am furat,

Făr cu stava i-am mînat

De la *nemeșul* bogat».

De aci *nemeșie*, *nemeșime* (Lex. B.) *nemeșesc* și *nemeșește*: I. Slavici, Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bucowina, 136: «Wenn einer, wie die Magyaren mit der Ferse auftritt, so heisst das (in Ungarn) *calcă nemeșește*, er tritt wie ein aufgeblasener Edelmann auf». — An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 40.) Nimesh, Nobilis; — Nemesesk — Nobilito; — Nemesesku-mă — Nobilitor; — Nemesesk — ă. — Nobilitaris; — Nemesië; — Nobilitas.

Tot de aci *nemeșoie* s. *nemeșoică* (Lex. B.)

Nialcoș — nyalka; — fudul, mandru, cochet; — mr. fudul, perifan; — fr. fier, orgueilleux, hautain, coquet.

Vaida Trib. VII: «*nialcoș* — fudul. Cuvântul se întrebuintează în acest înțeles și în Biharea. Proverb ades folosit în Selagiū, este următoriu: pe rând i omu *nialcoș* — cu încetul devine ceva, în urmă se vede, ce se alege». — M. Pompiliu Conv. Lit. XX: «cochet, mândru». — T. Fr. 55: «nealcoș, lancoș, măros = fudul, superb, mândru, măreț». — Jerney I, 147.

Nimuric — nyomorék; — chilav, schilav, schilod, schidol; — mr. secăt, cu mâhână; — fr. homme estropié, invalide.

Pop. Povești III, 62: «Să trăiesci cu bine *nimuricule!*

Inc' așa schidolă nu mi s'a dat în cale».

Idem 64: «Și-o 'mbucă odată *nimuricul*».

(Rodna Veche).

A. Gy. 87.

***Ocă**, *ucă* — ok; — cauză, motiv; — mr. itie, furñie; — fr. cause, raison, motif.

Cat. Calv. 26: «în aceste cuvinte nu numai contine Dumnezeu să nu fie nece un chip, nece o icónă, cu care s'ar arăta chipul lui Dumnezeu, ce încă scrie

și *oca* pentru care nu trebuie să le facă». — Idem 56: «Iară unde aũ lăsat pre nópte rîndueala acestui lucru, aciastai *uca*, că spre mîncaré mielului paștilor acéia vreme aũ fost rădruită in legea veche». Idem 67: «Despre despărțenie cu *ucă* dréptă». —

In graiul viũ n'am putut constata cuvîntul acesta.

Ocoș — okos ; — deștep, spiritual, isteț sfătos ; — mr. deșteptu, hitru; — fr. spirituel, ingenieux.

Lex. B. 1) cuvîntetoriũ, fireș : rationalis, rationalis, ratione praeditus. 2) înțeleptu, preceptu : prudens. 3) marghiolu — 4) sfătosu: schiolus, argutator. — Gaz. Trans. 1887, 262: «ocoș — înțelept, învățat, isteț, sfătos, pedante». — Vaida Trib. VII: *ocăș* câte-odată *uăcăș* = cuminte. — Jerney I, 147.

E un cuvînt fórte răspîndit. —

De aci *mě ocoșesc*: me sfătoșesc, fac pe deșteptul: ce te *ocoșești*? ! = ce te sfătoșești? ! (comit. Bistrițã Năseud și Mureș-Turda).

Lesiconul Budan ne dă substantivul *ocșag* «argutie». din ung. okosság. — Acelaș cuvînt spune Jerney (I, 147), că l'ar fi auđit prin Moldova. —

Odor — udvar ; — curte, ocol ; — mr. avlie ; — fr. cour. —

Familia XXV, 439: «Iuă-ĩ loc de casa ta,

Scóte-a ciurdaru ciurda ;

Și iuă-ĩ *odorul* teũ

Va sufla vîntul *perneũ*

(Biharia)

Vaida Trib. VII.

Să nu se confunde cu *odor* «effets, hardes, trousseau, joyau, bijou», de origine slavă. —

In compositiune-l găsim în : *odorbirăũ* (odor-ud-

var, birău-biró) «juge de la cour» «Hoffrichter». v. Lex. B.;— Cihac. II, 518.—

Palincă — pálinka; — vinars, holircă, rachiü; — mr. arăchie. — fr. eau de vie, brande-vin.

Lex. B.—I. et B. 230: «Trăsniasc'o sfintul *palincă*
Până și dragoste strică».

Reteganul 34: «Macar n'am beut nimică,
Num'o cupă de *palincă*».

Familia XXIII, 30: «Cetera și *palinca*,
Acelea m'a fost mama».

I. et B. 387: «*Pălincuță* (diminutiv), draga mea,
M'am jurat că nu te-o'i bea».

Este ungurescul pálinka, de unde a trecut la o parte dintre Români ce au fost în mai mare contact cu Ungurii. Greșește Demnul A. de Cihac, când îl numără între slavismele limbei române. Ce e drept palinka e slav, dar noi l'am împrumutat de la Unguri, și asta ne-o dovedește împrejurarea, că e cunoscut numai acolo unde contactul a fost mai mare, unde Românul a avut ocașie să bea palincă cu Ungurii. Sînt cu mult mai răspândite sinonimele sale: *vinars* și holircă, ceast' din urmă și sub forma *horincă*.

Palțău — pálcza; — baston, botă, bătă, ciomag; — mr. bastun, tegu, pulean, ciomag; — fr. bâton, canne, gourdin, houlette.

Lex. B. baculus, scipio; Stab, Stock.

Gaz. Trans. 1890, 153: «Dómne rău m'ai putut bate,
Fără biciü, fără *palțău*,
Numai cu norocul meu».

Conv. Lit. XXIV, 1093: «Ba io brato n'oiü veni,

Că te cunosc pe *palțău*,
Că ești câne și cialău».

Vaida Trib. VII.—«*Palțău* e un cuvînt prea puțin întrebuițat chiar și 'n țările supuse coroanei austro-ungare și cu totul ne 'nțales în celealalte părți locuite de Români. Ca și *palincă* și ca și multe altele este un cuvînt slav trecut pe la Unguri și apoi de la acestia la noi. Direct din slavonește nă-a venit forma *palițău*, (Cihac II. 241.—Mikl. El. Sl. in Rum.) pe care în deșert se 'ncearcă Domnul Simeon Manguica să-l derive din latinescul *palus* (rom. par) (Familia XIX, 495).

Parsec — pohárszék ; — armar s. almar ; — mr. du-lape, misandră ; — fr. armoire pour les verres.

Lex. B. 484: *parsecu* 1) de sticle, de glăji: *scrinium vitrarium*, der Glasschrank — 2) orî-ce almarîu, saũ sicriũ: *scrinium*, *abacium*, der Schrank.—A. Gy. 88.—Jerney I, 148.

Perneũ — pernye; — cenușă ușoară (de paie); — mr. cinușe; — fr. cendres légères (de paille).

Familia XXV, 439: «Și iuă-i (unde-i) odorul tēũ,
Va sufla vîntul *perneũ* (în notă cenușă de paie).

Piciocă, *piciocă*, *piceucă*—*pityoka*;—cartof, baraboïu, barabulă, crumpănă, gulă;—mr. mere din Pole (Constantinopole), patate, cartofi; — fr. pomme de terre.

Trib. II, 229: «cartofii se mai numesc: mere, pere, alune de pămînt, bóbe, baraboï, barabuște, *picioci*, peruște, crumpene, grumbe, ghistine, hiribe».—Cihac II, 520: *piciocă*, *picióică*, *piciórcă*, *picioarcă*».

Pițulă — piczula ; — o piesă de 10 saũ 20 crețari ;

Pompiliu 63 : «Opt cãntule

De *pițule*».

Familia XXII, 443 : «Șapte fete de-o *pițulă*,

Ș-un ficior de-o sută bună».

Col. ined. : Un ficior opt sute bune,

Șapte fete c'o pițulă.

Plăibas și *plevas* — plajbász ; — creion, cerusă ; —
mr. mulif ; — fr. crayon, cêruse.

Lex B. stylus cerussatus, Bleistift. — R. Pont. —
plăivas.

Se aude și forma *plevas*.

Popirus — papiros — hârtie ; — mr. carte tri
scriare ; — fr. papier.

Vaida Trib. VII. *poptiuroș*. — Familia, XXV,
524 : «Veste acasă a trimis,

Popirus cu sînge scris». (Biharia).

A. Gy. 89 : «păpiruș, popirus, piporuș :

De ar fi ceriũ *piporuș*,

Și bădița notaruș

Totuși nu s'ar putea scrie

Traiu nostru din pruncie» (Biharia).

Se aude de alt-fel și în Bănat.

Porozăũ — porozó, porzó ; — nãsip, pulbere ; —
mr. arinã, pulbere, țarã ; — fr. sable, poudre.

Lex. B. «arena scriptoria, der Streusand». — R.
Pont.—Jerney I, 148. — Cihac. II, 521.

Rãntaș — rãntás ; — prajã ; —mr. culeș.—fr. farine
brulée ou roussie dans du beurre.

Lex. B. farina tosta cibo incocta: die Einbrønne,
facu în vre-o mãncare rãntașu: cibo farinam tostam
incoquo: einbrennen, Einbrenn machen. — Etym.

Mag. I, 1949. — Jerney I, 148. — Vaida Trib. VII
prăjitură.—Cihac II, 522.

În comitatul Mureș-Turda sînt de o potrivă întrebuintate amândouă cuvintele: răntaș și prajă, primul de origine maghiară și al doilea slav.

Răntuesc—rântani; —arunc de ici colea, fărîm;—
mr. aruncu, aruc; — fr. jeter d'un lieu à l'autre;
casser, briser.

Lex. B. *răntuescu* — aruncu în tóte părțile fără
rëndueală: susdeque jacto, projicio, disjicio. — Vaida
Trib. VII, risip, sfărîm. — Jerney I, 148.

Rășpău — *rașpoi* și *rășpălău*;— ráspó, ráspoly
pilă;—mr. pilă; — fr. râppe.

Lex. B. «*rășpălău*: scobina, lima: die Raspel». —
Gaz. Trans. 1887, 263: «*rășpău* = pilă». De aci ver-
bul a *rășpălui* = a pili.— Vaida Trib. VII: *rașpoi*
= pilă mare, răzuitoare. — Cihac II, 522.

Rișcașă — riskása, orez;—mr. uriz, riz. — fr. riz.

Lex. B. oriza, der Reisz. — Cihac II, 523. Jerney
I, 149!

Rît — rét; — livadă, finaș, loc de cosît; — mr. li-
vade;—fr. prairie, pré.—

Lex. B. 577: pratum : die Wiese. — de cosît: pra-
tum foenarium : die Heuwiese.—Cihac II, 523.

I. et. B. 68 «Și te uită peste *rît*,
C'or gîndi că ne-am urît».

Col. ined. : Floricică di pe *rît*

Nu gîndi că te-am urît.

Eadem : Al meu dor și-al meu urît

Pare că l'am răsădit

Pin grădină, pingă *rît*.

Trib. VII. 38: «Du-te fică și te culcă

In mijlocul *ritului*,
Pe córnela plugului
In brațele Nițului».

Reteganul 59 : «Du-te dór pe sub rázor,
Nu veni pe *ritul* gol».

Jerney I, 149.—

Să nu se confunde cu *rit*—groin, boutoir, museau, trompe, slav de origine.—

Roștei — rostély;—zăbrele ; gratie, grătar;—mr. pirustie ; — fr. grillage, grille, treillis.—

Lex. B. «crates: a) p. e. la vre o feréstră i. e cratie ; das Gatter, Gitter. b) pe carele frigem carne: der Rost.— friptură pe roștei : caro super craticula assa: rostélyos petsenye : der Rostbraten.» — M. Pompiliu Conv. Lit. XX : «*roștei* : ușa de scândurele saú de lemne cioplite».—Vaida Trib. VII: «*roștei* = zebrea, grilă».—Gaz. Trans. 1888, 49 : «*roștei* — un fel de lésă, in miniatură, ce substitue ușa la intrări mai mici. Sint case țărănești provédute și cu ușa și cu roștei : ușa din lăuntru, roșteiul din afară».

Gaz Trans. 1890, 159 : «Fă-me pasărea frunzii
Pe *roschei*u temniți».

Pompiliu 16 : «Și ușiță
La temniță,
Și *roștei*e la pivniță».

Idem. 83 : «*Roștei* este un fel de lésă in minia-
tură, ce suplinesce ușa la intrări mai mici».

¶ In comitatul Mureș-Turda *răștei* : o îngrăditură cu
zăbrele : grillage, cu întunecarea lui o ca in : tát =
tot, lăcustă = locustă etc.—

¶ **Săbaș** — szabás ; — talie, statură, croială ; — mr.
boie, curire ; — fr. taille, stature, facon, découpure

Lex. B. săbaş = făulă s. féură.—

Săbău — szabó — croitor ; — mr. araftu; — fr. tailleur.

Lex. B. 606 : «*săbău* : cuvântu numai în Ungaria întrebuenţiatu; sartor, der Schneider».—Pop. Trand.: «Că am haîne la *sabău*». — Vaida Trib. VII.— Jersey I, 149.—

Lexiconul Budan ne dă următoarele, înrudite cu săbău: *săbăiesce* — more sartoris ; *săbăiescu*—sartorem ago; plico; *săbăiescu* —sartorius, *săbăire*, *săbăitu* — vestificina, ars sartoria ; suitio, sutura, plicatio.

Sacfiu, *saschiu*, *saştiu*— szegfü;—garoafă, flóre domnească, brebenoc;—fr. girofle, pervenche.

Lazăr Şăineanu Dicţ. germ. rom.: Nelke: 1) garófă, neghinea, vizdoagă, florî domneşti, *sacfiu*. — Familia 1887,294: «Frunză verde de-alunar

Pe mândru l'a prins jendar,

Frunză verde de *sacfiu*

Prinsu-l-a la oi pe rîu».

Col. ined.: Frunză verde de *saştiu*

Face-ţi-mi loc că io viû

Cu cocoşu fript în briû».

Cihac II, 327: «sasău, *saschiu*». Pe nedrept îl înşiră între elementele slave.

Sămădas — számadás; — calcul, calculare, socoteală; — mr. lugrusmo, ciucuteală; — fr. calcul, compte.

Lex. B. ratio, computus; die Rechnung. — Vaida Trib. VII: comput. Este foarte des întrebuiţat.

Sămădău — számadó; —contabil, teighetar; casier; — mr. tezghetar; — fr. comptable, caissier.

Gaz. Trans. 1890, 159: «Bădiță, bădițu meu,
Nu te băga *sămădău*,
Că-î pare satului rău.»

In legătură cu acesta *sămăduesc* — rendre compte — Lex. B.

Sechiraș — szekeres; — căruțaș, cărăuș, harabagiū; — mr. căruțaș, cociaș; — fr. voiturier, charretier, roulier.

Hasd. Cuvente I, 387: «Se făcea *sechiraș*, de imbla cu carul cu 4 cai» (Cronica călugărului Moxa).

Sersam — szerszám — unealtă, instrument, aparat; — hâlalte; — fr. instrument, util; appareil.

Gaz. Trans. 1787, 262: «*sersam* pl. *sersamuri* = unelte, rechisite de lucrat d. e. sfloderul, acul, securea». — Vaida Trib. VII: *sersam* — unealtă. — Jerney I, 146.

Cihac. II, 526 îi dă sensul de: «effets de harnachement d'une selle; *țarțam* houppes du harnachement d'un cheval de selle, et puis houppes, bouffetes, franges en général».

Sorgoș — szorgos; — urgent, necesar; — mr. cu ananghe; — fr. pressant, urgent, nécessaire.

Lex. B. necessarius: dringend, — R. Pont. — Cihac. II, 526. — Jerney I, 149.

De aci *sorgoșală* — urgence, presse. (Lex. B).

Sucă, *suhă* — szokás; — obiceiū, datină, datină sau nărav rău, caprițiu, pasiune; — mr. adete, huie, cinte; — fr. habitude; mauvaise habitude, caprice; passion.

Lex. B. «*sucă* = obiceiū. — Petru Furdui, Col. I. Tr. VIII, 187: «Déi védéá ké lé já,

Zi mái ám dupé kurá,

Și dé ár zicsé cseva,

Szpuné ké ásá mi *szuka*».

Vaida Trib. VII: «caprițiu, datină înrăutățită;— A. Gy. 99.—Cihac. II, 526: «habitude, mauvaise habitude».

Ungurescul *szokás* înseamnă «habitude, coutume usage», în românește însă a luat și însemnarea de caprițiu, nărav, de unde *sucaș* = nărvos—caprițios. Când o vită *împunge* sau e *împungoasă* se zice că are *sucă* sau e *sucașă*. etc.

Lexiconul Budan ne dă și verbul *sucuesc* cu sensul de *obicinuesc*, sensul primitiv a lui *sucă*.

Forma *suhă*,— *znahă*, pasiune, ce ni-o dă Domnul Ștefan Buzilă în Trib. VIII, nu poate fi de cât *sucă* cu trecerea lui *c* în *h* ca: *jăhuesc* din *jăcuesc* etc.

«Smeii aū *znaha* (sau *suha*, adecă pasiunea) de a răpi fetele de împărat»; apoi «Dacă la strigăte le vine *suhă* (adecă pasiune) pe vre-o vită sau om să-l deoachie, îl deoache deși are ciucuri».

Suciū — *szöcs*;— *cojocar*;— *mr*, *cujuhar*;— *fr*, *pelletier*, *foureur*.

Lex. B. pelio: *der Kirschner*.—R. Pont.— *fabricant*, *marchand de pelisses de paysans*,— Cihac. II, 527.

Cod ined.: U, iū, iū față de *suciū*,

Haī cu mine pînă 'n huci!

Cu mine dacă-ī vini

Știū că nu ți-ī bănui».

Surucluesc— *mě*— (*meg*) *szorulni*;— *me încurc*;— *mr*. *me împultescu*, *me îmbudusescu*;— *fr*. *être embarrassé*, *pressé*.

Lex. B. ad *egestatem*, *angustias aducor*.— Jerney. I, 150.— Vaida Trib. VII.

Surzuesc — (*meg*) *szerezni*; — *câștig*, *agonisesc*; *cruț*, *păstrez*;— *mr*. *amintu*, *păstrez*; — *fr*. *procurer*, *faire avoir*, *fournir*; *économiser*

Lex. B. augeo, addo; quaero, adquireo.—Vaida Trib. VII: *surzuesc* = păstrez, câștig.—Jerney I, 149.

De aci *surzuire, surzueală, surzuită*: Vaida Trib. VII: câștigul adunat prin cruțare.—Jerney I, 149. — A. Gy. 99. — Cat. Calv. 53: «iară de pre altă parte iaste cinul, care se ține de fapta și de *surzuita* domnului, adecă de apă, cuvinese a ști hasna șacramentului său tainei întru spălarea trupului».

Sușig s. *sușug* — szükség; — lipsă, trebuință, neajuns; — mr. lipsă, neajunzere, ananghe; — fr. manque, besoin.

Vaida Trib. VII. — Alex. Gy. 99.

In legătură cu aceste avem cuvîntul *sușigat* s *sușugat* — lipsit; privé.

Conv. Lit. IV, 267: «Nu mă 'mbii noră la voi,
Că vi-î casa sus la șatră
Și de multe-î *sușigată*».

Familia XXIII, 294: «Casa voastră-î sus la șatră
Și de multe-î *sușigată*».

(Maramureș):

In comitatul Mureș-Turda se întrebuițează mai des formele *sușug* și *sușugat*, de cât *sușig* și *sușigat*.

Șarg — sârga; — galben;—mr. galbin;— fr. jaune. M. Căn. 250. «*șarg* = culoare la cai, pătat, tărcat».

Trib. VI, 119: «Dar când al treilea căpăstru 'n
cap îl punea

Și la tată-so se ducea,
Pe el șaua că punea,
Și cu armele să gătea.
Acum *șargu* nebunul,
Dinainte mesteca».

Șarg e un nume ce să dă la cai, luat după cu-

lărea galbină a calului, întocmai ca și *surul*, după colorea sură. În Moldova a ajuns să se întrebuițeze pentru culorea cailor pătați, târcați, după afirmarea D. M. Cănianu și asta numai din cauza nepriceperei vorbeii *șarg*, care corespunzând pe deplin ungurescului sarga, însemneză galbin.

Domnul V. Vaida (Trib. VII) ne dă și cuvântul *șărgaci* = gălbiniu, tot ca nume de căi.

Șing — sing; — stinjin, cot; — mr. cot; — fr. aune, toise.

Familia XXV, 296: «Lemnele-s afară 'n *șing*,
Tu mori afară de frig».

(Biharia).

Vaida Trib. VII: șing = cot.

Se aude numai în părțile, unde contactul e mai mare.

Șogor—sogor;— cumnat;— mr. cumnat;—fr. beaufrère.

Lex. B. affinis, der Schwager.

Gaz. Trans. 1889, 235: «N'a *șogore* banii ție,
Sora să-ți fie soție».

I. et B. 553: «Dar nici frumoasă nu-mi place
Că prea mulți *șogori* imi face».

Cuvântul *șogor* a persistat numai în parte în semnificațiunea de *cumnat*; în multe ținuturi locuite de Români *șogor* se întrebuițează pentru a arăta o înrudire mai îndepărtată. *Șogori* sînt și aceia, cari fac curte efectivă uneia și aceleași femei, după cum se vede din citațiunea de mai sus: Dar nici frumoasă nu-mi place, că prea mulți *șogori* imi face, în care se vede lămurit cum s'a peiorat sensul primitivului șogor. De alt-fel cam asta e sôrtea streinistă

melor. Aşa a păţit-o jupân, aşa e pe cale să o pată madame, dar nici o dată cumnat, domn sau dómână.

Şugar — sugár; svelt, subţirel, mlădios, deliŭ, alburiŭ;—mr. fidan;—fr. svelte, élancé; blanchâtre.

Lex. B. *şugar*, — gracilis, schlank.—Gaz. Trans. 1887, 2 3: *şugar*, *şugărel* — om cu păr alburiŭ, adică nici alb nici galben.—Vaida : Trib. VII: nume ce se dă la boi.—Pompiliŭ 63 : «Un turc tènër, frumuşel,

La statură *şugărel*».

Idem 94: «*şugărel* : ca rađa de sóre, mlădios».—Jerney I, 149.

Şuhan, *şohan*, *şohănită* —soha ; — nici-odată ; — mr. vîrnă-órá — putevîrnă-órá. — fr. jamais.

Familia XXIII, 522 «Cu mândra, care o am,
N'oiŭ vedea raiul *şuhan*».

(Ascileul Mare)

Pop. Trand. 158« Noi nu ne-om lăsa *şuhan*».

Conv. Lit. XXII, 1111: «Sămănat-am măgheran,
Şi n'o răsărit *şohan*».

Col. ined.: Io-î respund din măgheran,
Că nu i-oiŭ mai fi *şohan*.

Vaida Trib. VII, «*şohan*, *şohănită* — nici când: nici-odată».

Şuldeŭ — süldö ;— godac, goadin, iepuraş ; — mr. purcel, liepuraş;—fr. jeune cochon au dessous d'un an, marcassin ; levraut.

Lex. B. 685: *şuldeŭ*, purcel sau epure din est'an, hornus, hornotinus.—M. Pompiliŭ Conv. Lit. XX.

Numele şuldeŭ se dă în genere animalelor, cari sînt încă în desvoltare.

Şuleŭ, *şalăŭ* — süllö ; — sandre, brochet-perche.

Lex. B. **şuleu** : Lucio perca. — Cihac II, 527,—Jerney I, 149.

Şurluesc, *şuruesc* — surolni ; — frec, spăl (podéle sau vase) ;—mr. frec, aspel ;—fr. frotter (ex. le plancher, les vases).

R. Pont.;—Trib. VII, 249: «După negru mérgă dracu,
Că trebue rîu oprit,
Şi săpun de cincî de argint
Treî muerî la *şurluit*,
Şi tot nu-l mai vîd albit.

Col. ined.: Săracile fetile,
Cum le mai ţin şelile :
Ziua merg căpăluesc,
Noaptea spală *şurluesc*.

Cihac II, 529.

Tărcat—tarka;—de diferite culori — mai ales negru pîtat cu alb sau viceversa, bălţat, pestruî;—mr. şiren;— chindisit;—fr. tacheté, bariolé, bigarré, avec une chanfrein blanc.

Lex. B. «varius, versicolor, maculosus, scutulatus: bunt, scheckig».—Bobb.: «cu multe fete, variegatus. — Speranţa 157: «Şi—acolo pe lîngă uşă,

Ce se vede aşa *tărcat* ?»

Conv. Lit. VI, 268 «Că cine mi-î drăguţ mie,
Să cunoste dintr'o mie,
C'are ochî nestîmpăraţi
Şi curea cu bumbi *tărcatî*».

I. et. B. 312: «Fă-mă doamne, ce mi-î face

Fă-mă năframă *tărcată*».

Vaida Trib. VII: «om *tărcat* la maşe», acest *tărcat* nu e alt ceva de cât traducerea lui pestriţ din fra-

za «om *pestriț* la mațe» pentru «om rău». Jerney I. 150.

De aci avem *tărcătură* «bigarrure» *tarce* «cheval tacheté». (Lex. B. ; — R. Pont.) și *terchea-berchea* «pêles—mêles, vétilles, fadaise (Cihac II, 531).

Tărhat, terhetii—terhet;—povară, greutate, sarcină;—mr. greutate, sarcină:—fr. chargement, poids.

Lex. B. :—Cihac. II, 523. — Vaida Trib. VII: «terhetii, povară». A. Gy. 101.—M. Pompillu Conv. Lit. XX: «terhetii, povară, încărcătură».

Cuvîntul e format din ungurescul «terhet», acusativul de la terh» s. «tereh».

De aci *tărósă* «enceinte», «grosse» (Lex. B. ; — Cihac II, 532:)

D. Vaida ne dă ca un cuvînt din Selagiu și verbul *terhelesc*, «charger», care vine de-adreptul din ungurescul *terhelni*. (Vaida Trib. VII.)

Tecăruesc—tekerni;—sucesc, cărnesc, întorc;—mr. şuț, tornu, învîrtescu;—fr. tordre, guinder, hisser.

Lex. B. verto, verso, torqueo, circumago; drehen, umdrehen, wenden.— Cihac. II, 532.

Temeteu—temetö; cimitir; fr. cimetiére.

Gaz. Trans. 1888, 128: «Dar cine ne-a despărțit,

N'ar avea loc în pămînt.

Nice loc în *temeteu*,

Nici scânduri de copîrșeu».

Gaz. Trans. 1886, 20: «Nu me'ngropa 'n *temeteu*,

Ci mă'ngropă în birtul tîu».

Vaida Trib. VII: «țintirim, cimitir».

E întrebuițat numai de cei mai apropiați de Un-

guri, înlocuit fiind în cele-alalte părți cu *țintirim* și *cimitir*.

Ticlăzău s. *teclăzău* — téglázó; — fier de călcat rufele;—mr. her tri cămeși;—fr. fer a repasser, carreau.

Lex. B. teglăzău: ferramentum (instrumentum) laevigatorium: das Bügeleisen, Plätteisen.—Jerney I, 150. A. Gy. 102.

De aci *ticlăzuesc*, *ti glăzuesc* și *teglăzuesc*; — téglázni;—calc (rufele), înăspresc, întăresc (rufele);—mr. daŭ cu cólă;—fr. repasser (le linge).

Lex. B. — Pop. Trand. 188: «iubesc curățenia atât de tare, în cât adesea daŭ și cupa de lapte din gura copiilor numai să pótă plăti jupânesei Aniko întăritul și *ti glăzuitul* (călcatul rufelor). — Jerney I, 150.

Se întrebuintează și forma cu *c* și cea cu *g* ca și: tocmaï și togmaï, ticneală și tigneală s. ticnă și tignă.

Tist — tiszt;—funcționar, magistrat, oficer; — fr. fonctionnaire, magistrat, officier.

Lex. B. munere fungens, superior, officialis; provisor, curator.—Pap. Ilar. II, 218: «așia-dar aŭ lăsatŭ tóte chefurile și aŭ poruncit tuturor *tisturilor*, în grabă să se gătéscă de răsboiŭ».

Conv. Lit. XXII, 535: «Poruncit-o, poruncit,

Un tâlhar de generar

Și alte *tisturi* măi mari»

I. et. B. 299: «De-ar fi pușca de hămei

Regimentu de femeï

Și *tisturi* de pėtrânjei».

Idem 470: «Câte paie și gunóie,

Toate-s *tisturi* și biraie»,

Col. ined.: Tot în acest timp are loc alegerea co-

miteților sau a *tisturilor*, care iaă asupra lor aranjarea sêrbării (de la Crăciun).

Tistie, tisturie—tiszt s. tiztség;—funcție; magistratură; — fr. office; magistrature.

Lex. B. *tistie* și *tisturie* munus, provincia, officium. — R. Pont. — Eliad XI: «Știa soldații legioanelor lui Traian sau și ai falangelor lui Decebal, ce este iusbăștia, kîrsărdăria, *tistia* etc.?»—Vaida Trib. VII: «diregătorie» — Jerney I, 150.

Atât *tistie*, cât și *tisturie* sînt formate de la *tist* de cât prima de la singular, iar cealaltă de la plural

Tîrnaț — tornác; — coridor, vestibul, pridvor;— mr.— chioșcu;— fr. corridor, vestibule; porche.

Lex. B. 268: porticus, prostas; der Gang.— Gaz. Trans. 1888, 49: «târnaț = pridvor».

Col. ined.: Cătu-î orașu de mare,
Nu-î curte c'a dumnitale,
Pi din sus cu *tîrnățuc*....

Trib. VI, 236: «Ei merseră decî afară,
In *tîrnaț* și se culcară».

Pop. Povești V, 51: «Domnul era în *tîrnaț* (galerie)».

Col. ined.: Cu o mână
Poarta-și ține,
Cu brațile,
Tîrnațile

Jerney I, 150.

Tîusău — tisău — tüzö; — chimir; curea, mr.— chimere, bărnău, brănu;— fr. ceinture.

Vaida Trib. VII: «Nici o mândră n'ar măi zice:
Nu strica baniî voînice!
Și te prinde de *tîusău*

Și te trage 'n făgădău».

(Selagiū).

Todoman, tuduman, — tudomány; — protestare, intercesiune; — mr. protestare; — fr. protestation, intercession.

Lex. B. *todomanu* și *tuduman* — «intercesio, protestatio». — R. Pont. «intercésion, prière pour quelqun, protestation, opposition. «A. Gy. 104, spune că l'ar fi auđit în com. Biharia și Arad cu sensul de «martore».

Este ungurescul *tudomány*, care astăzi însemnează «connaissance, science» iar în limba veche ungară: «protestation, intercession». (v. Cz. et. F. VI, 478).

Ca substantiv nu-l-am auđit nicăiri. E întrebuițat însă verbul:

Todomănesc, tudomănesc, tudumănesc și *tondomănesc* — protestez, fr. protester.

Lex. B. *todomănesc* și *tudumănesc*. — Vaida Trib. VII. «tudomănesc = protestez». În comitatul Mureș-Turda l'am auzit cu epenthesa lui *n*: *tondomănesc*.

Tolcer — tölcser; — în Moldova: leică; în Muntenia: triflor și pâlnie; — mr. hincă; — fr. entonnoir.

Lex. B. «*tolceriu*: infundibulum». — R. Pont.: «entonnoir; tolcerul unei mori: tremie; tolcerul unui vulcan: cratère».

E des întrebuițat.

Topancă — topán; — gheată, păpuc (mai ales soldățesc); mr. stifalete, păpuță; — fr. brodequins, bottines.

Gaz. Trans. 1888, 128: «Rele ڊile am ajuns Dómne,

Că tóte fetele-s dómne,

Cu *topănci* și cu barșóne».

Se aude fôrte rar.

Tulaï s. *tuluóie* — tolvaj ; — ajutor !, vai !, aoleo !
— mr. vai, ca vai de mine ; fr. aux secours !, ahi !,
aïe ! hélas !

I. et. B. 393 : «Me duseï la riul sęc
Dorul mândrei să-l înnec,
Și-l băgai în valea sacă,
Tulaï, tulaï că se'nneacă».

M. Pompiliu Cons. Lit. XX. «*tulaï* — aoleo». —
Vaida Trib. VII. aoleo.

Este ungurescul tolvaj hoț, care ne-a dat pe al
nostru *tălhar* (v. ac. cuv. P. II). iar în părțile
unde contactul cu Ungurii a fost mai mare și mai
durabil s'a diferențiat în substantivul *tălhar*, cunos
cut de toți Româniï, și în *tulaï, tulvai* s. *tulvai* și
tuluóie, exclamațiune de desperare. Este evident, că
la început însemna numai «ajutor contra hoților» ! și
numai pe urmă a ajuns să fie întrebuițat în ori-ce
moment de desperare. Când Românul strigă *tulaï* !
trebuie să se fi întâmplat o mare nenorocire: foc, jaf
sau omor.

Turvinesc — törvényt (hozni) — decid, hotăresc;—
mr. fac vulie, fac niete; — fr. décider;

Trib. VII, 159 : «La Gruia, ce-mi tot venea ?

Tot venea și iar venea,	Și'mi grăesc
Vre-o doi, trei vultureï,	Și'mi ciormănesc
Și vre-o doi, trei șoimeï,	Și de Gruia <i>turvinesc</i> ,
Și vre-o doi trei corbi negri.	Fața albă ca să-ï strice,
Și se'ntorc,	Și carnea să i-o mânânce»
Și se'nvorc,	(Bănat).

Țifraș — czifrás ; — curățel ; ornat, ornat împo-

dobit, cochet ; — mr. alăxit, fudul ; fr. propret, orné, paré, coquet.

Trib. 1887, 35 : «Ficuleana mea !

Doară tu voești,

Tifraș Unguraș ?»

Țintirim — czinterem ; — cimitir ; — fr. cimitière.

Pop. Povești V, 79: «Iar după sfânta slujbă, cine nu rămânea în *țintirimul* bisericeii să asculte sfaturile moșului Arvinte, a părintelui ?» — Vaida Trib. VII:—Jerney I, 143.—Cihac. II, 535.—Lazăr Șăineanu Incercare asupra semasiologiei limbei române (Rev. Tocil, VI, 247): «Pentru lăcașul morților Româniî din Muntenia n'au avut o numire specială, de oare-ce până mai deunăzi se îngropa în curtea fie-cărei bisericii. Mănăstirile își aveau însă cimitirele lor. Cu introducerea acestora în orașe deveni populară vorba chimitir din grecul *κοσμητήριον* «lăcaș de dormire». Moldovenii și Ardelenii întrebuițează pentru aceiași noțiune, cuvîntul *țintirim*, ungurește cinterem, din latino-greul coemeterium».

Peste munți e foarte des întrebuițat de o potrivă pentru *cimitirul* propriu zis, și pentru curtea bisericeii, unde de alt-fel se îngropă oamenii mai aleși.—După mărturia lui Jerney și a Domnului L. Șăineanu, cuvîntul e întrebuițat și în Moldova.—De alt fel îl găsim și la Eminescu în *O mamă*.....

«Iar dacă împreună va fi ca să murim,

Să nu ne ducă'n triste zidiri de *țintirim*»,
și în Creangă Vol. II, 2.

Țîpău — czipó ; — o pânișoară ; — mr. sumună ; — fr. une petit pain.

Gaz. Trans. 1886, 132: «Să facă colaci cât casa,
Și *țipóie* pe cât masa».

Conv. Lit. XVI, «Dă-mi o coajă de *țipău*:
S'o dau la robuțul meu».

Trib. VII, 205: «Of de Lună și până Joi,
Tot cu mâna prin *țipoî*,
Pentru doi grițarași noi».

Țircălam, *țircălan*, *țercălan* — cirkalom ; —
compas, circin; — fr. compas.

Pop. Trand. 185: «Locul pe unde se bat pariî i-l
desemnăză cu un *țircalam* (circin) original, adecă :
un om ié un par în mână și înturnându-se în călcăi
trage cu parul prin pământ un cerc mai regulat de
cât siracusarul Archimede». — A. Gy. 45. — Cihac
II, 535.

Ughian — ugyan; — chiar, într'adevăr; — mr. ca-
drihea; — fr. même, et même; certes, sans doute,
assurément.

Lex. B. profecto, sane, edepol, reipsa, maximopere;
ach, nun, gewisz, wirklich. — Cihac II, 536: «(connu
seulement en Transylv.)»

Uîagă, *oîagă* și *îagă*—üveg;—butelie, glajă, gara-
fă, sticlă;—mr. ghilie, șiș, olbă;—fr. bouteille, flacon,
verre, cristal.

Familia XXIII, 522: «Vine dorul de me'ntreabă,
La feréstă de *uîagă*».

(Ascileul mare).

Gaz. Trans. 1890, 147: «Palinca se bea din *îagă*». —
M. Pompiliu Conv. Lit. XX: «*îagă*». — Vaida Trib.
VII: *îagă*, glajă; se pronunță și *oîagă*. Diminitivul e
ieguță și *oieguță*. — R. Pont. *uîagă*: verre, bou-

teille».—Lex B. *oégă, oegariu; uïagă*».—Cihac II, 518.

E întrebuințat numai în părțile, unde amestecul e mai mare; în celealte părți se întrebuințază *glajă*, din germ. *Glas*.

Uricaș — örökös; — moștenitor; — mr. urmaș; — fr. héritier.

Cat. Calv. 38: «Pentru că ni-aș făcut cu sângele lui cel scump *uricașii* lui». Domnul Al. Ghörgy ne dă cuvîntul *urichiș*, ca întrebuințat în comitatul Aradu-lui, cu sensul de *pentru tot-dea-una*: «Am cumpărat un lanț de pământ *urichiș*». (106).

Utăluitor — *utáló*; — uritor, cel ce urește; — mr. așel care uraște; — fr. détesteur, détestant, haïssant.

Ps. Sch. 168: «și să vrea *utăluitorii* meu» (în Psaltirea lui Coresi: uritoriul meu).

Văcălaș — vakolás; — tencueală; — mr. laspe, asveste; — fr. crépissure, crépi.

Lex. B. tectorium, lorica, arenatum: die Tünche, das Tünchwerk, der (das) Malter, Mörtel. — Etym. Mag. I, 1949. — Cihac. II, 537. — Jerney I, 150. — Vaida Trib. VII: murueală văroasă.

Văcăluesc — vakolni; — tencuesc; — fr. crépir.

Lex. B. tectorio induco, lorico, trulisso, areno: mit Malter bewerfen. — *lingură de văcăluit*, adică mistrie: trulla cimentaria vakoló Kalán: die Mauerkelle. — Cihac. II, 537. — Jerney I, 150. — Vaida Trib. VII.

Vădăslenc — vadászni; — vînez; — mr. avin; — fr. chasser.

Gaz. Trans. 1890, 159: «Pe marginea pădurii Mers' o badea-a *vădăslii*».

Vaida Trib.. VII: «a vîna». — A. Gy. 107.

Vălătaș—vallatás; —cercetare, investigare, uluită; —mr. chîftare, sîtîxire; —fr. enquête, interrogatoire, examen, investigation.

Lex. B. *vălătașu*, adecă uluită: inquisitio, investigatio; die Untersuchung. — Etym. Mag. I, 1949. — Cihac II, 537. — Jerney I, 150. — Vaida Trib. VII.

Vălătesc — vallatni; — cercetez, investighez, esaminez; —mr. sîtîcsescu, aleg;—fr. enquêter, examiner, faire subir un interrogatoire.

Vaida Trib. VII. «fac interogator». — Jerney I, 150.

Vălău — *halău* — válú;— troacă, sghiab, scoc;—mr. cupaņe; —fr. auge, abrevoir, huche; auge de moulin.

Lex. B. alveus aquarius: der Wassertrog. — R. Pont.—Cihac II, 537.—Jerney I, 150. — M. Pompiliu Conv. Lit. XX: «*valău*, sghiabul, unde se adapă vitele și scocul de la moară».

Vaida Trib. VII.—Marienescu Bal. 18: «Si mîncarea
î-o dădea

In *valău* porcilor

In bliduțul puilor».

Familia XXIII 319: «Vaî din buza ce-î din sus

Poți face *haleu* la junci,

Și din buza ce-î din jos

Poți face *haleu* la porci».

(Solnoc Dobâca)

Șovăirea între *v* și *h* își are analogii în: *hitioan* și *vitioan*, *haiduc* și *vaiduc*, *hiclean* și *viclean*.

Vălceag — váltság; — preț de rescumpărare; —fr. rançon.

Lex. B. pretium redemptionis: das Lösegeld. — Cihac II, 538. — Jerney I, 150. — A. Gy. 107.

Valōs — választ;— rēspuns;—mr. — apandise, turnare;—fr. réponse.

Gaz. Trans. 1888, 112: «Așteptă mândră vre-o trei zile,
C'a veni *valos* la tine».

Eadem 119: «De te-ai duce 'n sus ca 'n jos
Să-î trimit mândrii *valos*».

Vaida Trib. VII: «*valos* = respuns».

Cuvîntul «*valos*» înlocuește pe «rēspuns» numai atunci când acest respuns se trimete 'n scris, altcum se întrebuițează de obiceiū «rēspuns».

Vandră, — vândor; — haimana, om fără casă și masă (propriū, călător, migrător), budușlău, pușlău; — flaneur, vagabond; — mr. haïmana, tihialae.

Familia XXIV, 471: «Că eū am fost fată de gazdă,
Mē dădu maïca la *vandră*».

(Biharia)

Varmegie, *ormegie*, — vármegye; — comitat; — fr. comitat, comté (nom de chacun des principaux districts en Hongrie) (Cihac II).

Lex. B. commitatus, die Gespannschaft, das Comitatus. Magaz. ist. III, 312. «Și poruncim fōrte tare în tot locul, în *varmegiă*, în scaune etc.» — Rev. Tocil. II, 313: «pe când aū pornit vlădicul neunit V. Moga în vizitație în *varmeghia* Hinediori». — N. P. 15: «Scriem tuturor domnilor..... și tuturor deregătorilor, care sînteți făcători de dreptate și purtători de cinste în *varmegia* Hinedórei».

Gaz. Trans. 1888, 154: «Ce am tocmit eū cu lelea,

Nu strică nici *varmedea*,

(în notă: autoritatea comitatensă)». — Vaida Trib. VII: «comitat».

Forma *ormegie* n'am găsit-o de cât în Lex. B., unde se găsește însă și forma plină *varmegie*; de alt-fel *ormegie* pentru trecerea lui *vá* accentuat în *o* are analogie în *oraș* (város) — ogaș — yágás);

Vică — véka; — mierță; — mr. cupă; — fr. bois-seau, la quatrième partie d'une certaine mesure. — Lex. B. metreta, modius; das Viertel.

Pompiliu 62: «— Cătu-i prețul nevestei?

— O *vică* de bani galbini
Și alta de husoși bunî».

Familia XXIV, 471: «Așterne căpenégu,
Că-ți dau banii cu sacu,
Și deschide mâneca,
Că-ți dau banii cu *vica*»

Eadem: «Și cu bani nenumărați,

Tot cu *vica* măsurați».

Pop. Povești III, 11: «Când povestile pe la noi trecea, mama atunci mă făcea și apucaî una de chică și-o aruncaî într'o *vică*». M. Pompiliu Conv. Lit. XX: «o măsură de capacitate; are două brădiî».

Vifel — vöfél, vöfély s. vofény; — chemător, invitat, la nuntă; — mr. firtat; — fr. garçon de nocés, premier garçon, celui qui convie aux nocés.

Lex. B. invitator ad nuptias: der Hochzeitbieter. Cihac II, 538. — Jerney I, 151. — Al Gy. 108. — Pop. Trand. 197: «Chemători = sunt feciorii sau ómenii cărî chiamă la ospetiu; în munții apusenî le dicu *vifel*, în valea Hașegului ghiaverî».

1) **Vigan** — vig, vigan; — veselos, vial, jovial; — mr. hrios dișclis; — fr. joyeux, jovial.

Lex. B. *vigens*, *vegetus*, *vividus*, *vivax*, *frisch*, *munter*, *lebhaft*, *belebt*.—Cihac. II, 538.—M. Pompiliu Conv. Lit. XX, *vesel*, *cu chef*.—T. Fr. 65.—Gaz. Trans. 1790, 192: «De-aş mai hori tot de *vigan* (în notă: *vóie bună*) Nu-aş mai hori şohan».

De aci *mă vigănesc* «se réjouir»; într'o baladă din Biharia Familia XXIV, 472: «Când ai fost tu amărită,
Şi flórea ta a fost dubită,
Şi când tu te-ai *vigănit*
Şi flórea ta a înflorit».

2. **Vigan**, *vigană* şi *vigănău*—viganó;—rochie;—mr. fustane, jupă;— fr. robe.

Familia XXV, 424: «De-ar fi doamna de Țigan,
Numa să aibă *vigan*».

Reteganul 43: «Fie doamna şi Țigană
Numai să aibă *vigană*».

Idem 54: «Drăguța ta mēi fărtate,
Tóte ulițele bate
Cu ulcica după lapte,
Şi de vede că-i rău
Tot âmbă cu *vigănău*».

Idem 75: «Hop lele cu *vigănău*
Nu ești de ocolul meu;
Ocolul meu e tinos,
Vigănău-ajunge jos».

Se zice *vigănău* mai ales pentru rochiile lungi, cari le tîrăsc dómnele în urma lor.

Vig, s. *gig* — *vég*; — capet sau vînzol de pînză sau de postav numit şi văiug, piéce de drap.

Gaz. Trans. 1890, 37: «Şi te gată fórte bine,
Ca să placî la orî şi cine
Tot în *viguri* de *joljuri*».

Creangă II, 47: «Căci trebuie să vă spun că la Humulești torc și fetele și băieții, și se fac multe *giguri* de sumani, și lăi și de noaten, care se vînd și pănură și cusute».

In comitatul Mureș-Turda și Bistrița-Năseud se pronunță de asemenea *gig*; analogii în: *gin*=vin, gină = vină, gișină = vișină.

A. Gy. 107.

Zaiū—zaj;— sloiū, sgomot;—fr. glace flottante, glaçons; bruit.

Lex. B. zaiu: glacies soluta, in undis natans.—Cihac II, 539.—Jerney I, 151.

Zar—zár;—zăvor, broască;— mr. clie, areze ; — fr. serrure, verrou.

Bobb. II, 575 «încuietóre, vectis, clausură;— Lex. B. 767: «zaru, sera, clastrum; das Schlosz».—Jerney I, 151.—Cihac. II, 539.

Inrudit cu slavicul zăvoru, zavora, dar luat prin Unguri.

Zob—zab;— ovės;— mr. ovez, uvez;— fr. avoine.

Trib. VI, 127: «Bine calul îi hrănea,
Îi da *zob* cu mernița
Și vinul cu vedrița».

(Bănat).

II

CUVINTE COMUNE
TUTUROR ROMANILOR DIN DACIA TRAIANA

Alcătuiesc — alkotni; — creez, produc, formez; compun, arangez;—mr. arădăpsescu, fac;—fr. créer, produire, former, composer, arranger.

Cuvântul este studiat de D. Hasdeu în Etym. Mag. așa că cel mai nimerit lucru cred că va fi, să las să urmeze aci părerea D-sale.

Iată ce dice d-sa în sus numita operă pag: 769. «Deși, fără îndoială, cuvântul vine d'a dreptul din maghiarul alkotni «créer», totuși derivațiunea din *cât*, propusă de Lexiconul Budan, e foarte ingenioasă, rădēmându-se pe analogia vechiului italian «quotare = componere, ordinare», și nu este fără o brumă de adevăr. Dintru'ntâiū alcătuiesc = alkotni trebuia să fi însemnând numai «créer», adecă scot la ivelă ceva nouă privit ca o unitate, nu ca o adunare, de exemplu :

Luî Adam l'a sa zidire Dumnezeuu i-a dăruit a fi stăpân peste tôte ce el le-aū alcătuit....

(Zilot, Cron. p. 3).

și deja mai târdiū, pe terenul românesc, se va fi născut sensul de «composer, arranger», «așeđ împreună mai multe una câte una», pe care nu-l are prototipul unguresc și care pare a se datori anume

etimologiei poporane de la al-cât, înlesnită prin unele construcțiuni ca:

Milă-îți era de țără s'o veți cum o bântuia,
Iscodiri n'ajunge 'n minte pe câte alcătuia...

(Beldiman, Traged. o. 2497).

În *alcătuire*, după cum s'a încetățenit la noi prin etimologia poporană, fie-care din elementele constitutive ale totului este al-câtele față cu cele-l'alte, adecă alcătuesce cutare proporțiune numerică; bună oră la Alexandri, Iașii în 1844: țeranii, cari, slavă Domnului! alcătuesc cel mai mare număr, nu și-au părăsit nici o dată obiceiurile, nici limba nici portul ....» unde alcătuesc este ca și când am întreba: «al-câtele este țeranul între cei-l'alți Români».

La cele zise pînă aci de d. Hasdeu, am de observat, că alkotni în limba maghiară nu însemneză numai «créer,» ci tôte semnificațiunile, cari le are alcătuesc în românește, le are și alkotni în ungu-rește, vezi Czuczor G. et Fogarasi I. A. magyar nyelv Szótára I. pag. 123.

«I. Ca verb activ»—continuă d. Hasdeu—«*alcătuesc* se pôte traduce mai totd'auna franțuzește prin «composer» și «arranger».

a) *alcătuesc* «composer», fie în sens fisic, fie în cel intelectual, sinonim cu întocmesc.

A. Odobescu, Mihnea-Vodă p. 37, vorbind despre mazilia acestui principe în Ardeal: «Toți grofii și nemeșii din Sibiu și de prin pregiur *alcătuia* o curte care se bucura de bilșugul și de traiful Domnesc al Voevodului mazil....»

Costache Negruzzi, Zoe, I: «El purta un antereu de suvaia alb, era încins cu un șal roșu cu flori,

din care o pólă i se slobozia pe cópolisă stângă, iar capetele *alcātuind* un fiong dinainte, cădeau apoi peste papucii lui cei galbeni»....

Zilot, Cron. p. 2 : «Acum vedënd iar în patria mea primejdie mare și înțelegëndu-o pre dînsa toc-măi stîrv în mijloc la atâtea hiare, măi alcătuii și acéstă scurtă scrisóre»....

La Cantemir, Ist. ierogl. (Mss. în Acad. Rom. p. 29) : ... cămila nepăsărită și paseré necămilită, căriia unii alcātuindu-î numele Struto-camilă îi dzic ; această precum hirișă cămilă să nu fie, pénele o vād-desc, și iarăși hirișă pasere să nu fie, nezburaré în aer o părăște... — *alcătuesc* se referă la numele compus : *στρουθο-κάμηλος*.

b) *alcătuesc* «arranger», sinonim cu tocmesec :

Ioan din Vinți, 1689, f. 179 a : «Priiméște dară, Biruitorîule ruga și rugăciunîa noastră și odihnéște — toate sufletele carele s'au pristăvită măi înainte întru nădějđe învierii și a vieții cei de véci, și le *alcătuiaste* numele lor în carté vieții»...

O predică a Sf. Ioan Crisostom, sec. XVII (Cod. Mss. miscell. al Bis. Sf. Nicolae din Brașov, p. 492 : «așa cu adevărū să crédeți, că pre noi tocmitu-ne-au Domnul și ne-au *alcătuit*»...

II. Ca verb reciproc, a se *alcătui*, sinonim cu «a se învoi», însemnéză «convenir».

Beldiman, Tragod. v. 43 :

Pun soroc, hotărăsc điuă, între ei s'alcătuesc,

Și o grabnică ispravă cu toții nădejduesc. — sau
la Donici, Leul la vînat :

Leu, lupu, vulpea și cănele o dat'

Ca niște bunî vecinî s'au fost alcătuit :

Cu toții întrunit
Să umble la vînat»...

Mie mi se pare că alcătuesc, sensul de «convenir» l'a luat sub influența ungurescului *alkudni*, care tog-măi *convenir* însemnăză. Diferința în pronunțare între *alkotni* și *alkudni* e pre-a mică, cât să nu fi fost confundate într'o singură vorbă, care evident și-a mărit sfera.

«III. Ca verb reflexiv, — continuă D. Hasdeu, — mă *alcătuesc* are în limba veche înțelesul de: a'și strînge tóte părțile corpului într'o grămadă, a se ghemui, a se sgârci, «se ratatiner, se ramasser, se pelotonner».

Așa la Coresi, Amilian 1580, quatern. XXXI p. 7: iaste cămileei măi lesne pre în urechile acului a se *alúcătui* de cât bogatului a se spăsi»..., unde *alcătuire* însemnăză a se face de tot mic. (Luc. XVIII, 25).

De asemenea la Cantemir, Ist. ieroglif. (Mss. în Acad. Rom. p. 59):» — supt gardul din afară bine aprópe să lipi și acolea ca mortul să trânti; acesta așa *alcătuiudu-să* și mulcomiș lă pămînt ascundzindu-să, celalalt cât ce putea ciritéele scutura, și cu piciórele uscatele frundze — stropsînd le suna»....

«Pe lângă substantivul verbal *alcătuire* și adjectivul verbal *alcătuit*, din *alcătuesc* s'aũ format *alcătuelă* sau *alcătuiñă* «composition», și *alcătuitor* «compositeur».

Aldămaș s. *adălmaș*; — áldomás; — cinste, bacșiș; — mr. crișmăllu. — Etym. Mag. I. 779: «1° vin bu comme arrhes à la conclusion d'un marché; 2°

pourboire. Cu sensul al doilea se aude numai peste Carpați.

Dictionar Mss. Bănățen circa 1670 (Col. I. Tr. 1883, p. 423): «Aldemash. Donum».

Lexicon Budan: «Aldămaș, das Trinkgeld».

Cu primul sens având o accepțiune juridică, cuvântul e foarte poporan. «A da aldămaș» și «a bea aldămaș» însoțesc la țărani și la orășenimea de jos ori-ce vîndare sau cumpărare, și chiar tot felul de învoeli între doi sau mai mulți.

Idem p. 782: «Ceii ce ieaă parte la aldămaș, vese-lindu-se împreună ca un fel de marturi la încheierea tocmelei, se chiamă *aldămășari*».

Lexicon Budan: «*Aldămășariu*, praesens mercipotui, combibens e mercipotu».

«In Țara-Românescă mai cu sémă, aldămașul era un obicei atît de juridic, încât în actele domnesci de întărirea cumpărăturelor se arată anume aldămășarii. Ast-fel într'un crîsov din 1631 scris slavonesc (Venelin, 298), Parvul din Urlați cumpărându-și mai multe vii, Domnul specifică pe toți aldămășarii, câți au asistat, adecă au băut cu prilejul fie-cărui cumpărătoare în parte etc.»

«In vécul de mijloc mai ales, acest obicei juridic era foarte respândit pretutindenea. Intr'un text din Francia citat de Du Cange (Gloss. lat. v. Poticula): «Vendidimus Druvallono presbitero dimidium cujusdam campi, et accepimus pretium in quo nobis complacuit, hoc est, in argento solidos XVIII, et ad poticulas quas simul bibimus denarios XVIII». D. Bogišić pe de altă parte, în tractatul său despre «Obicelele juridice la Slavi», constată aceeași datină la

Serbî, la Bulgari, la Poloni, la Ruși etc., unde ea se numește «mohorycz», «litki», «litkup», «likovs» și altele (Pravni običaji u Slovena, Zagreb 1867, p. 85, 182). La Români dar instituțiunea în sine și nu e de loc unгурescă; însă curat unğuresc este numele *aldămaș* = áldomás «pot-de-vin, toast, bénédiction», de la áldani «bénir». Tot de la Unguri aŭ luat cuvîntul și Serbii: aldumaš întrebuițându'l întocmai ca la noi (Bogișič, Zbornik pravnik običaja, Zagreb 1874 p. 424, 465, 466). Prin etimologie poporană de la «a da [vin ori rachiŭ]» s'a născut apoi forma românescă metatetică *adălmaș* sau adalmaș, cea mai întrebuițată în graiu și pe care de la Moldoveni aŭ împrumutat'o Rutenii: odomaš.

«După cum am văduț mai sus, la țeranî *aldămaș* e sinonim cu cinste, cuvînt slavice anterior întroducerii termenului unğuresc și carele la rîndul sêŭ traduce pe latinul vulgar honor cu același sens, de exemplu într'un text medieval: «domini consules faciendo honores villae dederunt dictis communitatibus unum vas vino plenum...», adecă: «aŭ făcut cinste cu un butoiŭ de vin», de unde și franțuzesce «faire les honneurs» ca într'un act din 1363: «commença ledit Perrin à dire que de l'honneur ou du disner dessusdit il ne paieroit aucune chose» (Du Cange, v. Honor). În acest mod ne apar la Români trei straturî: de 'ntăiŭ latinul *honor*, pe care apoi slavicul cinste îl înlocuesce în tôte accepțiunile sale și ast-fel îl gonêscce din graiu, în fine maghiarul *aldămaș* suprapunêndu-se vorbeî slavice numai în sensul cel juridic».

Alean — ellen; —contrar, dușman, vrășmaș; dușmă-

nie, vrășmășie, pizmă, ură; dor, amar, durere, supărare, necaz, chin; — mr. dușmănilie, închismă, învîrinare; — fr. contrariété, adversité, envie, désir, chagrin, mélancolie.

Lex. B. simultas, odium occultum; der Groll; — An. Lug. (Rev. Tocil. VI): contra.

I). C. V. 84: «Deci de acolo văislămū și trecūmū în Chipru, derepce eră vântulū *într'alénu*» Hasd. Cuvente I, 8: «voiu întórce fața mea *în alénul* vostru». — Idem 10; «și veți hi îmblând în alénul meū eū încă voiu îmbla *în alénul* vostru» (în traducerea Leviticului de la 1688: «veți merge cătră mine *în curmezîș*:»). — Cat. Calv. 7. «Fariseii și toți cărturarii jidovilor, cari judecară pre Chs. spre moarte fiind nevinovat și alte săboare multe, întru carele multe lucruri făcură în aleanul scripturii sfinte».

II). Alex. Balad, 97: «Eū am un seleaf de fir
Și'n seleaf un ertagan
Ce mă scapă de *alean*».

Alex. Poes. pop. 255 : «Și de capete-î scurtam
Și *aleanu*-mă ușuram».

I. et B. 68: «Câte-s de la noi la deal,
Teate țin pe mine-*alean*».

Conv. Lit. XX, 90: «Căci nu zac de nici un rău,
Dar zac de *aleanul* tēū,
Că nu-î nimene cu drag,
Să-mi pue mâna la cap,
Să mă'ntrebe de ce zac».

Idem. 282: «Și nu mă mai știe nimeni,
Cu ce-*alean* trăesc pe lume».

Pompiliū 41: «Eū nu cânt în butul tēū,
Ci horesc de-*aleanul* meū».

Sevastos Cintece 22: «Și Prutu-î din mal în mal
Și trăesc cu mult *alean*».

În texturile vechi, după cum se vede din citațiunile de sub I, *alean* are semnificațiunea de *contrar* și peste tot aceea de împotrivire. În graiul viu (II) însă, sensul acesta, care corespunde pe deplin ungurescului *ellen* a fost aprópe coplesit de semnificațiunea: *melancolie*, *dor*, având un rol foarte însemnat în literatura poporană.

Cuvîntul e de origine maghiară; *a* inițial a rezultat din *e* întocmai ca în *arnie*u din *ernyö*, *amistu*esc din *emészteni*, iar *ea* din *e* întocmai ca în *viclean* din *hitlen*.

Etym. Mag. I, 819. «N'are a face cu adiectivul paleo-slavic alinŭ (Cihac), nici cu latinul *alienus* (L. B).

Din derivatele maghiarului *ellen*, mai găsim în Dicționarul Mss. Bănățen circa 1670 (Col. I. Tr. 1883 p. 422):

«Alenshig. Inimicitia» (= *ellenség*).

«Alenish. Inimicus» (= *ellenes*).

«Alenzuiesc, Contradico» (— *ellenezni*).

«Alenzuitură. Contradictio».

«Aleniș figurază deja în Palia de la Orăstia din 1582 (Cipariu. Anal. p. 73)».

«Despre originea maghiară a cuvîntului nu mai poate fi dară cea mai mică îndoială».

«Ca termin poetic el va rămânea în limbă».

Domnul *C. Lytzica* îmi comunică, că în Tutova *alean* însemnază *somn* și-l găsim în fraza: «te fură *aleanul*». Atunci îmi veni 'n minte frumoasă poezie a lui Eminescu, «Freamăt de codru», unde *alean*

este cu aceeaş semnificaţiune saŭ mai bine cu aceea de «aţpire»:

«Tresărind scântee lacul	Las <i>aleanul</i> să mă fure
Şi se légănă sub sóre ;	Şi ascult de la răcoare
Eŭ, privindu-l din pădure	«Pitpalacul».

Pentru a se putea înţelege acéstă frumósă metaforă, las să urmeze aci cîte-va şiruri din importanta lucrare a Domnului Lazăr Şăineanu: «Incercare asupra semasiologiei limbei române» (Rev. Tocil. VI, 331): «Admirabilă este metafora» a fura sfântul pe cine-va pentru «a adormi», în care «sfîntul» representă pe Dumnezeu saŭ personifică pur şi simplu «somnul», care figuréază asemenea în acéstă locuţiune. Cal. basm. pe 1883, p. 23: «După ce se ridicară de la masă, se aruncară pe un maldăr de pae şi cât să Ńici Dómne-ajută, îi fură *sfântul*». Acelaşi pe 1882. p. 21: «N'adormi de témă, ca să nu-l fure somnul».

«Une-orî poporul, pentru a da expresiunii o nuanţă de răutate invederată, înlocuieşte pe *sfântul* din locuţiunea de mai sus cu *Aghiuţă*, numele comic dat dracului. Aşa într'un basm din Vlaşca (Ispirescu, p. 106): «In paharul, ce zăcaşul de proprietar dete lui Făt-frumos, amestecă, fără să ştie el nişte burueni adormitoare. Cum bău, îl şi *fură Aghiuţă*. Căzu într'o amortélă sor cu mórtea».

Avënd în vedere, că *alean*, pe lîngă: melancolie, chin, durere, mai însemnéază: *vrăşmaş*, *pizmaş*, nume cu cari se înlocuieşte foarte des cuvîntul *drac*, vom înţelege numai de cât că «te fură *aleanul*», s'ar putea traduce cu «te fură *Aghiuţă*» de mai sus.

Altoan — *altoană*, oltvány — oltovány;—mr. pom ambulisit;—fr. jenne arbre greffé, plante greffée.

Etym. Mag. I, 935: «Altoan s. altoână. Acastă formă circulază în popor, mai ales în Moldova, alături cu formele oltoan, ultoan sau hultoan și oltoână. pe cari le indică Cihac (II, 518). Variantul cel mai răspândit este aspiratul hultoan și hultoână. La masculin, *altoan* sau hultoan se chiamă în genere tot felul de pomi altoiți (V: Florescu, Sucéva, c. Ruginósa); la feminin, *altoană* sau hultoană, o varietate de struguri cu bóbe mari cărnoșe, numite și «pómă grasă» (N. Teodorescu, Iași, c. Sinesciú); apoi la feminin și la masculin de o potrivă, se zice la un soiú de cireși, «cerise bigarreau» (Cihac), altoan sau hultoan, altoană sau hultoană, deosebindu-se o varietate albă și o varietate négră.

«Este maghiarul oltvány «greffe, ente».

E fórté vechiú în limba română; se găsește în cele mai vechi scrieri românești.

Altoesc—oltani—mr. ambulisescu;—fr. enter, greffer; inoculer, vacciner.

Etym. Mag. I, 936: «Este maghiarul oltani «enter». Alături cu *altoesc* circulază formele oltoesc, ultoesc hultoesc (Cihac). Sensul de «inoculer, vacciner» e de tot nou; înțelesul vechiú al cuvintului este numai «enter, greffer».

Altoiú: «Etym. Mag. I, 936: greffe, ente, oeilleton. Formele colaterale: oltoiú ultoiú, hultoiú (Cihac). Altoiú se deosebesce de altoan, care însemnéază numai pomul supus altoirii sau trecut prin altoire, pe când altoiú este materia cu care se altoesce. Derivă din maghiarul oltó «greffeur», de unde o formațiune foneticesce mai corectă ar fi fost «altăú», care însă s'ar fi cofundat cu pronumele posesiv».

Domnul Hasdeu citează o doină din Banat, unde altoiul însemnează un arbore altoit, adică un altoan. Am să adaug la această că în unele părți din Ardeal la arbore greffé îi zic *ultóie*, iar pentru altoiul nici nu există un termen special, ci îi zic: «mlădiță de ultuit».

Aprod —aprod;— page, armășel, tînăr, fecior sau copil de casă, ușer; — mr. tiner, ușar, portar:— fr. page, adolescent, écuyer, servant, trabant, apprenti, facteur, huissier.

Let. II, 199: «aprozii atunce nu era din ómenî proști, cum sânt acum, ce era tot feciori de boieri, și portul lor era imbrăcați cu șarvanale cu cabanițe». Alex. Poes. pop. 203: «Slugî, aprozi, copii de casă».

Czuczorși Fogarasi in: A magyar nyelv szótára îi dau următoarele însemnări: 1) un tînăr nobil în serviciul prinților și altor căpetenii, 2) purtătorul spadei la vechii cavaleri, 3) un tînăr, care își face educația fie în științe, fie în maestrii, recrut.

Etym. Magn. II, 1369: «1 page; 2 huissier. In primul sens, cu care ni-a venit din maghiarul apród, ne întîmpină numai în vechile testuri, precum și 'n Dicționarul Mss. bănățen circa 1670 Col. I. Tr. 1883, p. 424): «aprod. Ephoebus», adică: «ephebus, ἔφηβος adolescent». Nu figurază nicăiri «în vechii cronicari cu însemnarea de vítéz». Idem p. 1372: «Istoria aprodului se resumă în următoarea scădere: de'ntăiu el este «page», «enfant noble», copil de boier dat la Curte pentru a dvori, în pace și 'n resboiu, pe lingă fața Domnului, deprindendu-se acolo cu lumea cea mare în așteptare ca vrista să-i permită a fi boierit; ca semn de înaltă încredere, Principele îl tri-

mite cu porunci la unii și la alții; de aci însă, mergând une-orî și după însărcinarea sftnicilor princiarî, aprodul începe a perde din însemnătate; în zădar se mai face cât-va timp o deosebire între «aprozi de Curte» și «aprozi de tîrg» sau «aprozi de Divan», căci odată pe pripor, lucrul ajunge în curând că orice fel de aprod devine un simplu «huissier», o tréptă la care copiii de boieri și nici chiar de boierinași nu vor să se pogóre, ci se'ndesă numai prostimea; de unde, în sfîrșit, astăzi acest nume se dă în genere la slugi de pe lîngă autorități, de pe la ministere, prefecture, tribunaluri etc», Jerney I, 141.

De aci *aprodel* și *aprodie*. Etym. Mag. II, 1373.

Arpăcaș — árpakása; — fr. gruau d'orge, orge perlé, mondé, égrugé.

Etym. Magn. II: «Orz curățat de peliță, care se pune în sorbituri (L. M.) — Un fel de orz curățit de jojghiță din care se face ciorbă (Costinescu)». — R. Pont. — Cihac. II, 476, — Lazăr Șăineanu dicționar germ. rom. Gerstengraupe — *arpăcaș*.

Băcău — bakó; — calău, hingher; — mr. jilat, cârjiliu; — fr. bourreau.

R. Pont. besoin, m. nécessité, f. fig. homme, maître, m. *a'și găsi băcăul*, trouver son maître. — Cihac II, 437: *băcău*, seulement dans la phrase: *A'și găsi băcăul* trouver son diable.

Esistă o altă frasă tot cu sensul acesta: a da de dracul «trouver son diable»

Bănat — bánat; — pică; mustrare, întristare, supărare, mâhnire, regret, melancolie; — mr. pică, închismă, mîraze, părere de areu, învirinare; — fr. rancune, reprimande.

Let. I, 252: «având *bănat* pe Leși, de paguba oamenilor săi cu Rězvan, aű trimes solű cu jalobă la Rodolf». — Magaz. ist. III, 63: «tot venitul ce ar fi avut, tot Domnului Muntenesc aű dat cu multe *bănaturi* și ponosluri.»

El. Sevast. 46: «Acum nu vű fie cu bănat, să vedem ce zestre are fata. M. Căn. 144: bănat «părere de răű, măhnire. G. Teod. 84, Nota 3» *bănatű*, cuvűntű de origine maghiară, exprimă ideea despre dorű, supűrare, măhnire și melancolie».

I. et B. 280: «Când e coalea la luat,
Aműndoi tragem *bănat*».

Col. ined. : Ț-oű trimitte bade, carte
Pe de laturű cu *bănaturi*
In mijloc
Pară de foc.

Cih. II, 478: «*bănat*, soupçon, reprimande».

Cuvűntul s'a format direct din ungurescul *bánat*, lărgindu-și sensul, căci în ungurește însemnează numai regret, melancolie.

Numele de *bănat* s'a dat și unei flori, întocmai ca și numele *jéle*.

«*Bănat* e foarte adănc intrat în popor și mai ales în poesia acestuia. Este aproape așa de des întrebuintat și așa de poetic ca și alean, și cea ce ȃicea Domnul Hașdeu în Etym. Mag. despre alean, s'ar putea ȃice și despre *bănat*: «Ca termen poetic el va rűmănea în limbă».

Creangă I, 127: — «Da, nu-ȃi fie cu *bănat*, om bun, că am șuguit și ieű». — Creangă II, 89: «și poate că nu veȃi aduce *bănat* nici gramaticului, nici profesorului, nici lui Trăsnea».

Bântuesc s. *bântuesc* = bântani ; — prădez, stric, vatăm, supër ; — mr. împrad, nâirescu. R. Pont : occ asioner une perte, un dommage, lesser, nuire à, fig. offenser, outrager, choquer, blesser, attaquer.

Cuvînt, ce se găsește atât în scrierile vechi cât și moderne: Let. III, 385 : «Nu lăsa să bântuiască, niște rēi asuprașori». Hasdeu Cuvente I, 128 : «Să nu-î bântuiți de nimic, nici să se plângă călugării de la S-ta mănăstire». Magaz. ist. II, 301 : «Nu veți fi *bântuiți*, nici superați de nimeni».

D. al. Odobescu în: Iconografia lui Traian 3 și 4. «Trebue negreșit să socotim, că acele efigii au fost poate însutit mai frecvente, preste toată întinderea imperiului, mai nainte ca dărăpănările epocelor de barbarie să fi *bântuit* podoabele monumentale ale lumii romane».

De aci *bântuire* și *bântueală*. Tot din bântani sa format și *bântălesc*, verb ce se aude prin Selagiū întocmai ca confiscălesc (saū lesc), contrălesc etc.. v.) Bobb. Dict. Rum. Lat. Ung.) și însemnează : «a face supărare cuiva prin bătae, șicanare, vatăm, ofensez, jîgnesc». — Vaida Trib. VII.

Bănuesc—bănni 1) presupun, daū cu socoteală, îmi vine'n gînd; trag la îndoială; 2) îmi pasă, regret, îmi pare rău, mă supër; 3) împut (a împuta); — mr. 1) am șubee, mă înduescu; 2) îmi pare arēū; 3) încaciū; — fr. 1) soupçonner, douter, présumer, supposer, se méfier de 2) regretter, se repentir, s'affliger; 3) reprocher.

Prima semnificațiune a lui bănuesc, e cunoscută numai în România liberă și este mai îndepărtată de ungurescul bănni, care însemnează regretter, se repentir de qch. A doua e răspîdită prin țerile supuse

corónei Austro-Ungare și în Moldova cu unica deosebire că peste munți e reflexiv:

Col. ined.: Draguțu cu hîda-mî șede;
Las' să șadă, s'o iubească
Numai să nu-și *bănuească*.

I. et B. 248: «Busuioc cu foaia verde
Drăguțu cu alta-mî șede;
Șadă și prubuluească,
Numai să nu-și *bănuească*».

Trib. VI. 149: «De lacrămî nu-mî *bănuesc*,
Da-mî *bănuesc* de obraz
Că-i de tînăr cu necaz».

Diez nu cunóște de cât sensul de «regretter». (Diez I, 127).

Vaida Trib. VII: «Sensul de suspicionez, prepun în dialectul selăgian cuvîntul nu-l are».

Creangă I, 152: «numai să avem vorbă din'nainte să nu fii reu de gură, c'apoî mi-i să nu mă scoți din sărite și să mă faci — cite — odată — să'mî ies din răbuș afară.

— Nicî despre asta nu mă tem că-i *bănuî* bade Ipate». Idem 154: «Stăpâne să nu *bănuești*, dar am să zic și eû o vorbă: de ce nu te'nsoří!».

Și în fine sensul de reprocher «îl are *bănuesc* în Moldova»: Creangă I, 107: «dar iepele eraû ale lui și când le grijea, grijite eraû, ieară când nu, n'avea cine să-i *bănuiească*».

Alex. Poes. p. 298: «Mierlușcă pasăre sură
Nu-mî tot *bănuî* din gură».

De aci *bănuire*, *bănueală*, *bănuitor* și *bănuelnic*.
Bărat, — barát.

Cihac II. 479: «*bărat*. prêtre catholique-roumaine

(moine) à Bucarest; — *bărăție*, église catholique-romaine., monastère cathol, à Bucarest; — *barát*, ami, moine».

D. Lazăr Șăineanu: Incercare asupra semosiologiei limbei române (Rev. Tocil. VI, 245): «Preotul catolic se numește în Bucuresci, *bărat* din ung. *barát*» călugăr, de la psl, *brat* = frater; de unde *Bărăție*, numele bisericeii catolice din București».

A. Odob. I. 101: «Toată obștea cuviósă, mueri și bărbați, asculta cântările latinesci a le *běratului* și resunetul măreț al organului.

Belfee, bulfee — *bélfá* — Bal. Mór; «*bélfá*: 1) die Heuleichse, 2) aufwärts laufender Theil eines Joches, 3) das Kernholz, das Ladholz.

Reteganul 116: «Țucuți lele ochii tei

Când vor fi frunze 'n *bulfei*».

T. Fr. 49: *belfee* sînt lemnele, cari împreună polița cu cerdița la jug.

Belfee nu se aude de cât în părțile mai amestecate cu Ungurii; în tóte celealalte părți se zice bulfee, ca plurale tantum.

Belșug, *bilșug*, *bevșug*, *bivșug*, *biușug*, *bișug* — *böség*; — abundență, productivitate, îmbelșugare; — mr. birichete; — fr. *abondance*, fertilité, profusion.

B. Dos. 120. «Avem *bișug* mare în sfînta ta casă.» — Idem 207: «Și de *bișug* nime nu scapă». — Mag. ist. I, 350 *bilșug*; — Let. I, 10: Tîrguri vedite pentru de toate *bivșugurile*. — Idem pag. 19: *bevșug*. — A. Odob. I, 98»: *bilșug*.

Cuvintele acestea cu tot aspectul variat, ce ne prezintă sînt formate din una și aceeaș vorbă unгурescă: *böség*, cuvînt, ce exprimă idea de «abondance, ferti-

lité». Formele *bişug* și *biuşug* trebuie să fie cele mai vechi; din *biuşug* s'a născut formele *bivşug* și *bevşug* iar formele *bilşug* și *belşug* cu intercalarea licidei, ca și în bâlciu din búcsú.

În Comitatul Mureş-Turda pe lângă *bivşug* se mai aude une ori și *biuşag*. — Forma însă sub care se aude în România este *belşug*, de unde s'a născut cuvântul cu mult mai întrebuițat: *îmbelşugare* și *îmbelşugat*.

Beteag s. *biteag*—*beteg*—*bolnav*;—mr. lănzid;—fr. malade; infirme.

A. Odob. I, 108: «Cel mai mare de ani, Petru, *betég* și mărunțel la boiú, înăinta cu greu sprijinindu-se într'o cârjă».

I. et B. 83: «De-oî fi moartă de *beteagă*».

Idem 273: «Cu trupul *beteag* de moarte»

Col. ined.: Nevastă, nevasta mea,

Sănătósă te-am lăsat

Și *beteagă* te-am aflat.

Eadem: Toate mândrele-s *bitege*.

După cei cu căpenege.

Peste Carpați cuvântul *beteag* este zilnic întrebuițat, întocmai cum e în România, *bolnav*. Sinonimul său *bolnav* cu accentul pe prima silabă în unele părți are un sens specific, dându-se celui bolnav de o boală aproape incurabilă, venerică sau unui schilod, și subst. *boală* însemnéază o bółă venerică sau orî-ce boală constatată de popor ca contagioasă: boală la vite etc. *Beteag* și *beteşug* se aplică mai ales pentru bóle mai ușóre, cari se pot spune turtura, nu și pentru cele secrete.

De aci avem subst. *betegie*: infirmité. A. Odob.

I, 111: «iată cârja, cœi-va sprijini *betegia*; — *betegos* — maladif; — verbul reflex. *mě betegesc* — mă îmbolnăvesc, nasc; — mr. mă lănzăzesc, escu lihónă; de unde: betegită: — femme en couche (R. Pont).

Sensul de: a naște, l'a luat *mě betegesc* după ungurescul beteg-ágy: patul femeii care naște, numit în ungurește și gyermek-ágy, de unde beteg-ágyas: gyermek-ágyas: = femme en couche.

Beteșug — *beteșig* și betegșig: — betegség; — bôlá; — mr. lângóre; — fr. infirmité, maladie.

Cuvîntul beteșug — betegșig și beteșig, cu tóte că se aude în tóte părțile locuite de Români, totuși mai des e întrebuițat în țările supuse Austro-Ungariei.

Jerney. I, 142: «betegség = beteșug (ló-nyavala)».

Cuvîntul se derivă din *betegség*, întocmai ca *hicleşug* (vicleșig) din *hitlenség*, *meșteșug* din *meșterség*, cu trecerea lui *ség* în *șug* sau *șig*, sufix, care devenind românesc a fost aninat și la vorbe nema-ghiare ca în prieteșug, etc. și cu căderea consunelor înaintea lui; v. sufixul *șug*, pag. 17.

Bir — bér; — dare, tribut; — mr. dat, hreũ; — fr. împôt, contribution, redevance, tribut.

Cihac. II, 482.

De aci *birnic* și *birelnic* «contribuable».

Mikl. El. Sl. im Rum. numără *bir* și cu derivatele sale între cuvintele de origine slavă și apoi adaugă; «Der sl. Ursprung des Wortes ist sehr zweifelhaft: man vergleiche magy. bir — posse, possidere».

Biruesc — birni; — înving, stăpânesc, înfrînez, mă mësor — mă iaũ la luptă; geoiesc, ajunge, mă ridic,

mă am, mă stăpânesc, mă conving; — mr. azvingu, am, înduplic; me aridic, me scol, me alupt; — fr. vaincre, posséder, tenir, avoir; pouvoir, avoir la force, la faculté de faire; se lever, se posséder, se convaincre
Balad. Alex. 70: «Și ori care a *birui*, (va învinge) Bărbătelul meu a fi».

Domnul Alex. Odobescu în Iconografia lui Traian p. 3: «Dar acela, care scie să-și *birue* = lăcomia, să-și stăpânescă nețermurită puterea» etc. (înfrînez).

Trib. VI, 201: Corcea: «Turcule bolîndule,

Dar ce tipî și chiotești?..

Sau ai gând să te lovești.

Cu noi să te *biruești*? (să te măsori).

De-î așa, hai ne lovim,

Amîndoi ne *biruim!*».

Let. I, 19: «Nicî îi *biruea* pămîntul cu hrana «(ge-oia, îndestula).

Let. I, 287: «Că Domnul este să se pórte cum *biruește* venitul țării». (geoiește, supoartă, ajunge).

Cat. Calv. 70: «După ce se va *birui* despre curvia ei, trebuiește să judece săborul ci-au poruncit domnul despre unii ca aceia».

De aci *biruire*, *abiruire*, *biruință*, *biruitor*, *biruit*.

Cât pentru abiruire, iată ce dice Domnul Hasdeu în al d-sale Etym. Mag. p. 87: «Abiruire, subst. fem.; victoire. Intr'un text circa 1600 (Cuv. d. bătr. II, 81): «și căzu întru ce nu știia, unde ți-i mortia acolo, unde ți-i *abiruiré...*» față cu paleo-slavicul: poběda, «victoria». Substantiv format într'un mod anormal din infinitivul întreg luat împreună cu prepozițiunea infinitivală *a*: a—biruire.

Bizuesc (mă) — bizni — mă încred, am încredere,

mă sprijin, mă rađăm; — mr. mă incred;— fr. avoir confiance, se fier en, se reposer sur, compter sur.— Lex. B. commito, credo, fido, confido, fretus sum, nitor.

Let. I, 482: «și *bizuindu-se* și locului, aű eșit întru întîmpinarea Turcilor la acele strîmtori».

Let. III, 425: «Am slujit căt am fost tînăr, o zic și nu mă sfiesc

Pe orî cine vrei întreabă, acum nu mă *bizuesc*».

Adevărul IV, No. 959: «La banchetul oferit,... a demonstrat, că republica se *bizue* pe baze nezdruncinabile.— Fab. rom. 115: «Fiind atăt de mic, în ce te *bizuești?*»

Jerney I, 142.

«*Bizni*» în ungurește înseamnă: avoir confiance, se confier, confier, de unde a trecut direct la noi, menținându-și însemnarea.

De aci avem *bizueală* și *bizuire*.

Greșesce A. de Cihac, când din *bizuesc* derivă pe *biză*, pe care-l traduce cu usage, coutume, confidence, (Pan. P. 2. 97: 1 *face bizele* lui fait des confidences). (Cih. II, 482). Asemenea și Diez când pe *bizuesc* îl numeră între cuvinte de origine albaneze v. Diez. Gram. d. l. Rom. I, 127.

Borcan — borkanna; — ol, gavanos;—mr. ólă;—fr. cruche, pot de terre, jarre,

Cihac II, 484: *borcan*, cruche; — *borcănel*; — borcănat, courbé, crochu; *nas borcănat*».

E ungurescul *borkanna* (bor-kanna) = *cană de vin*.

Borviz — borviz ; — apă minerală ; — mr. apă acră ; — fr. eau minérale acide.

Gaz Trans. 1889, 44 : «Place-mi borvizul cu vin
Și mândra din sat strein».

Familia XXV, 379 : «Place-mi borvizul cu vin
Mândra din satul vecin».

Bor în ungurește însemnează «vin» și *viz* «apă» adecă apă pentru vin. Cuvîntul acesta, cunoscut în toate părțile locuite de Români, peste munți se înlocuește uneori cu *borcut*, care propriu zis însemnează *isvor de vin* (bor-vin și kút-isvor, fântână). La noi a fost adus cuvîntul de Secuîi, cari ne aduc apă minerală din Borszék ; de alt-fel numele de borviz se și dă mai ales apei minerale de Borszék numindu-le pe celealalte : ape minerale, adăogînd numele localității de unde se aduc»

Bumb — gomb ; — nasture, buton, globușor, cercel ; — mr. nasture ; — fr. bouton, petite sphere, globe ; pendant d'oreille.

Cu primul sens cuvîntul *bumb* e foarte răspîndit ; îl găsim nu numai la Români de peste munți, ci și în Moldova, și mai rar în Muntenia, unde s'a specificat sensul pentru nasturi rotunzi.

I. et. B. 408 : «Nici ai boi.

Nici ai slugoi

Nici ai junci

Cu coarne lungi

Fără curele cu *bumbi*».

M. Căn. 248 : «năsturaș = bumbușor».

An. Lug. (Rev. Tocil. VI), «Bumb, nodus, bumbushor, nodulus».

Din sensul al doilea al cuvîntului *bumb*, acela de

sferă, glob, s'a născut adiectivul *bumbuliu* pentru
 idea de «rotund, sferic,» rond, sferique; kugelrund,
 kugelförmig.

Cât pentru sensul de cercel ce-l are uneori cuvîntul
 «bumb», acéstă semnificațiune n'am putut-o constata
 de cât la o prea mică parte de Români de peste munți.
 Familia XXV, 138: «Bade, dragă din Iula,

Țucu-ți ochii și gura

Și *bumbuțu din ureche*».

Familia XXII, 464: «Țucu-î *bumbul din ureche*
 Și gurița când îi sete».

(Ascileul Mare).

Vaida Trib. VII, *bumghi în ureți* (urechi) = cercei.

De aci: *îmbumb* «pentru» «închiu» «și *des-
 bumb*», «deschiu» o haină.

Cheltuesc — költeni; — spesez; — mr. hărăjescu; —
 fr. dépenser, fair des frais.

Ca verb activ transitiv e foarte des întrebuințat
 cu sensul de dépenser, fair des frais; măi are și sen-
 sul de a vinde, însă a vinde ceva numai pentru a se
 scăpa de el, ca d. e.

Conv. Lit. V, 115: «Dar nu-î pune prețul mare,
 Doar îl *cheltuești* pe cale».

Apoi sensul de a perde sau a omori vremea în:
 «*cheltuesc vremea*» Let. I, 100.

Ca reflexiv: Ant. Pan. I, 27: «Te-ai cheltuit astă
 sară, pe fete să le cinstești».

An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 30). Kiltuiesc. Expendo.

De aci avem formațiunile românești *cheltuire* și
cheltueală.

Direct din ung. költség s'a format *kélcsig*—
 sumptus (An. Lug. Rev. Tocil. 30) și *tielșig* ((*chelșig*)
 care se aude în Selagiu (Vaida Trib. VII.).

Chezeș, *chezaș*, *chizeș* — kezes — garant, răspunzător, ostatec;—mr. garantu, chifile; — fr. garant repondant, otage.

Let. II, 248: «îl tot grăbea de bani, ce era ei *chizeși* pentru dînsul». — Pap. Ilar. II, 232: «însă 12 ómenî fruntași ai tiererei îaŭ luatŭ la împărătie, ca nisce *chezași* de paciuire, să siédiă la Çiarigradŭ zălogŭ unŭ anŭ».

A. Odob; I, 129: «Primesce dar înapoi acest drag *chezaș* al amăgirei și al deșartelor mele dorințe». Idem 84 (in sens figurat): «bușile staŭ bine nșepenite pe *chezeși* lor». El. Sevast. 62: «Unul din ómenii miresei șice: — Eŭ mă primesc *chezeș*, dar să mi-o dați în mână».

De aci *chizășie*, *chezășie*;—garanție caușione;—fr. garantie, caution;—mr. garantie, chifile.—Let II, 232: «și pe urmă l'aŭ luat Gavrilită Vornicul și cu Velicico Hatmanul în *chizășie*, cum-că nu va fugi din Moldova».

Chizășluesc și *chizășuesc* — garantez, răspund;—mr. garantez, me acaș chifile;—fr. garantir, répondre, cautionner. — «Let. III, 422:

«A-î tăinui adevărul, între ei s'aŭ sfătuit,

După cum și Saraschierul, foarte i-aŭ *chizășluit*».

A. Odob. III, 13: «junghiurile în picióre și podagra îmi *chezășuesc* restul vieșei».

Chibzuesc, chipzuesc, — képzelni; — mă sfătuesc, cumpănesc, hotăresc;—mr. mintuescu s. minduescu;—fr. se consulter, réfléchir; conclure, décider.

Fab. Sion. 70: «Doi urși mari se însoșiră,

Și amândoi se *chibzuiră*

Să se ducă a vîna».

A. Odob. I, 15: «Atunci sfatul se adună și *chibzui* de n'ar fi mai bine să se întorcă la Chillion». —Idem 82: «să éså svon de cea ce vom *chibzui*».

De aci *chibzuire*, chipzuire, *chibzuitură*, *chibz*: desbatere cumpănire, îndoială, fantazie,—mr. mintuire s. minduire; — fr. délibération, réfléxjon, dubitation, fantaisie.

Fab. rom. 3: «După lungi chibzuiră s'aleseră o sută».

Eadem 133: «Toate trec prin chibzuirea vicleșugului amar».

I. et B. 277: «Ba ș'atunci în *chibz* va sta:

Dă mă după tin' oră ba?»

Cat. Calv. 29. «Nice într'un chip nu gândește atunci pe Dumnezeu, ce numai *chipzuitura* crierului omenesc cugetându-și șie bozi». Cihac II, 489.

Chip — káp; — mod, fel, față, figură, mutră, statură, persoană, corporațiune, icónă; — mr. maste, prosopă, boe, icónă; — fr. manière, visage, stature, personne, corporation, image, tableau, portrait.

Let. I, 39: «Intr'alt *chip* socotea». —Cip. Crest. 149: «și după *chip*, ce-ți voiă da ție așa-î legiuește pe dînșii». Let. I, 39: «Un *chip* era a firei în tótă lumea, cărui *chip* i-au đis haos». Let. I, 62: «Alte *chipuri* și capete a avut Italia mai vestite și mai vechi, de cât acel Flac». Let. I, 400: «Și întâi prin Postelnicul cel mare, saă prin alt chip mai de cinște între preoți.—Idem: «Și acolo înaintea curții crăești, rămâind școalele și alte *chipuri*, ce merg la alaiă». Let. I, 83: «In chip de vînătoare» = ca la vînătoare.

In unguerește káp însemnează: 1) image, tableau, portrait, effigie, figure, représentation, peinture, 2) visage, face, figure.

La noi s'a întins sfera cuvîntului *kép* — *chip*, căci afară de semnificațiunile de mai sus, în cari deja s'ar putea constata lucrul acesta, în: «*nu e chip*», însemnează «nu e posibil» așa: Pop. Povești I, 1: «Nu era chip să o ducă la olaltă».

Cât pentru *chip cioplit*=*idol*, e interesantă observațiunea, ce o face domnul Lazăr Săineanu în: Incercare asupra semasiologiei limbei române (Rev. Tocil. VI, 263): «Trecînd peste arhaicul bolovan, întrebuițat uneori în sens de «idol» (psl. bolüvanü «stipes, statua, columna», rus, bolüvan «idolum»), pomenim singurele două cuvinte, cu cari se servește limba modernă pentru a exprima aceeași noțiune: idol, din neogrecul *εἶδολον*, și *chip* sau *chip cioplit* din unгур. *kép*, literal «imago» (comp. psl. *kapı* «idolum») care își găsește analogiă în polonul obrazü «sculptile, simulacrum», și în paleo-slavicul *istukanü* «idolum» literal «cioplit».

De aci: *chipeș* — *chipiș* = sdravăn, frumos;— mr. jone, mușat.— fr. robuste, beau.

Chipeș s. *chipiș* e o formațiune curat românescă din *chip* și sufixul calificativ *eș* (*iș*) care rămâne totdeauna neaccentuat: *oacheș*, *gureș* și prin analogie: *frunteș*, *coadeș* (cu accentul pe prima silabă în loc de *fruntaș*, *codaș*, cu accentul pe ultima).

Let. II, 256: «era om tânăr, ca de 20 de ani, om mare la trup, *cinstiș*, *chipiș*». Pap. Ilar. II, 194: «aü ales mueri mai *chipesie* și mai frumoșe».

Chipeș coprinde în sine idea de «bine făcut, sdravăn», și chiar și din punctul acesta de vedere se vede că n'are a face cu ungurescul *képes*, care însemnează

«capabil», ci e o formațiune curat românească, din *chip* și sufixul neaccentuat *eș*.

O altă dovadă despre formațiunea română a lui *chipeș* e *chipos* (Creangă I, 76), cu aceeași semnificațiune și în acelaș chip format ca și *chipeș*, de cât sufixul *os* fiind accentuat, accentul a trecut de la radical la sufix) ca în *păr-os*, *os-os*, *nodur-os* (de la pl. *noduri*), etc.

Tot o formațiune românească e: *închipuesc* convevoire, s'imaginer, croire, pe care la Creangă îl găsim cu sensul de «a-și face, ași procura»: «Tu ai boi, de ce nu-ți închipuești și un car?» (Creangă I, 39). Din acesta: *închipuire*, care la Barac are sensul de «alegorie»: «Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoșei Elena cea măiastră și cu părul de aur, adecă: o *închipuire*, sub care se 'nțelege luarea țerei Ardealului prin Traian».

În unele părți, adiectivul participial «*închipuit*» a luat sensul de «înfumurat»: *un om închipuit* = *un infumurat*.

Ciatlău, *cetlău* — *csatló*; — ori-ce instrument, cu care se leagă strâns ceva; crâmpeiu, crâmpoiu;—în Moldova: gălaă mare; — fr. *garrot*, *rondin*, *tortoir*; *rabot*.

Let. I: «Râmlenilor le place a se rade și în chipul *ciatlăului* acoper căruntețele sale».— Idem: «ce în chipul *ciatlăului* își învelea capul slujitorii Romului.» — Cihac II, 488.

Se mai numește și *feleherț* (v. ac. cuv. P. I.).

De aci *cetluesc*, *garrotter*: Let. II, 232 «l'au închis și l'au muncit, că i-au *cetluit* capul». Creangă I, 143: «a tăiet lemne, a încărcat carul zdravăn și l'a

cetluit bine».— Creangă II, 8: «Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl cetluiaă acum zdra-văn și-l puneau în cătuși». Cihac II, 488.

Ciupercă—cseperke;—mr. burete, buburec;—fr. agric, sorte de champignon.—Lex. B. agaricus campestris, der Feldschwamm.

Jerney I, 143.—Cihac II, 492, s. Agaricus campestris;—cseperke, csiperke, csöpörke, csuporka, pesérke id.; čech. pečarka, pečirka etc.

Cocie—kocsi;—birjă, calésă, trăsură, căruță, caretă, rădvan;—mr. cucie, căruță, tiligă;—fr. voiture, chariot, char; carrosse.

Lex. B. 129: «1) mai alésă: cisium, rheda: kotsi: die Kutsche, Kalesse.—de *cecie*, adj. rhedarius: p. e. calu de *cocie*: equus rhedarius: hámasló: das Kutschpferd. 2) caruțiu, séu caru de caii: curriculum, currus equarius: lószekér, könyü szekér: ein leichter Wagen». — Bobb. «caî de *cocie* = equi carpentarii. — «AnLug. (Rev. Tocil. VI, 31): «*Kocie* —Currus equestris».

Familia XXV, 296: «Du-mě Doamne d'aisea

Cu caru' cu *kocia*».

I. et B. 376: «Pentru dalba Ileana
Mâncaî vaî și *cocia*».

Idem 462: «*cocie* ferecată».

Trib. VI, 209: «Și 'ncepea fuga a da
Cu *cocia*, ce avea:
Cocie cu doue roate,
Din trup de om eraă tóte».

De aci *cocier* (Lex. B.).

Cociș—*kocsis*;—vezetiü, surugiü, birjar;—mr. cu-ciaș;—fr. cocher.

Bobb: «cociş=rhedarius».— An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 31): «Kocsish = Auriga».—Cihac II, 66 (înşirat ca şi cocie între elementele slave).

Coroii, coruii—karuly;— uliü, hârâu, arete—mr. orñu, sícol;—fr. autour, épervier.

Prav. bis. 54: «Şi cine va mânca corbă sau cioară sau cucă, sau *coruii*». — Hasd. Cuvente I, 312—*coroi* károly.— R. Pont. *curuii*: vautour, épervier. — An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 32): Koruj. Falco.— Cihac II, 493: «*coroiü*, s. Falco tinnunculus, épervier; — *coroiér*, s., fauconnier; — *coroiétic*, a., aquilin; — karoly, karuly, karvaly, karvolý falco nisus; du vsl. kraguj, skrehulec, skryhulec, russ. croat. serb. kraguj, pol. krogulec, čech. krahuj falco nisus». Mikl. El. Sl. im Rum. «cragui accipiter: magy. karuly — *koroii* m. falco tinnunculus, Bielz. Unmittelbar aus dem Magy. entlehnt».

Dobă, *tobă* — dob;— dărăbană;— mr. tâmpănă;— fr. tambour, caisse, boudin, andouille. Lex. B. tympanum.

Cihac II, 495. — Jerney I, 143.

De aci *dobaş*, *doboşer*, *tobaş*, *toboşer*— tambour; *dobzez* şi *dobzălez* = frapper, battre, cogner, asséner des coups à.— Pop. Poveşti I, 1: «Nu era nici o mirare, dacă muierea-l cam sfădea, ba gurile rele diceau că-l şi *dobza*, când i da mâna». — Idem 6: «apoi nici grindina nu-ţi fleceşce măi tare cucuruzele de cum 'ti-î *dobzază* aceste beţe şi cu deosebire cea mică e bună de desmierdat muierea». — Creangă I, 12: «Iă lasă ticăloaselor, că v'oiü *dobzăla* ieü de acu 'nainte!»—Idem 28: «Iei tacî cumătre, că te-oiü *doazăla* ieü!»

Făgăduesc — fogadni;— mă apuc, promet, găzduesc;— mr. tâcsescu;— fr. s'engager, promettre, accueillir une personne.

Let. I, 221 : «Alexandru Vodă vrënd să intre în vóia Turcilor, precum *se făgăduise* înaintea Impăratului, că va resipi cetățile din țara Moldova».—Pap. Ilar. II, 172: «dar s'aũ întrebatũ de împăratulũ prin Muftulũ să spue cum de n'aũ putut face biruintã asupra vrășmașilor, precum *s'aũ făgăduit* înaintea împărăției lui».

În vechea limbă română pretutindenea *făgăduesc* e reflexiv : *mă făgăduesc*. Cum se esplică lucrul acesta?

Când am analizat vorba *înceluesc*, am constatat în acésta o parte curat românescă, anume acel *în* inițial și în acesta am găsit un resunet a lui *înșel*; care a cedat în unele părți locul lui *celuesc* (v. ac. cuv.).

Dacă vom lua pe «mă făgăduesc» și'l vom analiza, vom constata același lucru. *Făgăduesc*, ca și ungurescul *fogadni* (în semnificația, cu care a trecut la noi) ca și franțuzescul *promettre*, nemțescul *versprechen*, ar trebui să fi ramas activ transitiv, așa cum se aude azi pe lângă vechea sa formă reflexivă. Ce l'a făcut însă reflexiv? Există o vorbă fórte adinc intrată în popor și întrebuințată de cei mai buni scriitori români: «a se apuca» cu sensul de: «a promite, a se angaja» și mai ales cu acela de: «*votum facere: faire une voeu*». Femeile «*se apucă*» că vor ținea Vinerea, «*se apucă*» că vor da slujbe pentru însănătoșarea unui copil etc. Ei bine! «*Fogadni*» intrând în limba română a găsit *gazde* acasă.— A

se apuca nu i-a cedat din drepturile sale, de cât cu condițiune, ca să-i se acomodeze. Făgăduesc a devenit reflexiv.

Astăzi mai des se întrebuițează forma activă transitivă de cât cea reflexivă.

Cu sensul: *a primi, a găzdui* pe cineva, ce-l mai are ungurescul *fogadni*, găsim pe *făgăduesc* în Hașd. Cuvente II, 12: «Călători făgăduiți la casele voastre».—Idem 62 «*a făgădui* cu sensul de a găzdui pe care-l are maghiarul *fogadni*».

La Domnul A. I. Odobescu I, 98 îl găsim reflexiv: «și toți înțelepții, luători de sémă și credincioși ai craiului iubiți Sibieni *se făgăduise* se împlinescă cu credință etc.»

Substantive înrudite cu *făgăduiesc* atât prin origine cât și în semnificațiune, avem următoarele:

Făgăduință, făgădueală, făgăduire, făgădaș, făgădetiū, făgadă, promisiune, juruință — mr. tagmă;— fr. promesse.

Bobb — fac *fogăduintiă* — voveo, fogadást fogadok.

Fab. rom. 87 «Ș'aū luat *făgăduință*,

Ca din dările ce vin

Ii va da spre cunoștință

Un car de alune plin».

Cat. Calv. 74: «După *făgădașul* teū dă-ne putere și vóie pre aceia, ca să putem îmbla pe calea poruncilor tale»...

Vaida Trib. VII: *făgădaș* și *făgădetiū*.—Pop. Po-vești I, 32: «Am venit să-mi dai *făgădașul*».—B. Dos. 45: «Și de *făgadă* la greutate».—Idem: «Iți fac *fă-*

gadă de rugăciune». Idem 426: «Și 'nainte ta, Dómne, s'ajungă — *Făgada* mea și smerita rugă».

Fedeleş, *fidileş*,—fedeles;—mr. bucliță; — fr. bout, tonneau (R. Pont).

Marian Desc. 83: Urduc, Burduc.

De barbă îl duc

și care însemneză «*Fedeleşub*». — Idem 90: «In gură de *fidileş* nune 'nfunda». — El Sevast. 159:

«Căci are jupínul mire.

Multe *fedelecuțe* pline».

G. Teod, 383: «Intr'un *fedeleş* cu apă te rugăm nu ne 'nfunda».

Col. ined. Badea 'nalt cât un cires,

Mândra cât un *fidileş*.

Buzilă Trib. VIII: «Vasele în care se pune laptele se numesc *fedeleşe*». — Pop. Povești III, 48: «Nici nu trecu mult și numai ce vădură Hărăul (uliul) venind cu două *fedeleşe* pline de apă».

Cuvînt cunoscut în toate părțile locuite de Români.

Fel—féle, cu următoarele accepțiuni:

La fel, de un fel, într'un fel = asemenea, identic, semblable, identique. Ant. P. I. 6, «In loc de drac și de vită, vęd un om cu ei *la fel*».

De fel a): de loc, nici de cât; point du tout. Let. III, 289: «Și când ferele suna

Norodul se întrista

Dar *de fel* boierii mari».

b): original, de origine; originaire: Pap. Ilar. II, 287: «oamenii *de fel* Brașoveni».

Fel de fel = diferiți (te); de toute sorte, de toute espece. Pap. Ilar. II, 175: «unde acolo sosesc sieicile

și luntrile cele mari ce vin pe Dunăre de la Viena și de la Pesta cu mărfuri *feliu de feliu*».

Ast-fel — așa, în chipul acesta; de telle manière, de telle sorte.

Ce fel — cum; comment?

Fel și chip = în tot chipul, corespunde lui *fel* și *formă*:

Fel a) neam, gintă, genus. An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 23): Fál—Genus.—Let I, 112: «Mulți se trag din *fel* tă-tăresc și leșesc».

b) natură, obicei, lucru obicnuit. Creangă II, 4: «Nu-î vorba, că noi tot ne făceam felii așa câte odată».

De aci *feluresc*, varier, și *feliurime*, variété, diversité, formate de la pluralul *feluri*, întocmai ca *dărăburesc* și *dărăburire* de la *dărăburi*, pluralul de la *dărăb*.

Feredeu — feredö și furdö; — baie, scaldă;— mr. bañe, scaldătoare;— fr. bain, bains, thermes, établissement des bains.

Let. I, 76: «*Feredee* de apă caldă». Let. I, 312: «care numai cu fuga aū scăpat dintr'acel *feredeu* spre Bugeac». Let. II, 46: «Și aū tocmit și *feredeul* cel mare a Treisfetitelor». Let. III, 60: «din vale de *feredee*». Cat. Calv. 54: «Cum grăește Apostolul: Curățit'aū besérica și pri în *feredeul* apeii». Gaz. Trans. 1890, 275: «Și se face un *feredeu*». — Vaida Trib. VII, «*feregheu*». Cihac II, 498.

Cu tóte că e un cuvânt întrebuințat din când în când în tóte părțile locuite de Români, totuși în privința circulațiunei nu se póte asemana cu désa

întrebuițare a sinonimelor baie, scaldă, băi și scaldătoare.

Interesant din punct de vedere semasiologic e întrebuițarea numelui *feredeu* pentru numirea căldărei, în care se 'ncăldește apa pentru «feredeu» sau pentru «cada de scaldat»: Pop. Povești III, 23: «Atunci voiți veni, când mi-î aduce *feredeu* de la Dumnezeu (în notă: «feredeu, căldare 'n care se ferbe scaldă, ori și cada de scaldat»).

Ferestău, *ferestrău*, *herestău*, *herestrău* — fűrész; — mr. pilă; — fr. scie.

Cihac II 498.

V. *firez* P. I.

Festesc, de aceeași origine cu *feștesc*, dar a cărui sens s'a peiorat, căci *feștesc* nu mai însemnează *văpsesc*, *colorez*, ci *mâzgălesc*. *mânjesc*; — mr. mârghescu; — fr. barbouiller, gribouiller tacher, faire des taches, des pâtes, saler, gâter (Cihac II, 499).

El. Sevast. 16. Note la *confăite*: adică, esplică Săulescu, *feștelite*, colbăite».

Aceiași 61: «Ei vëndu-lũ uns pe față
Și ca naiba *feștelitũ*».

(Speranță).

Feștesc feștuesc—festeni; — văpsesc, colorer; — mr. vâpsescu; — fr. peindre, teindre, colorez.

Gaz. Trans. 1887, 14 «Lele cu pieptariũ *feștit*,
Cuptoru ții deslipit».

Petru Furdui Col. I. Tr. VIII: «Szélé facsi vojá déplin
Meszé, szkáune *festuite*». (Abrud).

R. Pont. Cihac II, 499, «feștesc, *feșesc* (par confusion avec *feșuesc* ragréer) colorez, teindre, farder, badigeonner».

E provincialism de peste munți.

Din acestea: *feșteală* = văpsea, *feștire* = văpsire, *feștealeală* = mângăleală, *feștelire* = mângălire.

Gazdă — gazda; — capul familiei, proprietar, stăpîn; găzduitor, cel ce primește óspeți, hotelier, sălășuitor; sălaș;—mr. domnul a casălei, nicuchir;—fr. chef, maître de la maison, propriétaire (d'un établissement rural), hôte, ménager, qui reçoit; quartier; logement, logis.

Col. ined.: Bună vremea, bună vremea jupâne *gazdă*. Mulțămim dragului domn c'am ajuns ziua Nașterii împreună cu jupînul de *gazdă*.

I. et. B. 168: «Toată lumea ș-o ales....

Bărbat mândru și de *gazdă*».

Idem 405: «Vie *gazda* boiler,

Că ști rîndul buzelor».

Idem 513: «Rēmăi, om bun, sãnētos,

C'ai fost *gazda* lui Hristos».

Se zice: «Unde ești în gazdă = unde sălășuești, unde ești în quartir ?

Uneori se întrebuintează și pentru : bogat, găzduc ca d. e. Pop. Povești IV, 28 : «Dice c'a fost odată un împērat, *gazdă* nu tēndală».

De aci avem *găzdóie* și găzdăriță : «maitresse de la maison».

Col. ined. Bărbatu meu e de paie,

El mi-î slugă,

Io *găzdóie*.

Eadem : Ca mândruța mea nu's multe,

De harnică de frumósă,

De *găzdóie* bună 'n casă.

Vaida Trib. VII, 83: «Mai ocură în acest dialect (se-lăgian) cuvinte, care exprimă nu odată și adumbrația

cea mai fina a ideii. Și economul, păstorul și *găzdărița* din acest ținut încă-și au adese-orî cuvintele sale speciale».

Tot de aci: *găzduesc* s. *găzdăluesc*—ospitez, dau sălaș; trag (unde va);—recevoir, héberger; descendre, s'abattre.

Pap. Ilar. II, 261: «Africa și Persia, Europa și Asia,
Cu slavă 'l primesc,
Și'n ele cât' odată,
Ca'n tóte tot d'o dată,
Pururea 'l *găzduesc*».

Odob. I, 156: «N'avem aci loc de *găzduit*».—Ant. P. I. 3: «Ca să ajung mai de vreme să *găzduesc* la vr'un sat.»—Cihac. II, 500.

Gingaș — gyenge;—delicat, slăbuț; impresionabil, nervos; anevoios, dificil;—mr. fidan, slăbuț;—fr. délicat, débile, impressionnable, nerveux, difficile.

Alex. Poes. pop. 20: «Cu chip dulce luminos,
Cu trup *gingaș* mlădios».

Alex. Bal. 33: «Treî fete ca de 'mpărat...

Măndre, *gingașe* tustrele

Ca treî albe floricele».

Fab. rom. 83: «Intru-a dragosteî ce-î *gingașe* plecare
Pe-amorașul său chema».

A. Odob. I, 82:—«Pecat de dînsa, că era *gingașă* și voinică muîere».—An. Lug. (Rev. Tocil. VI, 26): Gingash, Delicatus.—Lex. B. *jingaș*: 1) môle, tinerel, crud: mollis, tener; 2) fôrte simșitoriû: plenus sensu; 3) alegătoriû, p. e. în mîncări: magno, selecto utens, haikel.

Cu ultimele două semnificații, ce ni le dă Lex. B. am auđit cuvîntul *gingaș* fôrte des întrebuiņat în comitatul Mureș-Turda și Bistrița-Năsăud, lucru

de alt-cum lesne de explicat, căci ómenii slăbuți, bolnăvicioși aleg mai mult în bucate și sunt mai impresionabili.

De aci verbul *gingășesc*. Lex. B. 1) pe cine-va: desmerd: nimis indulgenter habeo, placide admodum tracto; 2) în ceva p. e. în mîncări, i. e. fac multă alégere : nimium selectum adhibeo» — subst. *gingășie*, *gingășire*, *gingășitură*, cu aceleași accepțiuni ca și *gingaș*, B. Dos. 214: «Ce șed în mormînturi pentru *gingășie*.—Idem 368: «Și-î *gingășiiă* pentru bucate».

Giolgîu, *giulgîu*—gyólc;— pînză fină, faciură; — mr. săvan;— fr. toile fine.

Gaz. Trans. 1890, 37: «Și te gată foarte bine,
Ca să plăci la orî și cine
Tot în viguri de *joljuri*».

Lex. B. *jolju*: linteum tenue, sindon;—Jerney I, 144;—An. Lug. (Rev. Tocil. 26) «*Gsolgs. Syndon*».—Hasd. Cuvente II, 390: «Iosif și cu Nicodim mi se păreau că te pogoară de pe cruce și cu *giulgîu* curat te-au înfășurat».—Cihac II, 501.

Roesler îl deduce din turcescul *çul-haillons*.—

Haïduc—*aïduc*—hajdú s. haidu;—pedestraș, hoț, polițai;— fantassin; bandit, brigand, chenepau, vaurien, vagabond.

D. Hasdeu în Etym. Mag. I, 581:

«*Aïduc* s. *haïduc* (pl. aïduci s. haïduci), s. m. 1° fantassin; 2° bandit.

«Cu primul sens, ca sinonim cu pedestraș sau do-robanț, *aïduc* a ieșit de mult din întrebuintare, dar ne mai întîmpină în cronice.

«Miron Costin, Letop. I, 222: «Așa îl pripise Mi-

haiu Vodă de aprópe pe Ieremié Vodă, cât niște haiduci pedestri cu câte-va cară, pre urma Ieremieí Vodă, i-au ajuns fruntea oștii lui Mihaíu Vodă, și au stătit *haiducii* la răsboiú, apărându-se câte-va ceasuri; ce dacă s'au înglotit oastea lui Mihaíu Vodă, i-au spart pe haiduci...»

Ca sinonim cu hoț, cuvîntul se distinge printr'o nuanță fórte caracteristică: aídusul despóia numai pe cei bogați și pe streini; își iubesce țera, apără și ajută pe cei apesați; își bate joc de stăpân și de stăpînire, pentru că 'i e drag a fi slobod; el e poet.

Iordachi Golescu, circa 1830 (Conv. lit. 1874, p. 73): «Cântecele de aíduci, sufletul țil înveselesce, trupul ți-l întăresce, mintea ți-o înverșunează....»

Așa scrie un boer mare!

În unele locuri, se rostește vaíduc :

«Mí-aduc aminte, că în nordul Bihorului am auđit în loc de hram—vram, adică vramul bisericeí în loc de hram; tot aici am auđit vaíduc în loc de haíduc...» (D. Pășcuț, Făget).

«Forma cea mai răspândită însă este aspiratul haíduc. Derivă din maghiarul hajdú «fantassin, bandit». Acățându'si sufixele uk,-t,-útin, acest termin s'a înrădăcinat de vécuri pe întrega peninsulă balcanică, mai ales cu înțeles de «hoț», și chiar de «voinic în genere»: turc. hajdud, neogr. *ντούττης* și *χαϊδοúκι*, alban, haídut și haídúk, haídut, aídutin, etc. (Miklos, Türk, Elem. I, 66). E cam a nevoe a se lámuri intermediul, prin care il vor fi căpëtat Românií».

Vaida, Trib. VII : «haíduc=polițai; sensul haíduc=voinic, vitéz, nu este cunoscut nicăiri în Selagiú».—

Sensul acesta îl are de altfel și hajdú în ungurește, de unde a trecut la Românii de peste munți.

Col. ined. Io 'napoi ȳ-am poruncit

Pe doi puișori de cuc

Că ȳo nu poci să mă duc :

Dinapoi ȳs cu *haiduc*,

La piciore cu lăntug

Tot se teme să nu fug.

Hăituesc s. *aituesc*—hajtani; — a goni, a vȳna, a îndemna, a asmuȳa; mă obicȳnuesc, mă ȳnvȳt, mă dedaȳ; —mr. avin, asgunescu, agunesc, am adete;—fr. pousser, chasser; inciter, agiter; s'habituier.

Pop. Trand. 30 : «S'o luat a *hăitui*

Pe cȳsta cu bulbucii».

Col. ined.: A nost tȳner ȳmpȳrat,

Diminȳta s'o sculat

Diminȳta s'o stȳrnit

In' codrii la *hăituit*.

Alex. Poes. pop. 260 : «*hăituit* de potiră ca o fiară sălbatică.—Vaida Trib. VII: «*hăituesc, aituesc*, a îndemna pe cineva la ceva, 2) a se deda la ceva spre pildă: ciȳra la puȳ».

De aci *hăitaș, haidăȳ* (Creangă II, 21): gornic paznicul țarinei; vȳnător, pușcaș; taxa pentru ȳnchiderea vitelor din țarină; lȳsă, zăgaz.

Gaz. Trans. 1887, 261: «*hăitașȳ=hăităȳ*—vȳnatori, pușcașȳ, pușcălăȳ (comuna Telciȳ lângă Năseud). d. e. Șapte sute de *hăitașȳ*.

Și pe jos și călărașȳ».—E de notat că forma *hăităȳ*, pe care o găsim pusă aci ca sinonimă cu *hăitaș*, vine de-a dreptul din ungar. hajtó, pe când hăi-

taș e o formațiune română din hăituesc. Aceași formă o găsim la Pop. Trand 137: «Strânsese mulți *haitei*».

Vaida Trib. VII: «banii ce gornicii primesc pentru vitele, ce află în locurile oprite; ung. *hajtás-pénz*». In comitatul Bistrița-Năsăud hăitaș însemnăză «zăgaz» «digue» lucru de altcum ușor de explicat, căci zăgazul e acela care face ca apa s' apuce pe iaz, o mîină (hăituește) pe iaz. Tot asemenea în Moldova *hait* se întrebuintează uneori pentru zăgaz (v. Buzilă Trib. VIII), iar *hăitaș*—după comunicarea d-lui C. Lytzica — pentru «vînător», «cel ce gonește vînatul».

A. de Cihac pune următoarele vorbe înrudite cu *hăituesc* : *hăită*, meute, chien, chienne, putaine; *hăidău*, *hăităș*, batteur, traqueur; *hăitéie*, attelage, attirail de voiture, de labour; *inhait*, à, a se — s'ameuter, s'attrouper;—*hăităș*, *hăitiș*, a, adv. bancal, cagneux, contourné, crochu; *picior hăitiș* pied crochu, cambré, pied-bot; *a umbla hăitiș* tricoter avec les jambes; *hăitișie*, action d'être bancal».

Hajmă—hagyma;—un soiu de cephă mică;—mr. cepă nîcă; fr.—échalotte.

Lex. B. «ceapă măruntă, ceapă tuffosă: *allium ascalonicum*;—der Aschlauch, Aeschlauch, die Schalotten; hagime turcești, saũ cepe cu foi subțiri de tăiat în supă, și în unele bucate : *schoenoprasum* : der Schnittlauch, Schnittling».—R. Pont: *hagime* și *hașme*.—Hasd. Cuvente I, 267: «*agimă* (échalotte, *allium ascalonicum*)». — M. Pompiliu Conv. Lit. XX; «cepușoră, nu crește mare»; — Jerney I, 144.

Hălăduesc — haladni;— cresc, petrec, scap;—mr. crescu, ascap;— fr. échapper, croître, grandir; passer sa vie, vivre.

Let. I, 232: «Deci și voi veți *hălădui* de acea vină».

B. Dos. 25: «Să nu *ghălăduiască*,¹⁾ ce să mi-ajungă». — Magaz. ist. III, 350: «și ai *hălăduit* țara de mare primejdie». — Fab. rom. 207: «Ast-fel curînd lupul nostru ajungînd în vacanțe,

Ș'atunci judecați și treburi fiind órecum ertate,
Mulțimea *hălăduea*,

Judecați nu se vedea.»

F. II. 11: «La măsura cea domnescă
Badea meū să *hălădescă*».

Odob. I, 110: «Oare nu vĕ e destul, că pe cât a fost tâlharul acesta cu ȃile, el a *hălăduit* în domnie atăția mari de ani?»

Creangă I. 8: «însă Nică nu se putea hotărî a se înstrăina de casă, atăt de dragu-î iera satul Humulești, horile, petrecerile, cîmpul cu florile, fetele și flăcăii satului, cu cari *hălăduise* din copilărie».

Este ungurescul «haladni», «avancer», «s'en aller», «s'écouler (le temps)».

De aci *hălăduire* și *hălăduință*, cel dintîiu cu sensul de *scăpare*, iar al doilea cu cela de *locuință*, «*habitation*» care și ea nu e altceva de cât un soiū de *scăpare* de intemperii, un loc unde s'a putut așeȃa cineva, *hălăduind* de primejdiile unei bejenii etc..., saū un loc unde-ți petreci viața.

Pap. Ilar. II, 381: «Să sciti însă că mai cu sēmă am poruncitū domnia mea, fiesi-care birnic să se asieze în cisle satului, saū unde'si va avea si *hălăduintia* acumū la întocmirea asezămētului, după care întocmire nimenea nu mai are voie să sară din loc în loc, ci să'si plătescă dăjdiile în locul unde se află sălăsluitorū.» —

¹⁾ Veȃi p. 165, nota 1.

Idem 385: «un lăcuitar, unde se află cu *hălăduintia*, acolo să'si răspundia și dajdia».—Idem 389: «părăsindu-si hălăduințele născerii lor».

Halău s. *hălău*—háló; — plasă, rețea, mreajă, crîsnic; — mr. plasă, ambreje; — fr. filet, rets, bouteau.

Lex. B. 252.—Vaida Trib. VII.—Cihac II, 504. — Roesler și Diez îl deduc din grecul ἀλιεύειν-pêcher; domnul Gaster (Col. I. Tr. VII, 522) ca și Cihac adoaptă derivațiunea din ungurescul háló, cea mai conformă schimbărilor fonetice, din *bagó* avem bagău, din koporsó copârșău, etc., tot ast-fel și din «háló» «halău».

Să nu se confunde acest halău «filet» cu provincialismul *halău* sau *haleu*, cu totul deosebit prin însemnare și prin origine.

Hang — hang;— ison; sunet, ton;— mr. ison, bóce, ton; — fr. basse-taille (voix), son, ton.

Creangă I, 240: «Și dac'ar fi tremurat numai iel, ce ți-ar fi fost? Dar toată suflarea și făptura de prin prejur ți ținea *hangul*: vântul gemea ca un nebun, copacii din pădure se văicărau, pietrele țipa, vreascurile țiuieau și chiar lemnele de pe foc pocneau de ger». — Creangă II, 39: «— Eî apoi, minte ai, omule? mă mireamî eū: de ce-s și iei așa de cumintî, mititeii; că tu le dai nas și le ții *hangul*».

Cihac II, 504. «*hang* — son, ton, une dans rustique sur une certaine mélodie».

Heleșteu, *hăleșteu* și *eleșteu*—halastó; baltă, lac, cisternă; loviște, lac de pești, pescărie;— mr. baltă;— fr. vivier; étang, piscine, réservoir.

Let. II, 78: «*hăleșteele* seci de pești vênându-le ei».--

Magaz. ist. I, 318 : «heleşteul de la Dobreni.»—Fab. rom. 96 : «La *heleşteu* nu mare, în unda'î acea lină De caracudă plină».

Has. Cuvente I, 180.—Jerney I, 144.—Cihac. II, 506.

Roesler îl înşiră printre grecismele limbei române.

Cu perderea silabei prime : *he* saŭ *e* a luat sensul de *plasă*, *crâsnic*, sac de prins peşti, întocmai cum *feredeul*: baia, a servit ca nume căldării unde se fierbe apa pentru «feredeu». Pop. Poveşti IV, 30 «Chiar a doua zi îşi lepădă toate hainele de pe sine şi se îmbrăca într'un *leşteu* (sac de prins peşti, cârstnic, comiheriu)».

Hîrdău, *hurdău*, *hurdoiu* — hordó;— bute, ciubăr, poloboc;—mr. bute, talar.—fr. tonneau, vaisseau, baquet, seu.

Gaz. Trans. 1888, 128 : «Ci mă 'ngropă în făgădău
Cu capul sub un *hurdău*».

Eadem 1887,20, «Ci me 'ngropă în birtul tău,
Cu capul cătră *hurdău*».

Conv. Lit. XXIV, 711 : «Vecina de lângă noi
Spală hainele 'n *hurdoiu*».

Trib. VI, 170 : «Mândră, dac'oîu muri eŭ
Nu mă 'ngropa 'n temeteu
Ci mă 'ngropă 'n făgădău
Cu capul lângă *hîrdău*».

Vaida Trib. VII : «butoi, poloboc». — Buzila Trib. VIII : «*hîrgaue* şi *hîrdauă* = hîrburî ; nişte ôle mai gróse de cât înalte». Cu sensul acesta se aude şi în comitatul Mureş-Turda, dar numai sub forma de *hîrgău*, merit mai ales pentru a face 'n el mămăligă.

Jerney îl înşiră între cuvintele auzite în Moldova: In Muntenia e de uz zilnic, așa: Adevărul V. No. 1099,

p. 3: «Iși pôte orî-cine închipui, ce gust are mânca-rea adusă din dealul Spirei saŭ de la Cotroceni cu *hărdăul*».

Hoit — holt; — stîrv, mortăciune;—mr. mârșe;—fr. cadavre, charogne.

Creangă I, 149: «—Apoi dă, bade, închircit, vrăbioiŭ, cum mă vezi, aista sînt; am văzut eŭ și *hoiturî* mari și nici de-o lume: la trébă se vede omul ce pôte».

Aci este o metaforă; hoit = cadavre, charogne s'a întrebuintat pentru a numi un corp mare, dar fără pic de vieță 'n el, un om ce nu-i bun la nimica.

Cihac II, 506.— Etym. Mag. I, 594.

Hotar — határ; — graniță, limită, margine; sfirșit; scop; loc, pămînt teritor; — mr. marzine, scolusma, scop, sinor.—fr. borne, limite, lisière, frontiere; but, dessein; fonds, territoire.

Let. I, 51 «Lățindu-se 'n *hotar* departe.»—Let. III, 527 «Adus'aŭ și pe S-tul Ioan în țară,

De și aŭ vestitu-și cinstea și peste *ghotară* ¹⁾.

«Lăsând pe urmă viță și rod bun în țară,

De i se înalță vestea și peste *ghotară*.»

Poesia: *Unde mergeți?*: Spune-ți-i c'a mele lacrămi,

N'aŭ *hotar*,

Și 'n suspine durerose,

Plâng amar.

Let. I, 51, «Și pentru care *hotar* și sfirșit aŭ vrut să facă acest turn».—Let. I, 182 «Și robilor, ce-i adusesese din țara leșească, le-aŭ împărțit *hotar*

¹⁾ ghotară = hotară; analogii: gholbură = holbură, ghăt = hăt, ghorbă = horbă = vorbă ghălăduesc = hălăduesc. (B. Dos. p. 25, 36, 87).

în țara sa.—Let. I, 47: *hotar* politic, *hotar* bisericesc.

În comitatul Mureș-Turda și Bistrița-Năseud: *câmp, teritoriul aparținând unei comune*: merg la *hotar* = merg la *câmp*; *între hotar* = limita dintre teritoriile diferitelor comune.

De aci *hotăresc*—statuer, stipuler, déterminer, désigner, fixer, poser, préciser, résoudre, décider; terminer, limiter;— *mă hotăresc*: «se résoudre, se déterminer, se décider;» —*hotărit* mai are și sensul de «énergique»;— *hotăritor* «décisif»;— *hotăriș* și *hotarnic*, cel dintîi cu sensul de «limitrophe, voisin și ouvertement,» (Vaida, Trib. VII), iar al doilea: «limitrophe, voisin». Din cest din urmă s'a format verbul *hotărnicesc*—délimiter, borner.

Ileu, *ilău*—üllö;—nicovală;—mr. nicuvală;—fr. enclume.

Lex. B.; — Fab. rom. 122: «Nu ai cuget, ești un rău
Tu te-ai făcut ciocan, tu te-ai făcut *ilău*
Și 'n mine bați fără cruțare».

G. Teod. 262: «Vězând Stanciul paraleu,
Cel mai mare arhireu,
Că fiii-l iubesc mereu,
S'așezat pe *ilău*
Ca să-l ierte Dumnezeu».

Slavicî Nov. 184 «dă faurul în *ileu*, tot dă și nu
mai înceată».—Jerney I, 150.—Cihac II, 508.

Imaș, *emaș*, *nimaș* și *inimaș*—nyomás — izlaz,
loc de pășune;—mr. pășune;—fr. pâturage, pacage.

Col. ined.: M'o făcut maica cinaș
Să scot fetele 'n *imaș*.

Aurel. Tera 66: «Păsciuni saū *imașuri*». — Idem

115 și 116: «Imprejurul său în vecinătatea satelor a existat de nu se ține minte uă întindere de pământ numite după localități izlazuri și *imașe*, cari dispar pe fie-care an, mai cu sémă de la 1864, de când s'au împroprietărit sătenii». — Magaz. ist. II, 305: «Pentru pășiunea oilor și a stânelor, stăpînul moșiei nu se îndatorește a da osebit *emaș* pentru oi, fără tocmală și învoire, afară numai dacă până la 10 sau 15 oi vor avea din săteni aceia, carele sînt lipsiți de vaci și de boi și acelea dacă se vor pășuna chiar în *emașul* satului să fie slobode de plată». — Lex. B. — Etym. Mag. 1949. — Cihac II, 508.

În ținutul Reghinului săsesc (comitatul Mureș-Turda) se aude și forma *inimaș*, o etimologie poporană din *nyomás* sau mai bine din *nimaș*.

Ingăduesc și *agăduesc — engedni; — permit, las, ascult, cedez, iert, aștept; reflex. mă astîmpăr; — mr. daŭ izine ică volie; — Cihac II, 509 permettre, accorder, souffrir, tolérer, passer qch. à q., attendre.

B. Dos. 124: «Ingădui pre Domnulă, căile-î păzește». — Magaz. ist. 106: «Aŭ scos pe Laiotă Vodă și l'au gonit; nu s'au *ingăduit*, ci aŭ cerut ajutor de la Leași». — Fab. Sion 72, Nu știu, ȕice, frăȕioare,

Ce fel ești *ingăduit*

Să faci ast-fel de clamoare

Tu ce-abia ieri ai venit».

Hasd. Cuvente I, 8: «Iară să mie nu veți hi *ingăduind* și nu veți face toate poră(n)cile mele».

Forma *agăduesc* o constată Domnul Hasdeu în următoarele: Paremiar 1783. f. 32 a (Vineri a treia):
Genes. VIII, 12:
și cunosc Noe | et cognovit

c'ău îndărăptat
apa de pre fața
pământului, și
mai *agădui* încă
7 dzăle altele.

Noe, quia cessavit aqua
a terra. Et cum sustinuis-
set adhuc septem dies
alios.

Tot acolo f. 56 b. (la Vecernie sâmbătă):
Sophon. III, 8:

Acîastia dzăce Domnulu
agădai-mă la dzua scu-
larii miale de mărtorie

...Propterea expecta me,
dicit Dominus, in diem
resurrectionis meae in
testimonium.

În Biblia din 1688 primul pasagiū sună: «mai aș-
teptându și alte șapte zile», iar pasagiul al doilea:
mai «*îngăduiaște*-mă».

«Prin urmare», continuă d-nul Hasdeū în Etym.
Mag. I, 490, «*agăduesc* este același cuvînt cu *îngă-
duesc*, deosebindu-se numai prin elemente preposi-
ționale».—Jerney I, 143.

Diferitele semnificațiuni, ce le are *îngăduesc* și
le-a avut *agăduesc*, corespund pe deplin ungurescului
engedni, din care, ca să ajungă la forma *îngăduesc*,
a trebuit să treacă prin o formă intermediară: *angă-
duesc* de unde s'a născut și forma veche az neuzitată
agăduesc și forma *îngăduesc*, prin întunecarea lui *a*,
căci *e* inițial peste tot a trecut la noi în *a*: comp.
alean—ellen, alăū —elö, arnieu—ernyö.

Din *îngăduesc* avem:

îngăduință, *îngăduială* și *îngăduire*, tot cu sen-
surile pe care le întrunește verbul, dupe cum se vede
din următoarele:

Let. I, 148: «Crezînd Leșiî acel cuvînt, aū lăsat să hie

pe *îngăduința* lui». Cat. Calv. 8.: «--Și mórtea trebuiește să le ia omul cu răbdare și cu *îngăduință* din mâna d-lui.»— Idem 11: «Că împlerea legei stă întru *îngăduință* deplină să facem tóte acelea, care le-s în legea lui D-zeu.»— Idem 64: «Pentru acea iaste dată mu-iarea supt *îngăduința* bărbatului»... Let. I, 95: «iară nu că dóră aũ rămas lucrurile așa, lăsate și *îngădu-eală* s'a dat acelor vicleni.

Jilău—gyalú;—fr. doloire, rabot;—mr. strug.—

Bobb, *dsilău*—dolabrum, planula, ascia. — Jerney I, 144.— A. Gy. 109.

De aci *jiluesc* s. *jeluesc*—doler, raboter.

El Sevast. 219: «Bucură-te cónă mirésă,
Și bota'î sub grindă 'n casă,
Că'î cioplită, *geluită*,
De spinarea D-tale gătită».

Bobb «*dsiluesc*—dolo».

Iobagiū—jóbbágy;—clăcaș, vecin, rumân (în vechia limbă română); sclav, șerb, rob;—mr. sclav;—fr. serf; colon, corvéable.

Pompiliū 52: «Slobozi Dómne 'n mila ta,
Toți robii de la robie,
Iobagiū din *iobăgie*».

Cihac II, 509;—Jerney I, 144.

Terminii de *vecin* sau *rumân*, întrebuițați în vremile mai vechi, unul în Moldova, celalalt în Muntenia, pentru : clăcaș, șerb, rob, nu sunt cunoscuți în Ardeal și nici n'aũ fost întrebuițați. Iobagiū este termenul generalminte cunoscut, ca și *iobăgia*, termenii învățați de la asupritorii lor Unguri, cari până astăzi îi țin într'o stare, care nu mult se deosebește de trecuta *iobăgie*.

Lăcaș—lakás;—mr. casă;—fr. demeure, habitation; domicile, séjour.

Lăcuesc—*lakni*;—staū, șed;—mr. șed, staū;—fr. demeurer, loger, être domicilié, rester.

Domnul Hasdeū în Etym. Mag. II, 1949 numeră cuvîntul lăcaș între cele de origine maghiară. Tot așa Cihac. II, 511.—Formațiuni ca *locaș* și *locuesc* sînt cu totul ibride, făcute numai cu scopul de a arăta originea latină a lui *lăcaș* și *lăcuesc*. Iată ce zice Domnul L. Șăinenu în a D-sale: Incercare asupra semasiologiei limbei române (Rev. Tocil. VI, 287) «A zice *relegea*, pentru a pune cuvîntul în armonie cu latinul *religio*, e tot atît de greșit ca și pretinsele analogii între *lăcaș*, *lăcuesc* (ung. lakás, lakni), războiū (psl. razboi) și nărav (psl. nrav) cu vorbele latine «locus», «bellum», și «mos», dând naștere unor forme ibride ca: locaș, locui, resbel și morav, atît de afecționate de unii scriitori moderni».

În legătură cu acestea: *locuință*, *locoșag*. Marian Desc. 222: «Că nu vi aici locu,

Nu vi *locoșagu*»;

lăcașnă (Arh. 660) și *lăcuitor* cu formațiunile lor posterioare locuință, locuitor și locuesc.

Lacăt, *lăcată*—lakat;—mr. cléie, cleiūs;—fr. serrure.

I. et. B. 186: «Me uitaî pe sub *lăcat*,
Vêduî trei jocuri în sat».

Vaida Trib. VII: *lăcată*. — Cihac. II. 511.

De aci *lăcătuesc* — închid, încuiū; — fr. fermer, serrer : Marian Desc. 33: «Nu vè încuibîți,

Nu vè *lăcătuiți* (Esplicație pag. 39:

nu vă faceți locaș în copil, nu vă închideți, nu vă sălășluiți întrînsul)».

Lăcătuș, *lăcătiș*—lakatos; —mr. favru de chei;—fr. serrurier.

Fab. Sion. 128: «Pe lingă bordeul unui *lăcătuș*».—Let. I, 41: «lăcătiș».—Cihac. II, 511.

De aci *lăcătușie*—serrurerie.

Mâglă—máglya s. mágla; —grămadă, drob, grunz;—mr. stog, grunde;—fr. monceau, tas, amas.

Cihac II, 513: «mot employé surtout aux salines pour désigner les monceaux de sel sortis de la saline.»

De aci *mâglariu* și *mâglaș*. Lex. B. libripens, pensator, ponderator: mázsa vagy mázsalomester: der Wäger oder Wagmeister». Aurel. Tera. 115, *mâglași* se numesc lucrătorii care estrag sarea».

Mertic—mérték;—o măsură mică, parte, porțiune;—fr. une petite mesure, part, portion.

Alex. Bal. «Ș'un covrig dintr'un *mertic*

Pentr'un cumnățel măi mic».

Mag. ist. I, 312: «Deci Rakoczy kraiul cerându-l, l'aũ dat cu jupâneasa lui cu copii și l'aũ dus la Belgrad, căruia i-aũ făcut *mertice* și altele din hrană lui». Cihac II, 514: «*a'și lua merticul seũ* en avoir son lopin; *a da mertic la măcinat*, payer la mouture».

Meșter—mester;—măiestru, creator, abil, priceput;—mr. mastur, favru;—fr. maître, patron, créateur; habile, adroit.

Lex. B. magister, praeceptor; artifex, opifex; artis peritus.—Ioan Slavicı, Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina 154: «Man hat im Rumänischen für «Meister» drei Worte: *măiestru*, *meșter* und *maistor*, also dasselbe Wort aus der lateinischen

dann aus der magyarischen und zuletzt aus der deutschen Sprache übernommen. *Măiestru*, zweifellos das älteste der drei Worte, bezieht sich auf Kunst und hat im Allgemeinen eine edle Bedeutung, *meșter* ist der geschickte Gewerbemann, gewöhnlich der Werkführer und *maistor* oder *meșteșugar* der ganz gemeine Schuster».

După domnul Ioan Slavicî *meșter* e «der geschickte Gewerbemann» adică industriașul abil, priceput, și e pus în urma lui *măiestru*, care se rapoartă la artă și are în genere o însemnare nobilă, alésă. Pentru limba română de ađi are dreptate, dar nu și pentru limba română de mai deunăzi, căci numirea *Creatorului* de : *meșter al lucrurilor* (Let. I, 39) mi se pare că n'trece și pe *măiestru*.

Ca adiectiv *meșter* însemnează : priceput, abil : Lex. I, 47 : «viteaz și meșter la ale răsbóielor».

Meșteșug, meștersug, meșteșig — mesterség; — profesiune, măiestrie, artă, fineță, abilitate, cursă, intrigă;—mr. tehne, stăpiță, înțepătură;—fr. profession, métier, adresse, habilité, piége, intrigue, ruse.

Lex. B. ars, opificium, artificium. — Pap. Ilar. II, 172, «spun cum că tunariî și cei ce asiédiă secreturile, cu *mestesiugă* sunt legați la gură și la nasu cândü le slobóde». — Let. I, 160 : «pe carî i-a biruit Ștefan Vodă, nu atât cu vitejiă, cum cu *meștersugub*». Let. I, 436 : «unde era mai ponorit malul, aű supus să facă *meștersug* viclén». — A. Odob. I, 71 : «pênă 'n cale la biserica, pe care Radu Negru Vodă o lucrare cu mare *meștersug*, impestrițând cărămiđile și scobind florî în pétră».

Din semnificațiunea de profesiune, industrie pe care

o are meșteșug, avem cuvântul *meșteșugar*, *meșteșugaș* și *meștegăreț*, industriaș. Semnificațiunea de: adresse, habilité, ruse s'a conservat în *meșteșugesc* și încă și mai bine în adiectivul participial *meșteșugit* sau *meștersugit*. *Meștersugesc* îl găsim și cu sensul de: manuez, operez cu ceva: Let. II, 325: «pușcile turcești nu le *meștersuguia* bine și treceaă peste obuz».

În alte împrejurări găsim cuvântul meșteșig sau meșteșug trecut la semnificațiunea de *farmec*, *vrajă*, *boscónă*, secundat de adiectivul *meșter*: *femei meștere* = sorcières:

Reteganul 12: «Dar eă știu un *meșteșig*

Toată vara nu mî-e frig».

Despre vrăjitoare se zice că știu multe *meșteșuguri*, sau că sînt *meșteșugoase*: Creangă II, 170: «alătore cu casa socru-tău, iese o căsuță tupilată, în care șede un tălpoiu de babă, meșteșugoasă la trebile sale, cum îi sfredelul dracului».

Mistuesc, *amistuesc*—emészteni; — digerez, consumez, prădez; uît, iert, fac nevêdut; dispar; mr. hunupsescu;—fr. digérer, manger, ronger, rumîner, dévorer, consumer, user, dissiper; — Lex. B. concoquo, digero; absumo, conficio; — verdauen, verzehren.

Let. I, 293: «Nice într'un chip să *amistuéscă* Alexandru Vodă fapta boierilor n'au putut, ce făcuse cu venirea lui la Țarigrad».— B. Dos. 438: «Poți dice, că prin apa sfintului botez, că 'niacă și *amistuiăște* greșala».—Cat. Calv. 17 «iară slava: venitóre cu multu-î mai destoinică, că cu dulcêța ei *amistuește* tóte supărările și scârbele».— Let. I, 195: «Petru Vodă..... dat spre munți, unde cunoscând, că nici acolo nu se va

putea *mistui*, aũ socotit sã trecã la țara Ungurãscã.»
 —Let. II, 268 : «Iarã acei doi boieri ședẽu în casã la Dõrna *mistuiți*». —Lex. B. îl deduce din latinește : *ad-misceo*.

În graiul de astãzi nu se mai aude amistuesc, a inițial a fost tractat ca protetic și lepãdat. Șovãirea între cele doue forme: *amistuesc* și *mistuesc* se vede și în vechile texturi, pãnã în cele din urmã a ramas forma cea mai simplã. — Jerney. I, 142: *amistuesc*.

De aci substantivul infinitival: *mistuire* și *amistuire*, din cari supravețuesce forma primã: *mistuire*

A nu putea *mistui pe cineva* = a nu-l putea suferi : Creangã I, 120 : «Pe semne inima le spunea, cã spînul nu le este vãr și de aceea nu-l puteãu *mistui*».

Musai—muszãj;—trebe, trebuie cu necesitate, neapãrat; — mr. fãrã de alta; — fr. cela doit être necessai-
 rement, il faut.

Speranță 64 : «Unde e inelul *musai* sã ghicãscã». —

Idem 65 : «Dacã vrea inelul *musai* sã'lgãseascã,
 Sã'l mai lase-o nõpte singur sã gãndãscã.»

Idem 190 : «Vrei ca pe sarã,

Musai sã te batã ?!»

Idem 224 : «Cã 'nceputul negreșit

Are *musai* și sfãrșit.

Gaz. Trans. 1886, 26: «Cã porunca cãtãnescã

Musai sã se împlinãscã.»

Din germanul «musz sein», s'a format ungurescul muszãj, de unde a trecut la Romãnã.

Neam — nem; — națiune, populațiune, rudã, gen, soiũ, fel; familie;—mr. farã, soiẽ, familie; — fr. nation, peuplade, parent, apparenté, genre, famille.

Miron Costin Let. I, titlatura cărții: «*neam moldovenesc*». — Let. I, 4: «Pentru seminția și *neamurile* lui Sim». — Idem 5: «de *neamul* său Leh». — Idem 39 «*Neamurile* ómenilor». — A. Odob. I, 128 : «Cei ce voiaŭ să intre la chiliile *némului* domnesc.»

Fab. rom. 25: «Un șórice de *ném* și anume Raton,
Ce fusese crescut sub pat la pension».

Aci e întrebuițat întocmai ca și sinonimul său familie în : «a fi de familie» — a fi din o casă cu bună reputație, însemnată.

Se mai întrebuintează pentru a arăta o continuitate de origină cât mai îndepărtată. A. Odob. III, 14: «cari *ném de némul* lor aŭ rătăcit prin Bărăgan».

De aci *nemșug*— rudenie;— parenté, affinité (Lex. B). format cu sufixul *șug* întocmai ca prietișug etc.

Ogaș, văgaș—vágás;—pîrtie, urma, ce o lasă o róta în pămînt, ori-ce altă urmă de felul acesteia (așa d. e. în geologie *văgaș* sau *ogaș* înseamnă urma săpată de un torent în curgerea lui);—fr. ornière, trace.

Gaz. Trans. 1887, 261: «*ogaș* tăietura, locul pe unde merge róta carului».

El. Sevast. 211: «Ne-a dus pe calea, care n'a fost bună.

Prin gropiș,

Prin răsturniș,

Prin părăeășe,

Prin *văgașe*».

Jerney I, 150; — Cihac II, 537.

Este ungurescul *vágás*, action de trancher,— couper». Forma *ogaș* a rezultat din *vágás*, întocmai ca *oraș* din *város*, *ormegie* din *vármegye*.

Oraș — város; cetate;— mr. pîzare, pulție;— fr. ville.

E ungurescul *város*, născut întocmai ca *ogaș*, din *vágás*, *ormeghie* din *vármegye* etc.

De aci *orășan*, *orășănesc*, *orășănește*.

Sinonimul seǖ cetate se întrebuițeză mai mult pentru «château, forteresse».

Găsim și forma plină *varoș*, care însă nu e nici de cât venită imediat de la Ungurî, căci diferă în înțeles de ungurescul város — ville, după cum se pôte vedea din următoarele:

Pap. Ilar. II, 210: «Pasvandu cetindǖ cartea, s'aǖ mǎniatǖ si aǖ poruncitǖ să se adune óstea lui de pe afară în *cetate* si *varosiǖ*, să fie gata de resboiǖ asupra Muscalilor».—Idem 216: «Generariǖ muscălescǖ după poruncă păzia tiéra despre Turcǖ, si aǖ făcutǖ gătire să mǎrgă la Giurgiovǖ să ȋea *cetatea*, fiindǖ Giurgiovu din cóce de Dunăre, si mergendǖ aǖ călcatǖ numai *varosiu* si saǖ trasǖ înapoi, că nu eră de ajunsǖ ostǖ muscălescǖ să pótă lua *cetatea*».—Idem 220: «Decǖ Kamenski aǖ poruncitǖ de aǖ înerbatǖ zidurile *cetătiǖ* cu barutǖ si le-aǖ dat foc de s'aǖ risipit din fația pământului, ars'aǖ împrejurǖ *varosiulǖ*, multime de case, de le-aǖ prefăcut în cenusiă».

Din aceste trei citațiuni se vede, că *varoș* însemneză peste tot «faubourg», fiind pus pe lângă *cetate*. Eǖ bine, város în ungurește însemneză «ville» și nu «faubourg». *Varoș* al nostru e de peste Dunăre, unde-l găsim și la Serbǖ, și la Albanezǖ și la Neogrecǖ cu însemnarea de «faubourg», (serb. *varoș*, alb. *varrôș*, ngr. *βαρôσι*).

Părcălab, *purcălab* — porkoláb; — staroste, comandantul unei cetăți, ispravnic, prefect;— fr. *géolier*. prévôt.

G. D. Teod. 300: «Frate-meǖ e *purcălab*».— Vech.

instituit. 2 și 3: «Domnitoriî administra țerra cu consiliul cellor cinci boierî, ministriî sêi, numiți *boeriî de svétu*. Cu tôte aceste, era adesea chemați la consiliu și comandantîi de cetăți, *purcălabi* sau *starosti*, mai cu sémă în consiliul din Moldavia». — Idem, 10: «Fie-care județu se administra de către un funcționar numit «*marele capitan de județu*», care se țicea și căpitan de marginî, și care era în aceeași vreme și comandantul peste o miă de osteni din miliția județului respectiv. Totuși, peste Milcovu, capitaniî de județe, păstrând relațiunile lor militare cu spătarul, ca și funcțiunea de administratorî de județu, întîlnim la unele județe din Moldavia, sub numele de *purcalabi* sau *starosti* a unor județe, persóne, carî locuind mai totu-d'a-una în resedință și ocupați pe lângă domniă cu alte sarcini alle statului, n'aveau altu amesticu în afacerile județului, la care era numiți, de cât a se folosi de unele din veniturile lui, în locu de o retribuțiune ce urma să priiméscă pentru serviciile ce făcea în capitala domnitorului și țerreî».

Hasd. cuvete I, 61: «părcălab = porkoláb (germ. Burggraf)». — Cz. et F. «Porkoláb = 1) várgróf, 2) várnagy, 3) katonák és hajduk fönöke; 4) a rabokra és börtönökre felügyelő megyei szolga».

Xenopol II, 215 și 216: «*Părcălabul* era ceea ce erau ispravnicîi de mai tîrziu sau ce sunt astăzi prefectîi, capiî ținuturilor». D-sa îl deduce din vsl. *porkalab*, dar argumentele, ce le invocă nu sunt temeinice, sau în tot casul nu sunt suficiente.

Părcălabul, ca și *șoltuzul* ca și *pîrgarul* sunt de origine germană, dar venite la noi prin Ungurî.

Pildă —pélđa;—exemplu, model;—mr. mostră;—fr. exemple, modèle.

Diez numărând cuvîntul pildă între germanisme, arată tot odată nesiguranța sa în ceea ce privește originea lui în următoarele: « de même pilde—modèle, rappelle v. h. allemand *pildi*, mais aussi le hongr. illyr. példa (Diez I, 129).

Cihac II, 520, «*pildă*, exemple, modèle, type, parabole, proverbe; *după pilda* à l'exemple, par exemple, à l'instar, proverbialement; *in pilde* figurativement, paraboliquement, sentencieusement; *a lua de pildă* modeler, se modeler; a se lua după pildă se régler sur q; — *pilduesc* donner l'exemple, figurer, parler par figures, par métaphores, faire des allusions».

Pîrgar —polgár; consilier comunal;—fr. échevin.

Xenopol II, 232: «In fie-care oraș din Moldova era câte un *șoltuz* sub care erau 6 până la 12 *pîrgari*». Mai la vale: «In Muntenia însă terminul de *șoltuz* nu pare a fi fost cunoscut, ci era înlocuit prin acel de *judet*, pe când consilierii comunali purtau tot numele de *pîrgari*». Cihac II, 520.

S'a introdus la noi de-odată cu *șoltuzul*.

Raită—rajta;—fugă, spicuire;—mr. fugă, aligare;—fr. tournée, tour, ronde.

A. Odob. I, 160: «Pe altă parte, dómna Chiajna, temându-se într'ășa priincióse împrejurări, de vre-o izbucnire protivnică în țara Oltului, unde în veci colcoțea o dușmănie ascunsă asupra némului domnesc, hotărî să dea o *raită* prin orașele oltenești, ca să îngrozescă pe cutezători și s'amăgescă cu măguliri pe cei cu bună voie».—Creangă I, 31. «Oare nu cum-va nenea Martin a dat *raită* pe la d-ta pe a casă?».

Raița! ca interjecțiune înseamnă «*pe el!*» sau «*pe ea!*», o îndemnare la fugă, la luptă sau la orî ce altă lucrare.

Acésta a fost prima semnificație a cuvintului *raița*, intrat în limba română, cu care semnificațiune se mai aude și adî în părțile supuse corónei Austro-ungare. Fiind-că *rajta* ca interjecțiune coprinde în sine idea de o mișcare grăbită, se póte ușor explica cum substantivizîndu-se, a luat sensul de fugă: *a da o fuga*, a fost tradus cu *a da o raiță*.

Sălaș—szállás—conac, găzduire, adăpost, locuință; cosciug, sicriu, tron, năsălie;—mr. cunache; sînduche de morți;—fr. quartier, logement, logis; cercueil, bière.

Lex. B. habitatio, habitaculum; hospitium, deversorium. — A. Odob. I, 89: «de la trapezărie pînă la *sălașul* lor».—Etym. Mag. I, 236: «câteva *sălașe* de Țigani».—B. Dos. 27: «Să-î culegî dobênda și să-î strici *sălașul*».—I. Bar. 41 «Văduva bogată fórte,

Nu știa cum să se pórté;
Avênd o fică frumósă

Le-aũ dat *sălaș* bucurósă».

I. et. B. 74: «Ș-oiũ veni să-mi dai *sălaș*».

Idem 138: «De aicea pîn la Blaj,

Dorul meũ n'are *sălaș*».

Trib. II, 171: «Și tu pînză din *sălaș*

Fă-te un căpenegaș».

I. et. B. 320: «Frunză verde sălcioră,

Trage-o cătană să móră.

Ș-așa trage cu năcaz

Că nu-s scândurî spre *sălaș*».

Ungurescul szállás înseamnă: quartier; logement, logis, și nici de cât cercueil, bière. Semnificațiunea

de cercueil, bière a luat-o cuvîntul în gura poporului român, care a aplicat numirea ce o dădea locuinței trecătoare la locuința vecinică.

În legătură cu sălaș avem *sălășluesc sălășuesc* și *săluesc*—întrebuințate atât ca active transitive, cât și ca neutre. Ca active transitive însemnă: héberger, donner l'hospitalité, recevoir, iar ca neutre: descendre, habiter, séjourner, demeurer. De aci *sălășluință, sălășluire* și *sălășuire*—logement, séjour, demeure, habitation, hospitalité.

În Archiva pentru Filologia și Istoria de Tim. Cipar, găsim și forma *sălașna* = lăcașnă.

De-adreptul din ungurescul szálló—hôte, étranger ni-a venit:

Salău—oaspete, drumar;—mr. óspe, cunoscut, călător.—Lex. B. hospes, deversor, der Gast.

Gaz. Trans. 1889, 46: «Că de-a sér'din scăpătat,
Greu un *salău* mi-a picat».

Jerney I, 149.—Cihac. II, 524.

Sudalmă—szidalom;—înjurare, blăstem, dojană, mustrare;—mr. înjurare, blăstem, vîrghire—fr. injures, invectives, malédiction, exécration, réprimande.

Lex. B. maledictum, convicium, der Fluch, die Lästerung.—Bobb.—R. Pont.—B. Dos 24: «Cîntecul lui David, seú cîntat pentru *sudelmile*, ce l'au suduit Hușii».—Cihac. II, 527.—Jerney I, 149.

Suduî s. *suduesc*—szidni;—înjur, dojănesc;—mr. înjur, vîrghescu, încaciu;—fr. injurier, invectiver, reprimander, quereller.

Lex. B. maledico, convicior, blasphemo.—Let. I, 292: «Și încă pe Batiște laú *suduît* fórte tare».—B. Dos. 130: «Stă de mi să strîmbă și mă *suduește*».—A.

Odob. I, 94: «și-î *suduia* cu aspre cuvinte». G
Teod. 95. «De pesce mi-l suduesc».

Ant. P. I, 54: «Ce e 'n cinste primit,
Ș-apoi e și *sduit*».

Col. ined. Io mă daŭ să-î pui de cină,
Mă *sudue* de lumină,
Io îi pui cina pe masă
El me *sudue* prin casă».

Cihac II, 527.

Șanfă, *șan* — sámfa; — calapod, lemne de întins
cizmele; — călâpe; — fr. embouchoir.

Lex. B. tentipellium, die Leisten, Stiefelleisten. —
Creangă II, 106 «Nu-ți ie destul, că m'ai amețit,
pindu-ți sfârloagele pe calup, trăgându-le la *șan*
și ungându-le aici pe cuptor la nasul mieu în toate
diminețile». Cihac II, 527.

Șaugău — *șalgău* — sóvágó; — fr. mineur, tailleur
de sel gemme.

Cihac II, 528: «(Ur, 2, 153: *șaugăii* ce tae sare la
ocnă)».

E un termen venit pe aceiaș cale ca și măglă și
măglaș.

Șireag, *șirag*, și *șarag* — sereg; — ceată, gloată, rînd,
șîr; — mr. ceată, glótă, aradă; — fr. groupe, troupe;
ligne, enfilade, file, rang, serie.

Lex. B. longa series, eine lange Reihe; caterva,
der Haufe, die Schaar. — Let. I, 382: «Venea cu
șaraguri de dvorelnici și acolo in ospete petrecea
cu dînsul».

Alex. poes. pop. 292: «De cît cătană 'n *șireag*,
Mai bine 'n codru pribeag».

I. et. B. 324: «Și mă cata, mama, cată,
La capul *șîreagului*».

Col ined. Vai de mine ce *șîreag*,
Pagubă că n'are steag.

Reteganul 65: «Fie laița tot *șîrag*,
Dacă nu-î cine mi-î drag;
Fie laița *șîrăguț*,
Dacă nu-î al meu drăguț».

Familia XXVI, 55: «Fie laița tot *șarag*,
Dacă nu-î cine mi-î drag».

(Bucovina).

Familia XXIII, 343: «Scrie dóue, trei *șîrege*», (în
notă: «șîruri»). (Solnoc—Doboca).

Ungurescul *sereg* înseamnă numai «foule, groupe, troupe, armée», și nici de cât «ligne, rang, serie». Din citatele de mai sus am vădit că românescul *șîreag* înseamnă și una și alta. De unde să-î fi venit semnificațiunea de serie, rang, ligne?

Avem un vechi cuvânt român pentru a exprima idea de, serie, rang, ligne, anume: *șîr*. Asemănarea între prima parte a lui *șîreag* și între *șîr*, a făcut ca în gura poporului *șîreag* să ia și semnificațiunile lui *șîr*.— Se zice un *șîr* și un *șîreag* de mărgele.

Șoim — solyom;— fr. faucon; — Lex. B. falco, der Falke;—mr. șoin, iepurar.

Hasdeu. Cuvente I, 312: «*șoim*=solyom».—Cihac II, 528: «*șoim*, falco peregrinus, gentilis, faucon gentil».

E una dintre pasările cele mai vioi, mai iuți la sbor, mai curagióse, de acea cuvântul *șoim* cu diminutivele sale: *șoimuleț*, *șoimuț* a fost luat pentru a boteza

ceva, ce împlinea cel puțin una din calitățile sale: A - lex. Poes. pop. 41: «Și cu ochii *șoimuleți*».

I. et B. 506: «*Șoimuleț* să'mi placă mie
Cum e bun de haiducie».

Tot așa și *șoïman* — grand faucon: V. Alexandri
Odă Ostașilor Români: «Juni ostași ai țerei mele, în-
semnați cu stea în frunte !

Dragii mei vulturî de câmpurî, dragii mei *șoïmani*
de munte».

Șoltuz — soltész; — județ, capul municipalității, pri-
mar; — mr. cap(ũ)lu a hórilei, cociabaș; — fr. maire.

Xenopol II, 232: «În fie-care oraș din Moldova era
câte un *șoltuz* sub care erau 6 până la 12 *pîrgari*.
Ambele aceste numiri sunt în rădăcina lor, de origină
germană, derivând cel d'întâiũ din termenul german
medieval de Scholtheisse (modern, Schultheisz), iar cel
de al doile de la germanul Bürger.

«În Muntenia însă termenul de *șoltuz* nu pare a fi
fost cunoscut, ci era înlocuit prin acel de *județ*, pe
când consilierii comunali purtau tot numele de *pîrgari*.

Șoltuzul ne-a venit ca și *părcălabul* de la Nemți
prin intermediul Ungurilor, și nici de cât de-a dreptul
de la Sași, la cari nu se găsește. A. de Cihac îl numără
între slavonisme.

Tăgăduesc — tagadni; — a contesta, a nega; — mr.
fac închiare; — fr. contester, nier.

Fab. rom. 127: «Deci dar s'a hotărît;

Așa precum pârîta n'a *tăgăduit*,

Că cu acei claponi a mas într'o

[ogradă].

A. Odob. I, 114: «În zădar mai pe urmă își ce-

ruse nevasta și pruncii lui de la Kendi, ungurul *tăgădui* și păstră pe sémă-î visteria și turmele».

Avem substantivele: *tagă*, *tăgadă*, *tăgăduit*, *tăgăduire*, *tăgăduelă* pentru negare, contestare: negation, contestation.

B. Dos. 173: «Tótă strâmbătăția t'iaște dragă —
Și de cuvînt dreptu tu prinđi *tagă*».

Idem 407: «Și ținăș mărturisi fără *tagă*».

Idem 106: «Fără liagia mia ținăș spus, că n'am
[*tăgadă*].

Idem 119: «Cu vicleșug âmblă fără de *tăgadă*».

A. Odob. I, 355: «Psaltirea lui Coresi rămâne fără de *tăgăduială* cea d'ântei carte 'n care limba română s'a pus sub téscurile tipografice».—Lex. B. 700: «*tăgadă*, *tăgădatu*, *tăgăduire*».

Lexiconul Budan ne dă și substantivul **tăgădău**: «inficiator Sanctissimae Trinitatis, ein Leugner der heiligen Dreifaltigkeit; ungur. *tagadó* «inficiator», dinaintea căruia *Szent-háromság* a cădută, întocmai ca *kocsikerek* din *kocsikerek-vágás* — care neadată pe al nostru *ogaș*.

Tălhar—tolvaj;— fur, hoț;— mr. fur;—fr. voleur, larron.

Domnul Hasdeu în Col. I. Tr. IV, No. 7: «Conduși de analogia transformațiunei logice a lui reus latin în românul rău, noi băniam altă dată, că dice-rea *tălhar* ar proveni din goticul dulgs, datorie, culpă, adecă un vinovat. Domnul Rösler probéză însă că nu este de cât maghiarul tolvaj, de care nu difera cătu-și de puțin în ideia sa în formă. În ade-văr din tolvaj în tălhar trecerea fonetică în spiritul limbei române este tot așa de regulată, ca în mo-

hilă—movilă, silva—silhă, valbat—holbat, vulpe—hulpe vorbă—horbă».

S'ar putea adăoga la acésta și alte fapte, cari tóte vorbesc pentru derivarea românescului tálhar din ungurescul tolvaj: trecerea lui *o* în *ă* o întîmpinăm în lăcustă, — locustă, tăt = tot, etc. iar cât pentru *ar* avem cuvîntul *melegar* din melegágy, în care *ágy* ca și *aj* a fost înlocuit cu sufixul nominal *ar*. Un alt fapt, care de și nu e hotărîtor, totuși ne face să înclinăm mai mult pentru originea maghiară a lui *tálhar* e *tálhársag*, cuvînt găsit în Lex. B. sinonim cu tálhărie, hoție, și care fôrte probabil ne-a venit direct din ung. tolvajság. (v. P. I. Tulaî!)

Mai hotărîtor este cazul analog constatât în *fertar* din *fertáj*. (v. ac. cuv.)

Tămăduesc — támadni; vindec; — mr. vindic, ghi-trîpsescu;— fr. guérir, traïter.

Fab. rom. 23: «Dar rea nărăvire

Ce-o aveți din fire

Nu se *tămăduște*».

Astădi perde din terîm sub presiunea lui *vindec*. În sens figurat *tămăduitor* se întrebuinteză pentru *mântuitor* (Isus Hristos), căci el este *tămăduitorul* sufletelor rănite, *mîntuitorul* celor rătăciți, și cu acéstă însemnare îl găsim în cărțile bisericesti.

Din *tămăduesc* avem s. *tămăduire*.

Din variatele semnificațiuni a ungurescului *támadni*, acea care se apropie mai mult de sensul celor are românescul *tămăduesc*, este «se lever, se relever» de unde în românește «se relever d'une maladie» ș-apoi: «guérir, traïter etc».

Tău — tó;—lac;—mr. báltac, baltă;—fr. lac, étang.

B. Dos. 202: «Iară aceia, ce-mi cercă răulū,
Fără de viaste să-ī soarbă *tăulū*».

I. et. B. 182: «Că-ī cu plugu lângă *tăū*».

Col. ined. Bădiță, de dorul tēu,
Mē topesc ca inu'n *tăū*.

Reteganul, 9: «Heī serac draguțul meū,
Il poți pune și birăū
Și ciuhă din sus de *tăū*».

Vasile Alexandri, Teatru p. 416 (apud L. Șăineanu, Incercare asupra semas. l. rom. Rev. Tocil. VI, 325): «Acu, ziua ca ziua... mē mai ieū cu caprele, dar noaptea.... toate stihiile năpădesc pe mine.... strigoii, moroiī, pricolicii, vīrcolacii, draciī din *tăū*, drăgaicele etc...»

Verbul *tăuesc*, ce îl găsim în Lexiconul Budan, e foarte des întrebuițat în comitatul Mureș-Turda cu sensul «*a băltui*» ex. apa se *tăuește* pentru a topi inul saū cânepa în el. *Tăuesc* e o formațiune românească din *tăū*.

Țarcă s. *sarcă* — szarka, coțofană, caragace, garagață, ciorcușă, ciorobară;— mr. hīrhulie,—fr. pie.— R. Pont. pie, margot.

G. Teod. 259. «Da prinde *țarca*,
Dă-ī bulearcă și chiliban».

Trib. II, 229: «Am o *țarcă*, bulearcă,
Tot câmpul aleargă (coasa)».

Sevastos Cînt. 212: «Când mierla se bolnăvește
Țarca la cap o păzește.

Miklosich deduce acest cuvînt din svraca, nsl: sraca, serb. svraca. (Mikl. El. Sl. in R.):

Ulū — ölyv;— fr. épervier, buse;— mr. liepurar, orniū, irac, sicol.

Lex. B. accipiter; — der Falk. — Cihac. II, 536: «*uliü*, astur, épervier: *uliü de pasere*, astur nisus; *uliü de porumb*, astur palumbarius; *uliü vînet*, falco cyaneus. — Jerney I, 147. — Hasd. Cuvente I, 312.

Lexiconul Budan ca și A. de Cihac ne dau cuvântul compus *uligaie* (uliü — gaie) — falco milvus falco rufus, astur nisus, despre care îată ce zice Domnul Lazăr Șăineanu, Incercare asupra semasiologiei limbei române (Rev. Tocil. VI, 280). «Une-orî chiar dîoue vorbe de origină diferită, dar cu aceeși semnificațiune, se încorporează într'una singură ca: *rotocol* din lat. *rota* și sl. *kolü* «rota», *uligaie* din *uliü* (ung. ölyü) și *gaie* (sl. kania), cocostîrc din cocor = lat. cicon și psl. strükü «ciconia». — etc.

Uriaş — óriás; — gigant; — fr. géant.

Etym. Mag. 1949. — Cihac II, 537.

Sinonimul seü gigant, e de o întroducere mai recentă.

Vamă — vám; — mr. imbruche; — fr. douane, droit de douane, péage, octroi.

Cihac. II, 538. — Lex. B.

De aci *vămuesc*, și *vameş* (vămaş, vămăleş) — douanier. Vech. instituț. 57. «Administratorul vămilor în ambele țerrî române, se numea vameşu; dar acesta numai atunci își esercita sarcina sa prin mai mulți subalterni — când vămile în genere saü in parte din elle remănea nearendate».

Viclean, *hiclean*, *hitlean*, *ficlean*, *fitlean*, *hăclean* — hitlen; — necredincios, șarlatan, hain, răü, șîret; — mr. vulpe, șîret, arëü; — fr. perfide, déloyal, fourbe, escroc, malicieux, artificieux, astucieux.

Magaz. ist. I, 13: «că sint *ficleni* și rēi». — Ps. Sch. 10: «Nu apropie-se de tire *hăclianii*». — Lex. I, 215: «Alexandru Vodă Lăpușneanul a trimis până la Craiul Leșăsc, poftind pe *viclenii* săi, pre Tomșa și pe soțiile sale». — Let, II, 31: «Și de cătră Turci și despre Tătari le era numele de *haini*, adecă *vicleni* Impărăției». — Prav. bis. 32: «și pentru tocmeală rea și *hitleană*».

În limba română veche găsim cuvântul *viclean* foarte des ca nume al dracului s. diavolului: «Let. I, 80: «După călcarea poruncilor date lor de Dumnezeuă după sfatul *vicleanului*».

B. Dos. 20: «Că'n casa ta n'are parte

Vicleanul ce stă departe».

Cat. Calv. 48: «Și nu ne duce pe noi în năpaste, ee ne izbăvește pe noi de *hiklianul*». — Idem 49: «ce ne izbăvește pe noi de *hitleanul*».

Astăzi se întrebunțează mai mult cu sensul de «astucieux, perfide». *Om viclean* ≡ om perfid, hain; *ochi vicleni* = ochi șălărei.

De aci a *vicleni*, a *hicleni*, a *ficleni*, ruser, tromper, duper, frauder.

Pap. Ilar. II, 228: «socotesc cu mintea de biruintia cea mare a creștinului împărat si vrăsmasilor infri-cosiatî, némul franțuzesc, si tutulor celor ce *viclenesc*». — Let. I, 91: «Ele se viclenea și ucidea». — Fab. rom. 134: «Și bărbații iar pe ieie
Pururea le *viclenesc*».

Tot de aci *viclenie*, *hiclenie*, *ficlenie*, *fitlenie* «perfidie, ruse, astuce, fourberie».

Let. I 96: «A ucis și pe capul turburării și ai *viclenieș*». — Magaz. ist. I, 127: «să nu-l fure, nici

să-î facă vre-o *hiclenie*». — Pap. Ilar. II, 331: «Earcă să nu se urmeze și din partea vóstră vre *ficlenie* năpăstuitóre pentru cei mai nemernici dintre birnici».

E drept că originea acestuî cuvânt este dubie, dar n'are a face cu *vulpinus* al Domnului Simeon Manguica (Familia XIX, 507). Cea ce m'a făcut pe mine să-l clasez între ungurisme a fost *viclesug* s. *hitlenșug*, care e fórte puțin probabil să-l fi format noi din pretinsul slav *hitlean* și sufixul *șug* ca în *prietășug* din *prietin* și *șug*, *ieftinșug* din *ieftin* și *șug*. De alt-fel și Domnul Hașdeu recunóște ca probabilă derivarea lui *viclean* din ungurescul *hitlen*.

Tot ast-fel ne ajută cuvântul *tălhărșag* «tolvaj-ság» în derivarea lui *tălhar* din *tolvaj*.

Viclesug, hiclesug, hitlesug, hitlenșug, ficlesug, hetliansug, viclesig, hiclesig—hitlenség;—necredință, infidelitate, șărlătănie, șiretlic, răutate—mr. șiretliche, arădere, pângănatate, arliată.—fr. perfidie, fourberie, astuce, ruse, artifice, malice.

Pap. Ilar. II, 173: «să-ti scoti tiererele, care ti le-au luat cu *viclesiu*». — Magaz. ist. I, 157: *ficlesug*. — Coresi 21: *hiclesug*. — Idem 378: *hitlésug*. — Ps. Sch. 26: *hiclesig*. — Let. I, 90: «Aũ început cu ascuns *viclesug* pe Traian să omóre». — Idem 195: «Cestți din lontru slabi și plini de *viclesug*».

Fab. rom. 133: «Tóte trec prin chibzuirea,
Viclesugului amar».

Vileag—világ;—public, obște, adunare; lume;—mr. pop(ũ)lu, glótă, lume; — fr. publicité, notorit ; monde.

Pap. Ilar. II, 161: Era de se va fi si indemnatũ cineva a istorisi inseris de atuncea incóce, nu aũ

esit acele chronografuri la *vilégű*, să fie sciute de obște».—Let. I: «Sileaű toűi de se strńngeaű la Roman, Unde le era *viliagu*»—Eliade: *vileag—în*—în public».—Cihac II, 530.

Gaz. Trans. 1887,261: «*vileag*, viletiu, obște, public, adunare obștească».—Universul VII, 235: «Răsboliul ăice, că : «Lupta greșește fórte, când dă *în vileag* secrete de-ale marelui stat-major». — F II. I, 36, p. 282: «Inainte ! strigă mercenarul tracic, care aruncase *în vileag* replica revoltei».

Ungurescul *világ* din însemnarea sa de lumiere, trecând la acea de «monde» sub influența slavicultii svētu, ca și românescul *lume* (L. Șăinenu: Incer. a. semas. I, rom. Rev. Tocil. VI, 282) a trecut în limba română cu sensul cest din urmă, cum se aude în unele părți ale Ardélului printr'un soiű de curiosă taftologie, care aduce în câtva cu *uligae* (uliű —gaie), în: pínă-i *lumea* și *vileagul* saű cātu-i *lumea* și *vileagul*. In legătură cu *la* saű *în* însemneză *în public*, *la lumină*, *la iveală*, și numai în acéstă accepțiune e cunoscut cuvńntul de toűi Români.

Vindereű—vándor (solyom,;—Falco aesalon, facon nain (oiseau de passage), falco peregrinus, facon pelerin.—(Cihac. II, 539).

Lex. B. «*vinghereű*—falco tinunculus, der Kirchfalk, Thurmfalk». — Creangă II, 73. — «Cetate a Neaműului, íngrădită cu pustiű, acoperită cu fulger, locuită vara de vitele fugărute de strechie și străjuită de ceucele și *vindereiű*, care aű făcut-o bună de făcut cuiburű într'insa».

Zăbală—zabola, zablă;—zăbală (la fríű); zăbală la gură = caș; — mr. her(ű)lu de la fărnu, spumă; —

fr. mors de bride, de file; douille;— germ. der Zaum, das Gebisz, die Dille.

Lex. B. zăbală 1) la frêū, lupatum, postomis; 2) care se face la unghiul gurii: pusula, vel lichen in angulo oris.—Cihac. II, 539.

E un cuvînt vechiū și fôrte rĕspândit.

Zăpor—zápor;—pojar; torent de plóie, undă; nevoie;—mr. puvoaĕe, undă, cãhire;— fr. petite vérole, es-carre, averse, ondée, pluie battante; difficulté.

Lex. B. «zapor adecă fapt = morbilli methi, ru-beolae: otvar, himlö forma apró szeplöcske: die Röt-heln, Masern.— Vaida Trib. VII: 1) torent de plóie, 2) vĕrsat.

În ungurește zápor însemnézã «averse, ondée, pluie battante». O frumoasă metaforă găsim în întrebuintarea acestui zápor pentru *pojar*, despre care se știe că nu e alt-ceva de cât nește sgrăbunțe mici și fôrte dese, cari se 'nmulțesc foarte repede și deci s'a pu-tut asemena cu o «plóie îndesată».

Domnul G. Șăpcaliū îmi comunică, că în părțile Buzeului *zapor* însemnézã *undă*, efectul unei ploii torențiale, unde se vede că numele cauzei a fost dat efectului.

Nu mai puțin frumósă este metafora: *a sta la zapor*: «a face față tuturor nevoilor», comunicată mie de colegul meu C. Georgescu, în care zapor a luat sensul de greutate, dificultate, nevoie.

I N D E X.

abiruire	141	altoană	131	batărăș	39
acar	29	altoesc	132	batir	39
acarcă	29	altoîu	132	belceû	40
acar ce	29	amiruesc	90	beleș	40
acar cine	29	amistuesc	173	beleșuesc	40
acăstău	29	amistuire	174	beletuélă	40
acău	30	andălesc	36	beletuesc	40
adălmaș	126	andălire	36	belfee	138
adău	30	aprod	134	beliș	40
agăduesc	167	arăduesc	36	belșug	138
aghiag	31	arneû	37	beluesc	40
aghistină	76	arpăcaș	134	berliș	40
agiag	31	arșeu	37	berluélă	40
agimă	161			berluesc	40
aîduc	158	băcău	134	berluire	40
aîtuesc	160	bagău	37	beteag	139
alaș	31	băgău	37	betegesc (mê)	140
alău	32	băiluesc	38	betegie	139
alcam	32	baioș	38	betegos	140
alcătuesc	123	băiu	37	beteșig	140
alcătuire	126	bănat	135	beteșug	140
alcătueală	126	bântălesc	136	bevșug	138
alcătuiță	126	bântueală	136	bghiciș	42
alcătuit	126	bântuesc	136	bghintă	42
alcătuitor	126	bântuesc	136	bicaș	41
aldămaș	126	bântuire	136	biceû	41
aldaș	32	bănuală	137	bicî	41
alduesc	34	bănuelnic	137	bicsulat	42
alduire	34	bănuesc	136	biculuiesc	41
alean	128	bănuire	137	bișug	138
alegăduesc	34	bănuitor	137	bintătuesc	42
alenish	130	bar	40	bios	42
alenshig	128	bărat	137	biosime	42
alenzuesc	130	bărăție	138	bir	140
alenzuitură	130	bărnaciû	38	birăiță	44
aleș	35	bărnută	38	birău	43
aleșuesc	35	barșon	39	birelnic	140
altoan	131	batâr	39	bi riș	43

birnic	140	bumb	143	ciatlău	118
birsegălucesc	45	bumbuliu	144	cigă	60
birşag	45	bumbuşcă	51	cigă-migă	60
birşlugucesc	45	bunciu	51	cilediu	60
birşuguesc	45	burzulesc	49	cinaş	61
biruesc	141	burzuluesc	49	ciont	61
biruintă	141	canceu	53	ciopor	62
biruire	141	căpălucesc	53	cipeă	62
biruit	141	căpeneag	53	cipor	62
biruitor	141	căput (1)	54	circă	62
bişug	138	căput (2)	54	citcă	62
bitan	45	cătană	54	ciucur	62
bitang	45	cătănăşesc	55	ciupercă	149
biteag	139	cătănesc	55	ciurbghirău	44
biu	42	cătanie	55	clop	62
biuşag	139	cătună	55	cochi-véchi	63
biuşug	138	cătunesc	55	cocie	149
bivşug	138	cătunie	55	cocier	149
bizucală	142	celed	60	cociş	149
bizuesc	141	celeşag	57	colduesc	63
bizuire	142	celuesc	56	colduş	63
bileiu	51	celuire	57	colop	62
boaghie	46	celuşag	57	copirşău	64
bobiţă	46	celtău	148	corcie	64
bobónă	45	celtuesc	148	coroii	150
bobonoşag	45	cheltueală	144	coroier	150
boboii	49	cheltuesc	144	coroiétic	150
boghie	46	cheltuire	144	coruú	150
bolind	46	chelsig	144	corşag	64
bolinzesc	47	chepeneag	53	cotună	54
bolinzie	47	cheschenea	9	cotunesc	55
bolonciag	47	chezaş	145	cotunie	54
bolundariţă	47	chezăşie	145	criştăii	65
bolundău	47	chezăşuesc	145	curuţ	65
bolunzitorii	47	chezeş	145	dărab	65
borcan	142	chibz	146	dărabă	65
borcănel	142	chibzuesc	145	dărăbos	66
borcănat	142	chibzuire	146	dărăburesc	66
borcut	47	chibzuitură	146	dărăburos	66
borneu	48	chilin	58	depleu	66
borviz	143	chilinesc	59	deres	66
borz	48	chilinine	59	deschilinesc	59
borzoş	48	chindeu	59	deschilinine	59
borviz	143	chip	146	diplău	66
bosorcă	49	chipeş	147	dîug	6
bosorcaie	49	chipos	148	dîugos	67
bubău	49	chipzuesc	145	dobă	150
buduluesc	49	chischineu	59	dobaş	150
buduşlău	50	chizăşie	145	doboşer	150
buduşluesc	50	chizăşluesc	145	dobzălez	150
buibălău	50	chizăşuesc	145	dobzez	150
buibărac	51	chizeş	145	dohan	67
buibeleu	50	ciacău	60	dsiluesc	169
brucă	50	cialău	58	dugliş	67
bulciu	51			duhan	67
bulfee	138				67

duhănaş	68	filer	72	hăitău	160
duhănesc	67	firez	72	hăiteic	161
duhăniţă	68	firiz	72	hăitiş	161
		fitlean	187	hăiţişie	161
cleşteu	163	fitlenie	187	hăituesc	160
emaş	166	fodor	72	hagimă	161
		fodoră	72	hajmă	161
făgadă	152	fodormentă	73	hălăduesc	161
făgădar	68	foităesc	73	hălăduintă	162
făgădăriţă	68	foitaş	73	hălăduire	162
făgădaş	152	foităşesc	73	halău	115
făgădău	68	forostău	73	halău	163
făgădetiū	152	forostesc	73	halău	163
făgădueală	152	forostuesc	73	hălăstuesc	78
făgăduesc	151			hăleşteu	163
făgăduintă	152	găbănaş	74	hamiş	78
fărtăiş	68	galischic	74	hamişag	78
fărtaiu	68	gat	74	hămnişesc	78
fărtal	68	gazdă	156	hang	163
fărtar	68	găzdac	75	harşeu	37
fedeleş	153	găzdăcie	75	haşmă	161
fedeu	69	găzdăcofū	75	hatalm	79
fel	153	găzdag	75	haznă	79
felcută	70	găzdagie	75	hăznălesc	79
féle	70	găzdăluesc	157	hăznuesc	79
feleheart	70	găzdăşag	75	hedîes	79
feleherţ	70	găzdóie	156	hegheş	79
felelesc	70	găzduesc	157	heleşteu	163
felelieatiu	71	găzduşag	75	herestău	155
feleluesc	70	ghereş	76	herestrău	155
feleşesc	70	ghicaş	41	hetliansug	189
felezău	71	ghistină	76	hibă	80
felezesc	72	ghiuliş	77	hibaş	80
felezitóre	72	ghiuliuş	76	hiclean	187
felezuesc	71	gig	118	hiclenie	188
feliurime	154	gingaş	157	hiclenşug	189
feluresc	154	gingăşesc	158	hicleşug	189
feredeu	154	gingăşie	158	hintău	80
feregheu	154	gingăşire	158	hintet	81
feresaū	72	gingăşitură	158	hinteū	80
ferestău	155	giolgiū	158	hinteuaş	81
ferestrău	155	giulgiū	158	hintez	81
feşteală	156	giuluş	76	hir	81
feşteală	156	goz	77	hiriş	81
feştelesc	155	gub	77	hiteuan	82
feştelire	156	gubă	77	hitioan	82
feştesc	155	gubău	77	hition	82
feştesc	155	gunuslesc	78	hirdău	164
feştire	156			hirgău	164
feştuesc	155	hăclean	187	hitlean	187
fibirău	44	hagău	78	hitlenşug	187
ficlean	187	hăidău	160	hitleşug	187
ficlenie	188	hăiduc	158	hodnogiu	82
ficleşug	189	hăit	161	hoher	82
fidileş	153	hăită	161	hoheresc	83
filear	72	hăitaş	161	hoit	165

homnogiu	82	lab	86	mulătesc	91
hotar	165	lăcaș	170	musai	174
hotăresc	166	lacătă	170	muștră	91
hotărit	166	lăcată	170	muștru	92
hotăriș	166	lăcătuiesc	170	muștruluesc	91
hotăritor	166	lăcățiș	171	neam	174
hotarnic	166	lăcătușie	171	nemeș	92
hotărnicesc	166	lepedeu	87	nemeșie	93
hozate	83	leș	35	nemeșime	93
hunsfut	83	leșteu	164	nemeșesc	93
hurdaū	164	leșuesc	35	nemeșesce	93
hurdoiu	164	liașnic	36	nemșug	175
husar	83	locoșag	170	nialcoș	93
husăș	84	locuesc	170	nimaș	166
husoș	84	locuință	170	nimuric	93
iagă	113	măgan	87	ocă	93
ilău	166	măglă	171	ocăș	94
ileu	166	măglariū	171	ocoș	94
imaș	166	măglaș	171	ocășesc	94
imbelșugare	139	maïatic	88	ocășag	94
imbelșugat	139	maïetic	88	odor	94
incluesc	57	maïoș	87	odorbirău	94
inchipuesc	148	maïu	87	oegă	114
inchipuire	148	majă	88	oegar	114
inchipuit	148	majămeșter	89	ogaș	175
inciucurez	62	măjărie	88	oiagă	113
indulesc	36	măjărit	88	oraș	175
indulire	36	măjesc	88	orașan	176
ingăduesc	167	marhă	89	orașănesc	176
ingăduială	168	măzărie	88	orașănește	176
ingăduintă	168	meghiș	89	ormegie	116
ingăduire	168	melegar	89	palincă	95
inhaît	161	mertic	171	palțău	95
inimaș	166	meșter	171	păpiruș	97
iobăgie	169	meștersig	172	părcălab	176
iobagiū	169	meștersug	172	parsec	96
iosag	84	meștersugesc	173	perneu	96
ipulat	85	meștersugit	173	piceucă	96
ipulet	85	meștersig	172	picioacă	96
ișpital	85	meșteșug	172	picioică	96
iștalău	85	meșteșugar	173	picioărcă	96
jăb	85	meșteșugaret	173	pildă	178
jăcmănesc	85	meșteșugaș	173	pilduesc	178
jăcmănie	86	meșteșugit	173	piporuș	97
jașcău	86	meșteșugos	173	pirgar	178
jeluesc	169	mintenaș	90	pițulă	96
jenuesc	86	minteni	90	plămbas	97
jilău	169	mirișug	90	plevas	97
jiluesc	169	miruesc	90	popiruș	97
jinău	86	mistuesc	173	poptișos	97
jingaș	157	mistuire	174	porozău	97
jinuesc	86	mojar	91	raită	178
jolj	158	molomeșter	91		
		morcoșă	91		
		morcoșe	e1		

rântaş	97	şalgău	181	tirnaş	109
rântuesc	98	şan	181	tiusău	109
raşpău	98	şanfă	181	tobă	150
raşpălău	98	şarag	181	tobaş	150
raşpăluesc	98	şarg	103	toboşer	150
raşpoiū	98	şargaci	104	todoman	110
raştei	99	şaugău	181	todomănesc	110
rişcaşă	98	şing	104	todomănesc	110
rit	98	şirag	181	tolcer	110
roşteiu	99	şireag	181	topancă	110
		şogor	104	tudomănesc	110
săbaş	99	sohan	105	tuduman	110
săbău	100	şohănită	105	tudomănesc	110
săböesc	100	şoim	182	tulaî	111
săböesce	100	şoiman	182	tuluóie	111
săböire	100	şoltuz	183	tulvai	111
săböit	100	şugar	105	turvinesc	111
sacfiū	100	şugărel	105		
sălaş	179	şuhan	105	ţarcă	186
sălăşluesc	180	şuldeū	105	ţarţam	101
sălăşluinţă	180	şuleū	105	ţercălan	113
sălăşluire	180	şurluesc	1 6	ţifraş	111
sălaşnă	180	şuruesc	106	ţintirim	112
sălăşuesc	180			ţipău	112
salău	180	tagă	184	ţircălam	113
săluesc	180	tăgadă	184	ţircălan	113
sămădaş	100	tăgădău	184		
sămădău	100	tăgăduelă	184	uacăş	94
sămăduesc	100	tăgăduesc	183	ucă	93
saschiū	100	tăgăduire	184	ughian	94
saştiū	100	tăgăduit	184	uiagă	94
sechiraş	101	tălhar	184	uliū	186
sersam	101	tămăduesc	185	ultóie	133
solgăbirău	45	tărcat	106	unduluesc	36
sorgoş	101	tărcătură	107	unduire	36
sorgoşală	101	tarce	107	uriaş	187
sucă	101	tărhat	107	uricaş	114
sucaş	102	tărósă	107	urichiş	114
suciu	102	tău	185	utăluitor	114
sueuesc	102	tăuesc	186		
sudalmă	180	tecăruesc	107	văcălaş	114
suduesc	180	teclăzău	108	văcăluesc	114
suduī	180	teglăzău	108	vădălesc	114
suhă	101	teglăzuesc	108	văgaş	75
suruclesc	102	temeteū	107	vălătaş	115
surzueală	103	terhelesc	107	vălătesc	115
surzuesc	103	terhetiu	107	vălău	115
surzuire	103	tielăzău	108	vălceag	115
zurzuită	103	tielăzuesc	108	valos	116
suşig	103	ţelşig	144	vamă	187
suşigat	103	ţiglăzuesc	1 8	vămuesc	87
suşugat	103	tist	108	vandră	116
		tistie	109	varmegie	116
şalău	105	tisturie	109	varoş	176

vică	117	vigan (1)	117	zăbală	190
viclean	187	vigan (2)	118	zaïu	119
viclenie	188	vigană	118	zăpor	191
vicleșig	189	vigănaș	118	zar	119
vicleșug	189	vileag	189	zob	119
vifel	117	vindereu	190		
vig	118	vitioan	82		

POZIȚIUNI

Limba latină : Viéța și operile lui C. Sallustius Crispus.

Autor de interpretat : C. Sallustius Crispus.

N. Quintescu.

Limba elină : Epoca alexandrină.

Autor de interpretat : Γοργίας a lui Platon.

Ep. Francudi.

Filologia comparată : Onomatopeele limbei române.

B. P. Hasdeu.

Literaturile neolatine : Influența creștinismului asupra limbilor române.

G. L. Frolo.

Archeologie : Centaurii: Mythurile și reprezentațiunea lor în religiunea și artelor Ellenilor.

A. Odobescu.

Istoria antică : Legile licino-sextice.

Epigrafie : Cultul împăraților.

Gr. G. Tocilescu.

Istoria Românilor: Tractatele: de la 1699, cel de la Belgrad, și cel de la Pasarowitz.

Austria ca factor în politica Orientului și în deosebii a Principatelor române.

V. A. Urechiă.

Istoria medie și modernă : Causele reformei religioase din sec. XV.

(în lipsa profesorului respectiv) Ep. Francudi.

GREȘELI DE TIPAR.

Pagina.	rîndul	în loc de	ar fi trebuit
7	13	Vodă	Vajda.
31	19	állás	állás
32	5	Let	Lex.
34	4	<i>aldaș</i> har	<i>aldaș</i> : har
36	29	XVII.	VII.
37	24	<i>băgău</i> s. <i>băgău</i>	<i>băgău</i> s. <i>bagău</i>
37	31	Școlă	Scolă
47	31	i că	ică
48	24	Borzos	Borzoș
55	10	miltar	militar
72	23	al	ac.
76	29	giulus	giuluș.
84	15	huszaș	huszas
94	7	deștep	deștept
100	26	Sămădas	Sămădaș
111	15	tulvai s. tulvai	tulvai s. tuluai
112	17	<i>κοιμητήριο</i>	<i>κοιμητήριο</i>
126	21	<i>alcătundu-să</i>	<i>alcătuindu-să</i>
129	23	Teate	Toate
136	3	occ asioner	occasioner
136	11	al.	Al.
149	14	<i>cecie</i>	<i>cocie</i>
150	1 (de jos)	<i>doazăla</i>	<i>dobzăla</i>
153	8	nune	nu ne
158	24	chenepau	chenapan
178	15	Pîrgar	Pîrgar
184	7 (de jos)	băniam	bănuiam
184	3 » »	difera	diferă
185	1	valbat	volbat

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2017